

I

REGULAMIN PIECHOTY

CZĘŚĆ I.

MUSZTRA

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH.

P. 1
1921.

REGULAMIN PIECHOTY

CZĘŚĆ I.

MUSZTRA

Kolekcja
Emila Kornasia

WARSZAWA

1921

GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA.

CM KEK 335286

Wpisano do Księgi Akcesji.

Akc. Dł nr 228 / 201 / 5 CM

SPIS RZECZY.

	str.
Rozkaz o wprowadzeniu w życie regulaminów	1
Przedmowa.	5
Objaśnienie skrótów	7

ROZDZIAŁ A.

OGÓLNE ZASADY WYSZKOLENIA.

Pkt.

1. Cel wyszkolenia	9
2. Wychowanie a wyszkolenie	9
3. Treść wyszkolenia	9
4. Podział regulaminu	9

Działalność dowództw.

5. Jednostki bojowe i jednostki wyszkolenia	10
6. Wyżsi dowódcy	10
7. Dowódca kompanji	10

Metody szkolenia.

8. Cel musztry	11
9. Rodzaje ćwiczeń	11
10. Istota musztry	11
11. Wartość wyszkolenia	11
12. Znaczenie drużyny	12
13. Dobór i użycie kadrów	12
14. Instruktor	12
15. Bodźce moralne	13
16. Dozór	14
17. Praca instruktora	14
18. Szkoła pojedynczego żołnierza	14

II.

Pkt.	str.
19. Szkolenia bez komendy	14
20. Szkolenie na komendę	15
21. Program szczegółowy	15
22. Ćwiczenia małych zespołów	15
23. Ćwiczenia drużyny	15
24. Ćwiczenia większych jednostek	16
25. Kierownictwo ćwiczeń	16
26. D-cy pododdziałów	17
27. Musztra zwarta	17
28. Musztra luźna	17
29. Ćwiczenia na znaki	18
30. Postawa i ruch	18
31. Marsz	18
32. Opanowanie sprzętu bojowego	19
33. Ćwiczenia w ciemności	19
34. Wychowanie moralne	19

Wychowanie fizyczne

35. Znaczenie i zasady	20
36. Przeprowadzenie	20
37. Instruktor	21
38. Zasada podstawowa	21
39. Miejsce	21
40. Gry i zabawy	22
41. Zawody	22

Tok i podział wyszkolenia w czasie pokojowym.

42. Podział na okresy	22
43. Program tygodniowy	23
44. Dzielne rozkładu zajęć	23
45. Dziennik zajęć	24

Organizacja pułku.

46. Skład	24
47. Drużyna	24
48. L. k. m.	25
49. Drużyny dowódców	25
50. Liczebność	25

Szkoła szeregowca.

51. Przedmioty	25
52. Zasada	26
53. Rekruci	26
54. Starszy rocznik	27

M.

Pkt.	str
55. Służba pomocnicza	27
56. Rezerwiści	27
57. Obsługa r. k. m. i l. k. m.	28
58. Obsługa c. k. m. i specjaliści	28

Wyszkolenie kadrów.

59. Cel i treść	29
60. Cwiczenia w dowodzeniu	29
61. Prace pisemne	30
62. Szkoły podoficerskie	30
63. Zakres nauki,	30
64. Zastępcy oficerów	31
65. Specjaliści	31
66. Oficerowie	31

Środki dowodzenia

67. Rodzaje.	32
67. a) Komenda	32
68. Rozkaz	33
69. Znaki ustalone	33

Określenia wojskowe.

70. Znaczenie stałych określeń.	34
71. Szyki	34
72. Szyki zwarte	34
73. Pojęcia zasadnicze	35
74. Szyk luźny	35
75. Ogólne pojęcia taktyczne	36
76. Akcja zaczepna	37
77. Akcja obronna	37
78. Cwiczenia polowe	37
79. Znaki przyjęte	38

ROZDZIAŁ B.

SZEREGOWIEC.

Wskazówki ogólne.

80. Źródła	39
81. Znaczenie szkoły szeregowca	39

Musztra bez broni.

82. Postawa zasadnicza	40
83. Na zapowiedź	40

IV.

Pkt.		str.
84.	„Spocznij“	40
85.	Zwrot głowy	40
86.	Marsz	40
87.	Krok równy	41
88.	Krok dowolny	41
89.	Uwagi ogólne	41
90.	Zmiany kroku	41
91.	Stój	41
92.	Bieg	41
93.	Cwierć obrotu w miejscu	42
94.	Pół obrotu w miejscu	42
95.	Zwroty w marszu	42
96.	Zwroty wskos	42
67.	Klęknij, padnij	42

Musztra z karabinem.

98.	Broń u nogi	42
99.	Klękanie	42
100.	Padanie	43
101.	Cel ćwiczeń w padaniu i klękanu	43
102.	Chwyty bronią	43
103.	Chwyt „Na ramię broń“	43
104.	Chwyt „Do nogi broń“	44
105.	Prezentowanie broni	44
106.	Powrót do postawy	44
107.	„Na pas broń“	44
108.	Powrót „Do nogi broń“	44
109.	Przewieszanie	45
110.	Zwroty z karabinem	45
111.	Marsz i bieg z karabinem	45
112.	Ulgi	45
113.	Zdłużenie pasów	45
114.	Za szyjkę	45
115.	Uwaga	45
116.	Postawa zasadnicza	46
117.	„Spocznij“	46
118.	„Na pas broń“	46
119.	„Do nogi broń“	46
120.	„Na ramię broń“	46
121.	Poruszenie z r. k. m.	46
122.	Marsz	46

Musztra l k. m.

123.	Postawa zasadnicza	47
124.	Chwyty	47

V.

Pkt.	str.
125. Poruszenia	47
126. Postawy strzeleckie	47
127. Leżąca	47
128. Kłęcząca	48
129. Stojąca	48
130. Z przedpiersia i w innych okolicznościach	49
131. Ładowanie	49
132. Ładowanie Mausera 98	49
133. Rozładowanie Mausera 98	50
134. Ładowanie i rozładowywanie Mannlichera	51
135. Ładowanie karabinu franc. Berthiera 1916	51
136. Wykonanie ładowania	51
137. Nabijanie	52
138. Zabezpieczanie	52
139. Rozładowanie	52
140. Rodzaje ognia	52
141. Wykonanie	52
142. Rozkaz rozpoczęcia	52
143. Celowanie	53
144. Oddawanie strzału	53
145. Szybkość ognia	53
146. Przerwanie ognia	53
147. Salwa	54
148. Przegląd broni	54
149. Rodzaje postaw	54
150. W miejscu	54
151. W marszu	54
152. Ładowanie r. k. m.	55
153. Kolejność magazynów	55
154. W marszu	55
155. Rozładowanie w miejscu	56
156. Rozładowanie w marszu	56
157. Rodzaje ognia	56
158. Serja	56
159. Krótka serja	57
160. Strzały pojedyncze	57
161. W marszu	58
162. Przerwanie	58
163. Dalszy ogień	58
164. Przegląd r. k. m.	58

Ruchy wstępne do strzelania z l. k. m.

165. Postawa strzelecka	59
166. Ładowanie	59
167. Rozładowanie	59

VI.

Pkt.	str.
168. Rodzaje ognia	59
169. Ogień punktowy	60
170. Ogień serjami	60
171. Ogień wszere	60
172. Krótkie serje	60
173. Ogień ciągły	61
174. Strzały pojedyncze	61
175. Ładowanie do strzałów pojedynczych	61
176. Przerwij ogień	61
177. Przegląd l. k. m.	62

Ciężki karabin maszynowy

178. Znaczenie	62
179. Znajomość	62
180. Praktyka	62

Szkola grenadjera.

181. Treść	63
182. V. B.	63
183. Strzelanie z garlaczey	63

Szkola walki na bagnety.

184. Bój na bagnety	64
185. Nakładanie i zdejmowanie.	64
186. Bagnet na broń	64
187. Zdejmowanie	64
188. Na bagnety	64
189. Do szturmuy	64
190. Wartość łopatki	65
191. Użytek osobisty	65
192. Umocnienia polowe	65

Maska gazowa.

193. Zastosowanie	66
194. Sposób użycia	66
195. Obchodzenie się z maską	67

ROZDZIAŁ C.

DRUŻYNA.

Uwagi ogólne.

197. Rola drużyny	68
198. Cwiczenia w zespole	68
199. Podział rozdziału	69

VII.

Musztra zwarta zespołu.

Pkt.	str.
200. Treść	69
201. Szyki zbiórki	69
202. Spocznij	70
203. Zbiórka w marszu	70
204. Słepa rota	70
205. Rozejść się	70
206. Zbiórka w ordynku	70
207. Odliczanie	70
208. Równanie	70
209. Stosowanie	71
210. Poruszenia i chwytty	71
211. Marsz oddziału	71
212. Kolejne zatrzymywanie	71
213. Odstępowanie	71
214. Łączenie	71
215. W obydwu kierunkach	71
216. Stawanie w prawo	72
217. Stosowanie pkt. 214—217	72
218. Szyk marszowy	72
219. Kolumna dwójkowa	72
220. Powrót do szeregu	72
221. Kolumna czwórkowa	73
222. Powrót do dwuszerogu	73
223. Zmiana szyków w tył	73
224. Zmiana szyku w marszu	73
225. Marszowa	73
226. Powrót do kolumny czwórkowej	74
227. Kierunek marszu	74
228. Zmiana frontu	74
229. Kozły	74
230. Ustawianie kozłów	74
231. Rozbieranie kozłów	74
232. Zdejmowanie rynsztunku	74
233. Zdejmowanie pasów	75
234. Wkładanie rynsztunku	75
235. Wkładanie pasów	75

Musztra zwarta drużyny.

236. Ogólne cechy	75
237. Szyk zbiórki	75
238. Inne szyki elementarne	75
239. Według wzrostu	75

VIII.

Pkt.	str
240. Chwyty	75
241. Szyk marszowy	75
242. Ustawianie kół	76

Musztra luźna drużyny

243. Sposób przerabiania	76
244. Rola drużynowego	76
245. Uzbrojenie jednolite	77
246. Sekcja kierunkowa	77

a) Rozwijanie.

247. Kolumnie	77
248. Całą drużyną	77
249. Sekcjami	77
250. Zmiany odstępów lub odległości	78
251. Marsz i zatrzymywanie	78

b) Rozsypywanie.

252. Tyraljerka	78
253. Cel ćwiczeń	78
254. Sposoby	78
255. Jedna fala	79
256. Przykłady rozsypywania w jedną falę	79
257. W dwie fale	79
258. Różne odstępy	79
259. Przykłady rozsypywania w dwie fale	79
260. Z kolumnie	79
261. Tyraljerka z nieregularnej grupy	79

Ruchy tyraljerki i ogień.

262. Ruchy	80
263. Stanowisko ognow	80
264. Nagłe rozwinięcie	80
265. Ogień drużyny	80
266. Posuwanie się w ogniu	81
267. Wykonywanie skoku	81
268. Odstępy po skoku	81
269. Sposoby	81
270. Skok r. k. m.	81
271. Skok l. k. m.	82
272. Stanowisko drużynowego	82
273. Zbiórka	82

IX.

ROZDZIAŁ D.

PLUTON.

Treść rozdziału.

Pkt.	str.
274. Skład	83
275. Szkoła plutonu	83
276. Treść rozdziału	83
277. Szyki zbiórki	83
278. Szyki marszowe	83
279. Kolumna czwórkowa	83
280. Kolumna dwójkowa i rząd	83
281. Nierówna ilość drużyn	84

Musztra luźna plutonu.

282. Środki	84
283. Szyki	84
284. Kierunkowa drużyna	84
285. Przykłady	85
286. Rozsypywanie całego plutonu	85
287. Dyspozycja	85
288. Przykłady	85
289. Osobiste dowodzenie	86
290. Ogień plutonu	86
291. Na linję	86
292. Zbiórka	86

ROZDZIAŁ E.

KOMPANJA.

293. Rola	87
294. Treść	87
295. Szyki kompanji	87
296. Zbiórka	87
297. Raport	87
298. Uporządkowanie	88
299. Rozwinięty	88
300. Kompanja uzbrojona w 1. k. m.	88
301. Kompanja nieetatowa	88
302. Drużyna dowódcy	88
303. Cwiczenia zwarte	89
304. Sprawienie szyków	89
305. Kolumna czwórkowa	89
306. Kolumna dwójkowa i rząd	89

X.

Pkt.	str
307. Kolumna plutonowa	89
308. Kolumna kompanijna	89
309. Rozwinięty z czwórkowej	90
310. Rozwinięty z kolumny plutonowej	90
311. Kolumna plutonowa w bok	90
312. Kolumna czwórkowa z kompanijnej	90
313. Kolumna czwórkowa z plutonowej	90
314. Zbiórki	90
315. Kierunkowi	90
316. Zasady równania	91
317. Zasady krycia	91
318. Marsze frontowe z zachodzeniem	91

Ćwiczenia luźne kompanji.

319. Zasady	91
-----------------------	----

ROZDZIAŁ F.

BATALJON.

320. Szyki	92
321. Komp. k. m.	92
322. Masa	92
323. Kolumna czwórkowa	92
324. Rozwinięty	92
325. Miejsce d-ców	92
326. Zbiórka	92
327. Szyki wszere	93
328. Kolumny	93
329. Zatrzymywanie	93
330. Drużyna d-cy	93
331. Raport	93
332. Wykonywanie rozkazów	93
333. Komendy d-cy baonu	93
334. Wyrównanie	93
335. Zmiany szyków	94

ROZDZIAŁ G.

PUŁK.

336. Uszykowanie	95
337. Chorągiew	95
338. Kapela pułkowa	95

XI.

ROZDZIAŁ H.

HONORY I UROCZYSTOŚCI.

Pkt.	Oddawanie honorów.	str.
a) Pojedynczo bez broni.		
339.	Postawa	96
340.	Salutowanie	96
341.	Przez samą postawę	96
b) Pojedynczo z bronią.		
342.	Z karabinem	96
c) Przez zwarte oddziały.		
343.	W miejscu	97
344.	W marszu	97
345.	Dobycie szablí	97
346.	Chwyty	97
347.	Broń u nogi	97
348.	Na ramię broń	97
349.	Spocznij	98
350.	W marszu	98
351.	Wykonywanie chwyków	98
352.	Prezentuj broń	98
353.	Salutowanie	98
354.	Powrót do postawy po prezentowaniu	98
355.	Powrót po salutowaniu	98
356.	Wykonywanie chwyków	99
357.	Salutowanie w marszu	99
358.	Postawa zasadnicza	99
359.	Na ramię broń	99
360.	Do nogi broń	99
361.	Prezentuj broń	99
362.	Salutowanie chorągwią	99
363.	Powrót do postawy na ramię broń	100
364.	W marszu	100
Poczet chorągwany.		
365.	Skład	100
Salwa honorowa.		
366.	Cel	100
367.	Wykonanie	100
368.	Do nogi broń	101
369.	Łuski	101
370.	Modlitwa	101

XII.

Pkt.	str.
371. Od modlitwy	101
372. Do przysięgi	101
373. Po przysiędze	101

Kompanja honorowa

374. Szyk	102
375. Ustawienie	102
376. Honory	102

Przyprowadzanie i odprowadzanie chorągwi.

377. Kompanja chorągwiwana	102
378. Przyprowadzenie	102
379. Odprowadzenie	102
380. Kilka chorągwi	103
381. Przyprowadzenie bez komp. chorągwiwanej	103
382. W polu	103
383. Szyk	103
384. D-ca całości	103
385. Szable	104
386. Wyżsi d-cy.	104
387. Oficerowie nieprzydzieleni	104
388. Świta	104
389. Odstępy i odległości.	104
390. Kapela	104
391. Równanie na szarże	104
392. Raport.	105
393. Defilada	105
394. Oficerowie kierunkowi	105
395. Przyjmujący paradę	105
396. Zapowiedź i komendy	106
397. Miejsca d-ców	106
398. Stanowiska muzyki	106
399. Saludowanie oficerów	106
400. Dowodzący defiladą	106
401. Zmiana muzyki	106
Objaśnienie znaków przyjętych.	107

RYSUNKI.

Rysunek 1, 2, 3, 4	108
Rysunek 5, 6	109
Rysunek 7, 8	110
Rysunek 9, 11, 12	111
Rysunek 10, 13	112
Rysunek 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20	Tablica.

R O Z K A Z

o wprowadzeniu w życie podstawowych regulaminów broni i służb.

1. W celu ustalenia dla wojsk Rzeczypospolitej jednolitej doktryny taktycznej, ujednostajnienia zasad, metod i wskazań, według których mają one żyć, maszerować, spoczywać i bić się, przystępuje M. S. Wojsk. (Sztab Generalny) przede wszystkim do wydania regulaminów broni głównych, służby polowej, oraz służby wewnętrznej.

2. Regulaminy te opracowano pośpiesznie, ażeby jak najrychlej uczynić zadość potrzebie pałacej wojska młodego, które po odbytej wojnie, wśród niepewnego położenia międzynarodowego, musi jak najrychlej stanąć na wysokości swych zadań, jako tarcza i obrona Ojczyzny.

Są one wynikiem współpracy oficerów polskich z oficerami sławnej i zwyciężkiej armji francuskiej. Nawiązując, gdzie tylko możliwe, do tradycji narodowej, uwzględniają one doświadczenia francuskie, zdobyte w wojnie światowej, doświadczenia innych wojsk, które brały w niej udział, w szczególności zaś doświadczenia dwuletniej wojny polskiej.

Regulaminy te starano się postawić w zupełności na wysokości dzisiejszej wiedzy wojennej.

Dalsze opracowywanie tych doświadczeń zagranicą i u nas jest w toku. Wyniki tych prac mogą jeszcze oddziaływać na zasady i wskazania, zawarte w poszczególnych regulaminach. Jednakże życiowe potrzeby naszego wojska nie pozwalają czekać, aż prace te dadzą pełne wyniki.

Regulaminy liczą się z warunkami wojny nowoczesnej, takiej, jaką się stała światowa na zachodnim froncie. Zarazem jednak liczą się one z warunkami, w jakich rozgrywać się mogą działania na teatrze wojennym polskim na Wschodzie, z wojną, wiedzioną siłami ograniczonymi, na wielkich przeszczeniach, przeciw przewadze liczebnej przeciwnika; wojny w której inicjatywa dowódców, duch zaczepny wojsk decydują o zwycięstwie, w której przejawiają się w całej sile stare zasady sztuki wojennej, zasady ekonomji sił, swobody działania, zespolenia wysiłków; wojny, która wymaga doskonałej służby łączności, sprawnego i jednolitego działania wszelkich służb, nadewszystko zaś wojsk dobrze uzbrojonych, szybko manewrujących, zdolnych do błyskawicznego uderzenia i pościgu i do zaciętego oporu.

3. Regulaminy są przeznaczone dla wojsk młodych, o tradycji świetnej, ale przerwanej przed dziewięćdziesięciu laty, wojsk, które zrosły się z żywiołów różnych, których dowódcy wychowali się w pięciu różnych szkołach sztuki wojennej. Muszą one przeto być wyczerpujące i ustalać szczegóły postępowania takie, które bywają zbędne w regulaminach obcych, tam, gdzie regulamin daje tylko główne linje postępowania, pozostawiając szczegóły obyczajowi, tradycji oraz instrukcjom specjalnym.

4. Regulaminy wchodzą w życie częściami, w zeszytach oddzielnych, w miarę ich pojawienia się. Pojawienie się każdej części będzie podane do wiadomości wojsk.

5. Z chwilą ogłoszenia każdej części jakiegokolwiek regulaminu, obowiązują one wszystkie bez wyjątku dowództwa, jednostki, władze i zakłady wojsk polskich na całym obszarze Rzeczypospolitej pod osobistą odpowiedzialnością dowódców, komendantów i kierowników.

Wszystkie postanowienia regulaminów, przepisów i instrukcji, sprzeczne z regulaminami wydanymi w roku 1921, są nieważne i zniesione. Wszystkie regulaminy, instrukcje i podręczniki, pokrewne treścią, należy poprawić według postanowień regulaminów wydawanych obecnie.

6. Wszystkie sztaby i pułki oraz jednostki równorzędne przystępują bezzwłocznie do studjowania każdej pojawiają-

cej się części. Poza własną pracą wszystkich oficerów należy stosować: przepytывanie podwładnych przez dowódców, odczyty dyskusyjne, rozwiązywanie zadań na mapie i w terenie, szkolenie żołnierzy teoretyczne i praktyczne, ćwiczenia w terenie urozmaiconym, manewry broni połączonych.

7. Nie wolno czynić żadnych samowolnych zmian w regulaminach jakoteż uzupełniać ich lub pojedynczych ich postanowień własnymi komentarzami lub uzupełnieniami dowódców. Jednocześnie postanowienia regulaminu nigdy nie mogą krępować inicjatywy dowódców. Postanowienia te nie są szablonem, który stosuje się niewolniczo w każdym położeniu. W duchu ich leży samodzielne myślenie i działanie tych, którym przyjdzie zastosować je w polu.

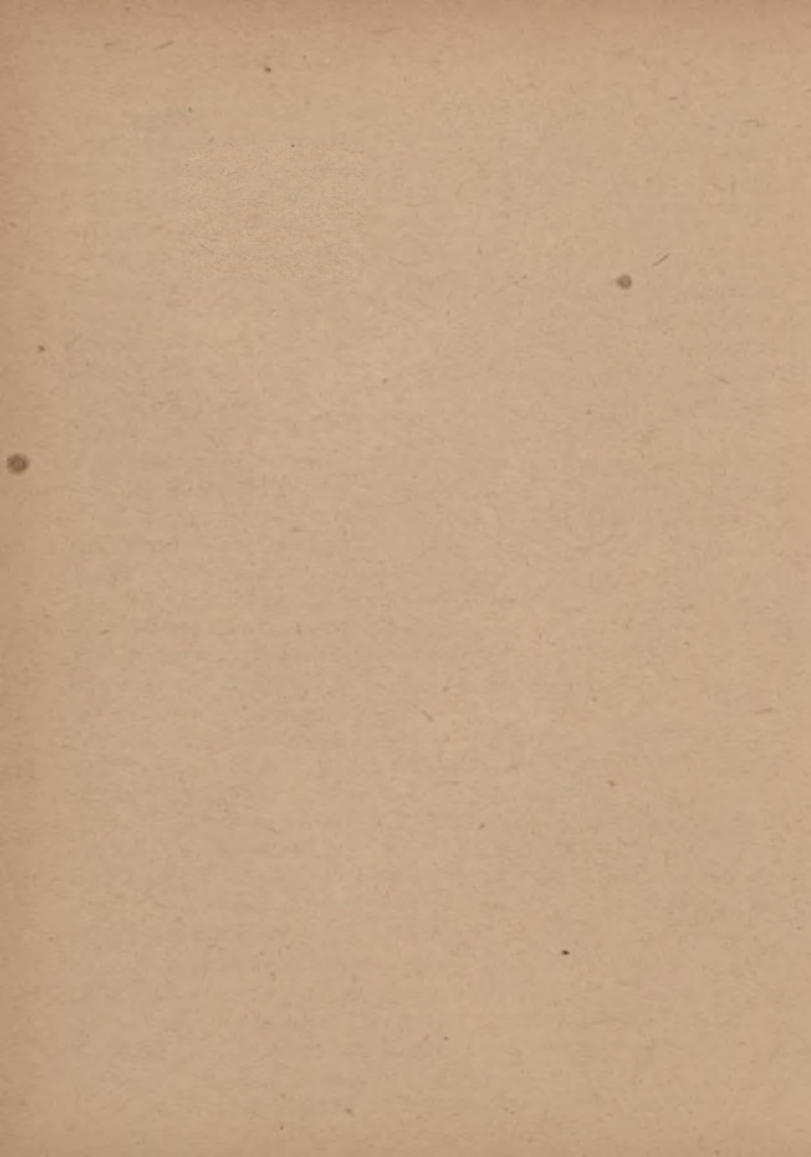
8. Jednocześnie zatwierdzam przedstawiony mi Regulamin Piechoty (1921 r.). Część I. (Musztra).

9. Wydane dotąd przepisy „Piechota (Musztra Formalna i Szkoła Walki)” z wyjątkiem dodatków, należy zniszczyć jako nieważne.

Minister Spraw Wojskowych

(—) *Sosnkowski*

Generał-Porucznik.

PRZEDMOWA.

Piechota jest przodującą wśród broni głównych. Jej przypada w udziale największy honor żołnierski, zaszczyt wywalczenia zwycięstwa.

Duch, panujący w poszczególnych piechurach, ożywiający całą masę szarą piechoty, przelewa się na inne bronie, nadaje z namięcałemu wojsku.

Niezwykłym jest piechur, który nie zna trwogi i znużenia, który wytrwale maszeruje, zwinnie posuwa się w terenie, który zna i miłuje swój karabin powtarzalny, czy samoczynny, jak siebie samego, który ma zaufanie w swoim bagnecie i rwie się, aby wroga nim dosięgnąć, a granatu ręcznego używa z pewnością siebie, przytomnością umysłu, błyskawiczną szybkością decyzji.

Takiego piechura nie może żadna przemoc nieprzyjaciela, żadna jego broń, byle w każdym położeniu zachował z i m n a k r e w, liczył się z k a ż d y m s t r z a ł e m, wyzyskiwał w pełni groźną siłę ognio w ą oręża, jaki ma w ręku, korzystał z nieocznionego poparcia innych broni bratnich, zwłaszcza z ognia artylerji, byle był gotów zająrzeć nieprzyjacielowi do oczu, z ufnością oddawał się kierownictwu swoich dowódców.

Żadna pora roku, żadna, niepogoda, żadne trudności terenu nie powstrzymają piechoty, która pełna ofiarnej miłości Ojczyzny, gardząc niebezpieczeństwem, znosząc mężnie wszelkie trudy i niedostatki, rusza niepomahowana do natarcia.

Piechur nieugięty, nigdy nie tracący ducha zaczepnego, jest panem każdej sytuacji wojennej, każdego pola bitwy.

Objaśnienie skrótów.

Baon	— bataljon;
c. k. m.	— ciężki karabin maszynowy;
d-ca	— dowódca;
d-two	— dowództwo;
k. m.	— karabin maszynowy;
komp. k. m.	— kompanja karabinów maszynowych;
l. k. m.	— lekki karabin maszynowy;
r. k. m.	— ręczny karabin maszynowy;
V. B.	— garlacz (Viven Bessiers).

ROZDZIAŁ A.

OGÓLNE ZASADY WYSZKOLENIA.

Cel i podział wyszkolenia.

Jedynym celem wyszkolenia wojskowego jest przygotowanie żołnierza do wojny.

By zwyciężyć, trzeba chcieć zwycięstwa i nie liczyć się ze swem życiem. Przedewszystkiem atoli trzeba umieć zadać wrogowi jaknajwiększe straty, zmniejszając możliwie własne straty przez umiejętne prowadzenie walki.

Niezlomną wolę zwyciężenia daje wychowanie moralne. Wyszko-
lenie wpaja w poszczególnych żołnierzy i w oddziały umiejętność prowadzenia walki.

W żołnierzu trzeba budzić i utrzymywać ducha ofensywnego, wrodzonego naturze Polaka. Natomiast ducha obrony i hart wytrwania trzeba w nim wyrobić. Siłę ducha daje żołnierzowi poczucie wartości broni, którą walczy, i bodźce moralne, które trzeba w nim wytworzyć.

Czynności żołnierza w walce polegają na mechanicznem wykonywaniu ruchów i na świadomości celu poszczególnych ruchów. Objaśnienie celu ćwiczeń ułatwia wyszkolenie.

Dlatego to wychowanie i wyszkolenie łączą się niejednokrotnie ze sobą, ponieważ przyświeca im wspólny cel.

Wyszkolenie polega tedy na:

a) dostosowaniu ciała do trudów wojennych i do sprawnego opanowania środków walki, czyli na wytworzeniu siły fizycznej i sprawności;

b) nauczaniu żołnierzy użycia wszystkich środków walki i sposobów manewrowania w ramach oddziału;

c) nauczaniu żołnierzy, oddziałów i d-ców ich roli w walce i służbie polowej.

Zasady wychowania fizycznego są treścią osobnego regulaminu.

Mechaniczne formy walki i opanowanie sprzętu bojowego są przedmiotem Części I Regulaminu Piechoty. W części tej dodane są ponadto przepisy o oddawaniu honorów i o uroczystościach wojskowych.

1. Cel wyszkolenia.

2. Wychowanie a wyszkolenie.

3. Treść wyszkolenia.

4. Podział regulaminu.

Zasady boju piechoty i zastosowania form w sytuacji bojowej są przedmiotem dalszych części Regulaminu Piechoty (Część II).

Działalność dowództw.

5. Jednostki bojowej i jednostki wyszkolenia.

Każdy oddział jest jednostką bojową i jednostką wyszkolenia. Gdy jedno atoli mają znaczenie podstawowe w walce, a mianowicie drużyna i batalion (w wyższych związkach odpowie im dywizja), to drugie mają w walce znaczenie tylko pomocnicze. Nabierają one natomiast w wyszkoleniu znaczenia decydującego przez to, że składają się z jednostek czysto bojowych i ponieważ ich d-cy muszą tym ostatnim zapewnić wszelkie warunki zwycięstwa zarówno przez przygotowanie techniczne, jak i przez opiekę w czasie boju. Temi jednostkami wyszkolenia są w pierwszym rzędzie kompanja i pułk.

6. Wyżsi dowódcy.

Obowiązkiem wyższych d-ców jest wskazanie celu wyszkolenia i zadań oddziałów podwładnym przy pozostawieniu im środków wykonania, oraz przestrzeganie, czy użyte środki odpowiadają celowi.

D-ca pułku dba o jednolitość i o całkowitość wyszkolenia zarówno oddziałów jak i kadrów. Jest on wychowawcą korpusu oficerskiego.

Właściwa rola d-cy batalionu występuje dopiero w boju. Stąd też odpowiada on w pełni za bojowe przygotowanie batalionu.

7. Dowódca kompanji.

D-ca kompanji jest nauczycielem i wychowawcą piechoty, jednocząc w swym ręku wszystkie środki, które wychowują i szkolą ciało, umysł i duszę żołnierza.

D-ca kompanji kieruje wyszkoleniem poszczególnych szeregowców i drużyn wraz z ich kadrami. Równocześnie kieruje on wyszkoleniem plutonu.

D-ca kompanji otrzymuje od wyższych d-tw wskazówki i musi działać według pewnych idei wyższego d-cy, ma atoli poza tem pełną samodzielność i ponosi pełną odpowiedzialność.

D-ca kompanji ma tedy zadanie jaknajwdzięczniejsze, gdyż jest twórcą najwyższej wartości wojskowej, ducha piechoty. Pomocnikami d-cy kompanji są w pierwszej linii oficerowie kompanijni, którzy pracują w myśl ogólnych wskazań d-cy kompanji lub na podstawie ściśle postawionych zadań.

Szkolenie szeregowca i drużyny spoczywa w ręku drużynowych pod bezpośredniem kierownictwem oficerów

kompanijnych. Pomocnikami drużynowych są podoficerowie nieprowadzący drużyn, starsi szeregowcy, względnie szeregowcy starszego rocznika, którzy odznaczają się szczególnie zdolnościami instruktorskimi.

Wyszkolenie rekruta odbywa się zasadniczo w ramach drużyny. D-ca kompanji może jednak tworzyć w tym okresie, zależnie od uzdolnienia żołnierzy, specjalne oddziały jako jednostki instrukcyjne.

Metody szkolenia.

Musztra ma wytworzyć karność i dać żołnierzom i oddziałom sprawność poruszeń, zwłaszcza manewrowania oraz opanowanie środków walki.

Niniejszy regulamin zawiera w Części I elementy wyszkolenia, które musi umieć wykonać każdy piechur i oddział piechoty aż do pułku włącznie. Uzupełniają go w szczegółach pozostałe przepisy dla piechoty.

Ćwiczenia w szyku wartym są szkołą karności i spoistości. Zapewniają one piechocie możliwość wystąpienia i poruszania się w szyku we wszystkich sposobnościach, oprócz właściwego boju. Należy im poświęcić jedynie niezbędną ilość czasu.

Ćwiczenia w szyku luźnym na placu ćwiczeń, służą jako przygotowanie do ćwiczeń bojowych. Wykonywa się je tylko w najmniejszych oddziałach i tylko o tyle, o ile tego wymaga potrzeba opanowania form.

Ćwiczenia formalne uczą mechanicznego opanowania pewnych szyków zwartych lub luźnych, bez jakiegokolwiek idei taktycznej.

Ćwiczenia bojowe uczą zastosowania nabytego przygotowania technicznego w pewnej sytuacji taktycznej. Ich przedmiotem są wszystkie czynności, wykonywane przez piechotę w różnych rodzajach walki, jakoteż w służbie polowej.

Istotą musztry jest wykonywanie określonych czynności na określonej komendę. Wyszkolenie wymaga powtarzania tych czynności. Wytwarza się przez to u wykonawców poczucie posłuszeństwa, które jest podstawą karności, i poczucie porządku i ścisłości, które nadaje wojsku jego charakter.

Stąd też wszyscy d-cy są obowiązani przestrzegać ściśle i bezwzględnie przepisów niniejszego regulaminu i wystrzegać się poruszeń i komend nieregulaminowych.

Wartość wyszkolenia stanowią głównie następujące właściwości:

8. Cel musztry.

9. Rodzaje ćwiczeń.

10. Istota musztry.

11. Wartość wyszkolenia.

a) jednolitość planu i kierownictwa, które przez coraz wyższe stopniowanie wytwarzają jednolitość całej piechoty;

b) ciągłość wyszkolenia, przynajmniej przez okres wyszkolenia; szeregowiec powinien mieć stale instruktorów z własnej kompanii, o ile zaś ze względu na małą liczebność kompanii, łączy się do ćwiczeń kilka kompanii, to należy w każdym razie pozostawić żołnierzom każdej kompanii ich d-ców;

c) zgodna współpraca zżytego z sobą zespołu, którą się osiąga przez wzajemne zapoznanie oficerów, podoficerów i szeregowców całej kompanii; (należy to do obowiązków d-cy kompanii i drużynowego).

12. Znaczenie drużyny.

Właściwą jednostką instrukcyjną, której d-ca może szkolić indywidualnie swych podkomendnych jest drużyna. Jej znaczenie uwydatnia się najsilniej w okresie szkoły rekruta, nie maleje jednak i później, mimo, że punkt ciężkości przesuwa się na wyższe jednostki. Sekcja ma w wyszkoleniu znaczenie wyłącznie pomocnicze.

13. Dobór i użycie kadrow.

Jednym z najważniejszych zadań d-cy kompanii i d-cy batalionu jest wybór instruktorów i ich przygotowanie. Wszyscy instruktorzy, zarówno oficerowie, jak i podoficerowie muszą umieć przeprowadzić i nauczyć wszystkich przedmiotów szkoły rekruta.

Każdy d-ca musi umieć szkolić i prowadzić oddział, którym dowodzi i oddział bezpośrednio wyższy. Każdy oficer i podoficer musi znać obowiązki swego stopnia i stopnia bezpośrednio wyższego.

W okresie szkoły rekruta, szkoli każdy drużynowy swą drużynę. D-ca kompanii może pewnych instruktorów wyróżniających się w pewnej gałęzi wyszkolenia, używać jako instruktorów tego przedmiotu również dla innych drużyn, zwłaszcza dla umyślnie tworzonych oddziałów gorzej ćwiczących.

Oficerowie kompanijni prowadzą w czasie szkoły rekruta z zasady pewne gałęzie wyszkolenia (np. szermierkę, strzelanie, obsługę *r. k. m.*). D-ca kompanii może im przydzielić nadzór nad pewną ilością drużyn.

14. Instruktor.

Pouczanie polega przede wszystkim na oddziaływaniu własną osobą instruktora, czyli na śwleczeniu przykładem. Przykład własny instruktora jest wpływem najsłabszym, ponieważ działa stale i sugestywnie.

Regulamin obowiązuje narówni d-cę jak i wykonawcę. Instruktor musi tedy przestrzegać ściśle regulaminu. Ze znajomości przepisów służbowych wynika pewność siebie

Instruktor musi być stanowczy i konsekwentny. Stanowczością tą wymusza poprostu wykonanie. Jego autorytet nie może być podważany nawet drobiazgiem.

Przy nauczaniu należy pamiętać o następujących zasadach:

Wystrzegać się długich opowiadań nużących żołnierza i zabijających uwagę. Podstawę zasadniczą stosować tylko, gdy tego rzeczywiście potrzeba. Przez stosowanie spoczynków utrzymywać uwagę ucznia w napięciu.

Doskonałym środkiem urozmaicającym i ożywiającym ćwiczenia, jest kolejne stosowanie poszczególnych elementów musztry przez kilka lub kilkanaście minut na przemian.

Do każdego ćwiczenia musi się instruktor przygotować t. zn. przypomnieć sobie z regulaminem w ręku elementy, które mają być przerabiane.

Każde ćwiczenie należy przede wszystkim pokazać. Po pokazaniu trzeba je objaśnić, wyrażając się prostymi słowami, nie wpadając jednak ani w ordynarność, ani w poufałość. Długie objaśnianie jest zwykle mało warte. Regulaminu najlepiej nie cytować. Przeznaczony jest on dla instruktora, który go ma tłumaczyć szeregowcom w sposób przystępny.

Zależnie od przedmiotu naucza się przez wytworzenie w umyśle danego wyobrażenia, albo przez mechaniczne powtarzanie.

Instruktor musi być cierpliwy. Gdy wykonano źle ćwiczenie, szuka błędu, ponownie pokazuje i objaśnia, a o ile to było ćwiczenie zwarte, wraca do ćwiczeń z poprzednichymi żołnierzami.

W szczególności musi instruktor umieć odróżniać oceniać postępy, zachowywać w stosowaniu ćwiczeń pewną miarę, rozważyć czy dalsze przerabianie danego ćwiczenia przyniesie korzyść, rozpoznawać oznaki zmęczenia, jednym słowem umieć osiągnąć konieczne wyćwiczenie bez przeciążenia ucznia.

Te zalety instruktora stosują się przede wszystkim do wychowania fizycznego; nie mniej jednak dotyczą one także wyszkolenia formalnego jak i bojowego.

Ochotę i zamilowanie do ćwiczeń potęgują niezwykle podniety moralne, działające na ambicję ucznia. Przez umiejętne stosowanie pochwały i nagany i przez wyróżnianie lepiej ćwiczących wyrabiać należy u żołnierzy współzawodnictwo. Współzawodnictwo, czyli szlachetna

15. Bodźce moralne.

i uzasadniona ambicja wytwarza równocześnie zwartość i spoistość oddziału, czyli ducha oddziału.

Doskonałym środkiem rozbudzenia ambicji są konkursy, zawody i podział na klasy gorzej i lepiej ćwiczących, analogicznie do podziału do gimnastyki. Podział taki ułatwia zorientowanie się w pracy szeregowych, w miarę jak ich obdarzyła natura i nie dopuszcza do znudzenia uczniów wykonywaniem ćwiczeń, których się już dobrze nauczyli.

6. Dozór.

Dozór jest podstawowym warunkiem zachowania tej sprawności, którą się w uczniu wyrobiło. Stosowany systematycznie daje instruktorowi dokładny obraz wyrobienia każdego ucznia i osiągniętej wprawy.

7. Praca Instruktorów

Praca instruktora jest pracą żmudną i stawia mu ogromnie trudne wymagania.

Każdy instruktor powinien być jednak świadom tego, że przez zapał i zamięłowanie w swej pracy objawia te właśnie zalety, które ma wyrobić w uczniu.

8. Szkoła pojedynczego żołnierza.

Szkoła pojedynczego żołnierza jest podstawą całego wyszkolenia. Wartość szkolenia poszczególnego żołnierza tkwi w zupełnem wyzyskaniu w pewnym kierunku zdolności i własności właściwych danej jednostce. Innemi słowy wyszkolenie pojedynczego żołnierza może być i powinno być gdzie tylko to jest możliwe indywidualnie.

Objaśniony o celu i treści danego ćwiczenia przerabia je każdy uczeń z osobna, aż dojdzie do dokładności i wprawy.

Warunkiem szkolenia indywidualnego jest, by szeregowiec miał stałych instruktorów, ten zaś jaknajmniej uczniów.

Ustawienie powinno zapewniać uczniowi swobodę ruchów, zaś instruktorowi kontrolę wykonania. Musi on widzieć wszystkich uczniów i przez wszystkich być widziany. Jego pomocnicy znajdują się w pobliżu przy powierzonych sobie uczniach.

Obowiązkowo wykonuje się ćwiczenia najpierw bez komendy, a dopiero z chwilą osiągnięcia wprawy na komendę. Wyrabia to poszanowanie rozkazów i jest jednym z objawów porządku wojskowego i karności.

9. Szkolenia bez komendy.

Zapowiedziawszy treść ćwiczenia, wykonywa je instruktor sam. Następnie, zależnie od rodzaju ćwiczenia rozkłada je na tempa i opisuje ćwiczenia, demonstrując w razie potrzeby na sobie lub na pomocniku. Gdy uczniowie zrozumieli istotę ćwiczenia, nakazuje im próbować i poprawia ich osobiście, wzgl. poprawiają pomocniczy. Przy

objaśnianiu, a zwłaszcza przy poprawianiu wyrażać się trzeba tonem rozkazującym lecz bez gburowatości i szorstkości. Poprawianie przez dotykanie ćwiczącego jest wzbronione. Nie wolno formułować zapowiedzi dosłownem brzmieniem komendy lecz rozkazem, którego zapowiedź określa rodzaj ćwiczenia, zaś hasłem jest wyraz: „Ćwicz“.

Gdy uczniowie już dobrze pojęli treść danego ćwiczenia, należy wymagać coraz większej precyzji w wykonaniu, a dopiero na końcu szybkości.

Przestrzegać, by uczniowie ćwiczyli przez cały czas nakazany, bez przerwy aż do rozkazu „Spocznij“. Nie wolno dozwolić z samego początku na niedbałe i niechętne wykonanie, natomiast należy wyznaczać celowo przepisane spoczynki podczas ćwiczeń.

Gdy szeregowiec opanował ćwiczenia mechanicznie, wykonywa je na komendę lub znak.

20. Szkolenie na komendę

Celem szkolenia na komendę jest doprowadzenie wykonania ćwiczenia do precyzji. Przez systematyczne powtarzanie staje się wykonanie automatycznym. Ćwiczenia te wyrabiają odruchowo posłuszeństwo.

Zależnie od rodzaju ćwiczenia wykonywa się je bez temp lub rozkładając na tempa. Szybkość temp należy stopniowo przyspieszać. Pauzy pomiędzy tempami muszą być odpowiednio zachowane. Niektóre ćwiczenia wykonywa się powoli bez równoczesności ruchów.

Pomocnicy instruktora kontrolują wykonanie. O ile zauważą braki lub błędy, podają je do wiadomości ucznia, wykazując w czym tkwi błąd. O ile ćwiczenie nie jest wykonywane poprawnie, należy przejść ponownie do szkolenia bez komendy.

Nakazany programem materiał rozkłada d-ca kompanii lub kierownik ćwiczenia na programi minutowy i zarządza w formie rozkazu rodzaj i czas trwania danego ćwiczenia. Uwagę drużynowych zwraca się najłatwiej umówionymi sygnałami świstawką.

21. Program szczegółowy.

Ćwiczenia wykonywane w małych zespołach uczą mechanicznego, równoczesnego wykonywania najprostszych ćwiczeń. Stosuje się je jedynie w okresie wyszkolenia rekrutów. W okresie tym sprawiać można pewne najprostsze szyki zwarte tylko wtedy, gdy tego rzeczywiście potrzeba.

22. Ćwiczenia małych zespołów.

Ćwiczenia całą drużyną mają na celu wytworzenie zgranego, zarówno mechanicznie jak i duchowo, zespołu żołnierzy. Nie można bowiem żołnierza uzbrojonego w pe-

23. Ćwiczenia drużyny.

wien sprzęt bojowy szkolić w innych warunkach, jak tylko w tych, w których przyjdzie mu działać w rzeczywistym boju, t. zn. w otoczeniu kolegów uzbrojonych w różne środki walki.

24. Ćwiczenia większych jednostek.

Wyszkolenie drużyn i plutonów odbywa się zawsze w ramach kompanii ewentualnie jednostki wyszkolenia, o ile takową utworzono. Bez względu na liczebność kompanii drużyny powinny mieć swój stan etatowy. W najgorszym wypadku liczebność drużyny nie może wynosić niżej 10 ludzi. O ile liczebność jest wyższa, należy powiększyć ilość fizyljerów. O ile brak ludzi, należy zapewnić obsługę *r. k. m.* przez co najmniej 2 ludzi (celowniczego i amunicynego) zaś z reszty utworzyć sekcję grenadjerską.

Plutony składają się na stopie pokojowej z 2, na stopie wojennej z 4 drużyn. Do ćwiczeń bojowych formuje się wyłącznie plutony bojowe w tej ilości, na ile pozwala liczebność kompanii.

Zasadniczo więc drużyna i pluton ćwiczą w składzie i zespole wojennym.

Drużynę d-cy należy obowiązkowo tworzyć chociażby o stanie zmniejszonym.

Ćwiczenia bojowe kompanii i baonu odbywają się w jednostkach o etacie wojennym. D-cy baonów i pułków łączą odpowiednie oddziały, by uzyskać etaty wojenne.

25. Kierownictwo ćwiczeń.

Każdy d-ca szkoli swój oddział pod dozorem d-cy wyższego.

Początkowo nie może d-ca oddziału zajmować stanowiska regulaminowego, by móc łatwiej szkolić. Wyznacza wtedy zastępcę, który zachowuje się jak d-ca jednostki, pozwalając właściwemu d-cy oddziału zająć się treścią wyszkolenia i poszczególnymi szeregowymi.

Gdy wyćwiczenie jest wystarczające, względnie gdy jednostka ćwiczy w ramach jednostki wyższej, d-ca zajmuje osobiście przepisane stanowisko.

Obowiązkiem kierownika ćwiczenia jest utrzymanie żywości i ruchliwości podczas ćwiczeń, jak również utrzymanie uwagi szeregowych w naprężeniu przez urozmaicanie ćwiczeń.

Komenderować należy ze spokojem, bez gwałtownego pośpiechu, który denerwuje oddział i psuje dyscyplinę. Po wydaniu komendy pozostawić czas niezbędny na jej wykonanie.

Gwar panujący na placu ćwiczeń jest oznaką, że szkolenie jest prowadzone niewłaściwie i że przygotowanie zawodowe instruktorów niedomaga.

Najlepszą rękojmią dokładności wykonania zadania na polu walki jest porządek i spokój. Porządek i karność na placu ćwiczeń są rękojmią porządku i karności w bitwie przez wytworzenie odruchowego przyzwyczajenia do porządku, spokoju i skupienia uwagi.

Podczas wszelkich ćwiczeń musi mieć kierownik ćwiczenia pod ręką egzemplarz odpowiedniego regulaminu, by móc odrazu usuwać nasuwające się wątpliwości.

D-cy pododdziałów pomagają kierownikowi ćwiczenia, kierując swymi pododdziałami i wydając odpowiednie wskazówki, przyczem nie powinni podnosić bardziej głosu niż tego wymaga wielkość oddziału i tyle tylko udzielają wyjaśnień ile rzeczywiście potrzeba.

26. D-cy pododdziałów.

Gdy istota ćwiczenia wymaga rozdzielienia oddziału, każdy d-ca swego pododdziału prowadzi w swym zakresie samodzielnie ćwiczenie. Rozkazy kierownika ćwiczeń odnoszą się wtedy do nich, a nie do oddziału.

Kierownik ćwiczenia chcąc objąć d-two nad oddziałem musi wydać zapowiedź: „Na moją komendę“.

Ćwiczenia w szyku zwartym wolno wykonywać, gdy wyszkolenie pojedynczego szeregowego w danym przedmiocie jest ukończone. Przechodzi się je analogicznie do ćwiczeń wykonywanych przez pojedynczych szeregowych kolejno bez broni i z bronią. Ćwiczenia zwarte są środkiem zdyscyplinowania oddziału i formą zewnętrzną wystąpienia wojska, a tylko częściowo odpowiadają głównemu celowi wyszkolenia, jako normalny szlak zbiórkowy, marszu, a częściowo zbliżenia. Nie należy przeto poświęcać im zawiele uwagi i czynić z nich osobnego przedmiotu ćwiczeń w godzinach wyszkolenia.

27. Musztra zwarta.

Wykonywa się je w drużynach lub oddziałach.

Od chwili, gdy się je rozpoczęło, wystarczy im poświęcić po kilka minut przed i po ćwiczeniach.

W ćwiczeniach zwartych wymaga się największej doskonałości w postawie i ruchach. Równanie i krycie muszą być bez zarzutu. Spoczynki należy wyznaczać umiejętnie, zato nie wolno dopuszczać do najmniejszej opieszałości. Natężenie ćwiczeń należy stopniowo zwiększać.

Musztrę zwartą należy ćwiczyć między ćwiczeniami bojowymi, jako środek przywrócenia dyscypliny i spójności. Z chwilą, gdy oddział został przez d-cę ujęty w rękę, należy zaprzestać ćwiczeń zwartych.

Musztra luźna stanowi podstawę i wstęp do wyszkolenia bojowego oddziałów. Z chwilą, kiedy osiągnięto me-

28. Musztra luźna.

chaniczne opanowanie szyków luźnych, należy zaprzestać dalszego ich ćwiczenia na placu ćwiczeń, natomiast przenosić je w teren jako ćwiczenia bojowe z założeniem taktycznym.

Ćwiczenia luźne muszą się od pierwszych godzin związać w wyobraźni żołnierza nierozzerwalnie z terenem, by żył i obracał się w każdym terenie, jak w swoim żywiole.

29. Ćwiczenia na znaki.

Wszystkie ćwiczenia, a w szczególności ćwiczenia bojowe należy ćwiczyć na znaki. Zapowiedzi rozkazu mogą być skracane, zaś wykonanie danego ćwiczenia ma następować natychmiast po wydaniu hasła lub znaku.

Ustalone znaki podaje pkt. 70.

Ćwiczenia na znaki nie są same dla siebie celem, lecz tylko wstępem do ćwiczeń bojowych.

W oddziale złożonym z żołnierzy ruchliwych i sprawnych można je ograniczyć do minimum.

30. Postawa i ruch.

Każdy instruktor powinien poświęcić szczególną uwagę wyrobieniu wzorowej żołnierskiej postawy. Gimnastyka wyrabia sprężystość i siłę fizyczną. Zarówno w godzinach gimnastyki jak i w godzinach musztry trzeba zwrócić uwagę przy wszelkich ćwiczeniach, by żołnierz nabierał wyglądu estetycznego jakkolwiek nie pozbawionego stanowczości ruchów.

Należy ustawicznie dozorować nie tylko rekrutów, ale i starych żołnierzy, by nie dopuścić do zaniedbania, ani do przesadnego zwyrodnienia podstawy zasadniczej. W szczególności należy wymagać ruchów prostych i nie wymuszonych podczas oddawania honorów przez poszczególnych żołnierzy.

31. Marsz.

Jednem z ważnych zadań wyszkolenia jest zaprawienie piechura do długich i forsownych marszów. Stąd też trzeba poświęcić wiele uwagi ćwiczeniom elementarnym w godzinach gimnastyki i musztry, poczem przeprowadza się systematycznie ćwiczenia w maszerowaniu, zwiększając stopniowo długość i tempo marszu jako też obciążenie piechura.

W czasie tych marszów należy wymagać najsurowszej dyscypliny marszowej w myśl zasad Regulaminu służby polowej, Cz. VI.

Obciążenie tornistra i ładownic trzeba za każdym razem ściśle przestrzegać, szczególnie podczas marszu powrotnego.

Chwyty bronią mają przyzwyczaić żołnierza do swobodnego działania bronią. Właściwe użycie broni składa się z ruchów przygotowawczych jak ładowanie i pozycje strzeleckie i z istotnej czynności oddawania strzałów. Ta ostatnia jest przedmiotem instrukcji strzeleckiej.

Szkola grenadjera i walka na bagnety stanowią osobne działy wyszkolenia.

Mogą być one powierzone instruktorom specjalnie uzdolnionym przez kolejne powierzanie im po kilku ludzi.

W ten sposób ilość źle ćwiczących zmniejsza się, tem samem podnosi się poziom i szybkość wyszkolenia całej kompanji.

Ćwiczenia przeprowadzane w ciemności są niezbędne we wszystkich okresach wyszkolenia wojskowego.

Winny one objąć systematycznie wyszkolenie żołnierza od podstaw (ćwiczenia słuchu, wzroku, strzału, wszelkiego rodzaju działania pocichu), aż do przeprowadzenia ćwiczeń bojowych w nocy (ciemności).

Musztra wpaja w żołnierza poczucie porządku. Należy je potęgować przez poważne traktowanie zawodu i przez wykazywanie żołnierzowi honoru stanu żołnierskiego.

Atoli ta powaga służbowa nie powinna stać się zimną formą. Żywość i ruchliwość jako niezbędna w boju musi być utrzymana w wojsku, tembardziej, że jest ono złożone z ludzi młodych i będących w sile wieku.

Z jednej strony rozwijać trzeba umysł u żołnierza przez wykłady i pogadanki przewidziane programem wyszkolenia, mianowicie naukę regulaminu służby wewnętrznej, naukę dziejów wojska i dziejów pułku, wreszcie przez pracę oświatową.

Z drugiej strony działać trzeba na duszę żołnierza, która jest z natury podłożem bardzo podatnem i wdzięcznem poleni pracy. Przez troskliwość o potrzeby żołnierza, przez koleżeński stosunek poza godzinami służby budzi się w żołnierzu wysokie poczucie honoru żołnierskiego, solidarność i poczucie honoru oddziału, czyli duch oddziału.

Wykłady Regulaminu służby wewnętrznej i stosowanie go, wytworzą w żołnierzu zrozumienie i odczucie charakteru służby wojskowej.

Praca wychowawcza i instrukcyjna muszą biec równolegle, ponieważ nawzajem się uzupełniają, tembardziej, iż spoczywają w ręku jednych i tychsamych ludzi.

32. Opanowanie sprzętu bojowego.

33. Ćwiczenia w ciemności

34. Wychowanie moralne.

Wychowanie fizyczne.

35 Znaczenie i zasady.

Od sprawności fizycznej poszczególnych żołnierzy zależy sprawność armji. Wychowanie fizyczne wojskowe powinno być poprzedzone wychowaniem fizykiem w szkołach przed wstąpieniem do wojska, ponieważ służba wojskowa trwa za krótki okres, by mogła nadrobić to, co poprzednio zaniedbano. Tembardziej więc trzeba kłaść nacisk na wychowanie fizyczne każdego bez wyjątku żołnierza wchodzącego w skład armji.

Ćwiczenia fizyczne żołnierzy muszą być celowe i oparte na racjonalnych zasadach, których podstawą są prawa organizmu ludzkiego.

Celem gimnastyki wojskowej jest rozwinąć organizm żołnierza, zahartować go i przysposobić jego siły do wymagań służby wojskowej w czasie wojny i pokoju.

36 Przeprowadzenie.

Na podstawie oceny sprawności fizycznej dzieli się żołnierzy na grupy, a mianowicie silnych, średnich i słabych.

Każdą grupę prowadzi wybrany instruktor. Całością kieruje najbardziej wyszkolony w zakresie wychowania fizycznego oficer kompanji.

Oficer ten opracowuje na podstawie Regulaminu Wychowania Fizycznego (O.-3. 1921), ogólny i szczegółowy program, przedkłada go d-cy kompanji, który po przejrzaniu programu i po szczegółowem omówieniu, poczyniwszy swoje uwagi, przedkłada go wyżej.

D-ca kompanji dozoruje przebieg wychowania fizycznego, jak również uważa, by w przeprowadzeniu gimnastyki nie odbiegano od zasad zawartych w regulaminie wychowania fizycznego i uzupełniających go instrukcjach. D-ca kompanji winien pamiętać, że wychowanie fizyczne jest jednym z najtrudniejszych zadań wyszkolenia, ponieważ rezultaty są widoczne dopiero po dłuższym okresie czasu. Prowadząc je nieumiejętnie, można nadwyreżyć zdrowie żołnierza.

Z powyższych względów okresowe próby sprawności fizycznej muszą się odbywać pod okiem d-cy kompanji. Również d-ca kompanji przeprowadza osobiście po próbie nowy podział na grupy. Próby sprawności fizycznej odbywają się w zasadzie co dwa miesiące. Dają one obraz sprawności fizycznej kompanji, pozwalają wnioskować, w jakim kierunku trzeba uzupełniać wychowanie fizyczne i na jaki przedmiot trzeba w następnym okresie szkolenia położyć nacisk.

Duszą wyszkolenia każdej grupy jest instruktor. Dobre wyniki są zależne od jego wiadomości fachowych, zdolności pedagogicznych i od zapału, jaki wkłada w swą pracę. Instruktor gimnastyki musi być wzorem wyćwiczenia fizycznego. Wybór instruktora dla grupy powinien być nader sumienny.

37. Instruktor.

Reszta podoficerów ćwiczy wspólnie z żołnierzami. Rozmieszcza się ich po grupach, by dawali przykład sprawności i ochoty, jakoteż, by nadzorowali żołnierzy.

Program lekcji gimnastyki musi mieć instruktor utkwniony w pamięci, a oprócz tego spisany na kartce i przechowywany przy sobie, by w razie potrzeby przypomnieć sobie z niej zapomniane ćwiczenie.

Przed rozpoczęciem lekcji trzeba obmyśleć szyki, w jakich ćwiczenia będą przeprowadzone, jakoteż postarać się, by przybory potrzebne do danych ćwiczeń były przygotowane na swoich miejscach. W ten sposób unika się niepotrzebnej straty czasu i nie narusza się ciągłości ćwiczenia.

Instruktor pokazuje ćwiczenia i podaje jego nazwę, następnie nakazuje przyjąć postawę pierwotną, t. j. zasadniczą postawę, w której ćwiczenie ma być wykonywane, poczem wydaje hasło: „Ćwicz” lub każe wykonać ćwiczenie na liczenie. Ćwiczenia przerywa się na hasło: „Dość”.

Lekcja gimnastyki powinna być ciągła, t. zn., że nie powinien jej przerywać żaden spoczynek, lub stanie na miejscu bez ruchu. W czasie ćwiczeń należy przestrzegać porządku i karności, nie mniej swobodny i pogodny nastrój powinien być dozwolony.

Rozkład zajęć we wszystkich oddziałach musi być tak uregulowany, by wszyscy żołnierze, bez względu na pełnioną służbę uprawiali codziennie ćwiczenia gimnastyczne.

38. Zasada podstawowa.

Ćwiczenia gimnastyczne przeprowadza się zawsze na wolnem powietrzu na boisku, umyślnie przygotowanem do ćwiczeń. O ile wskutek niepogody ćwiczenia na boisku są niemożliwe lub też, gdy w danym dniu zamierzone są forsowne ćwiczenia bojowe — wtedy ćwiczenia fizyczne odpadają.

39. Miejsce.

W czasie wielkich upałów lub silnych mrozów należy ćwiczenia odpowiednio skrócić.

By żołnierzy zahartować, ćwiczy się początkowo w razie pogody tylko w spodniach sportowych.

W braku tychże należy w dni ciepłe i słoneczne

obnażać górną część tułowia. W dnie chłodniejsze ćwiczyć w koszulach.:

W miarę postępów uzupełnia się ubiór gimnastyczny i obciąża się stopniowo żołnierza, począwszy od pasa z bagnetem i ładownicami, aż do pełnego obciążenia polowego.

Boisko gimnastyczne powinno się składać z terenu równego i terenu utrudnionego lejami, rowami strzeleckimi i przeszkodami sztucznymi, jakoteż przeszkodami polowymi. Boisko takie jest niezbędne pod koniec wyszkolenia do udoskonalenia ćwiczeń i upodobnienia ich do warunków, spotykanych w boju.

40. Gry i zabawy.

Na gry i zabawy sportowe należy przeznaczyć osobne godziny przynajmniej dwa razy w tygodniu.

Należy zachęcać żołnierzy słowem i przykładem, by się im oddawali z zapałem również poza godzinami służbowymi.

41. Zawody.

Przynajmniej raz na pół roku urządzać należy zawody gimnastyczno - sportowe. Zwycięzców w tych zawodach należy odpowiednio odznaczać.

Tok i podział wyszkolenia w czasie pokojowym.

42. Podział na okresy.

Wyszkolenie wojska rozpada się na okresy. Okresy te obejmują szkołę rekruta, szkołę drużyny, plutonu i kompanii i coraz wyższych jednostek.

Długość trwania poszczególnych okresów w czasie pokojowym ustala M. S. Wojsk. W czasie wojny okresy wyszkolenia wojska muszą zostać skrócone do niezbędności. Z podziału na okresy wynika, kiedy, rekruci z kompanii strzeleckich zostają wydzieleni do *komp. k. m.* i do oddziałów broni specjalnych, kiedy żołnierze pierwszego rocznika otrzymają specjalne funkcje w drużynie (celownicy, grenadierzy wyborowy, grenadier V. B.). Na podstawie wyższych rozkazów reguluje d-ca pułku wyszkolenie podoficerów i podległych sobie baonów jakoteż kieruje wyszkoleniem oficerów.

D-ca baonu wydaje krótkie wskazówki dla kompanii, zapewniając im wyposażenie w wszelki sprzęt, w szczególności troszczy się o wyszkolenie podoficerów i tych specjalistów, którzy nie są szkoleni zbiorowo dla pułku.

D-ca baonu sztabowego kieruje wyszkoleniem *c. k. m.* i specjalistów. Plutony *c. k. m.* otrzymują w baonie sztabowym wyszkolenie elementarne w obsłudze swojej broni, natomiast ćwiczenia bojowe odbywają w ramach swych baonów.

D-ca kompanji układa program szczegółowy. Określa dokładnie wzory i długość trwania wyszkolenia w każdym przedmiocie i reguluje równomierność wyszkolenia praktycznego z teoretycznem.

Dzieli zadania między swych pomocników, oficerów i podoficerów, określając odpowiedzialność każdego z nich.

D-ca pułku ustala z góry na każdy miesiąc czas, jaki sobie zastrzega już to na wyszkolenie kadrów, już to na ćwiczenia zbiorowe pułku. Wtedy też przydziela baonom place ćwiczeń, budynki i sale do ćwiczeń, pola ćwiczeń bojowych, strzelnice i inne środki wspólne dla całego pułku. Na podstawie ogólnych wskazówek wyższych d-ców i powyższego wykazu sporządza d-ca kompanji dokładny podział pracy na najbliższy tydzień.

Rozkład ten przedkłada z reguły w piątek każdego tygodnia w dwóch egzemplarzach d-cy baonu. D-ca baonu uwidocznia, które zajęcie chce prowadzić osobiście, poczem przesyła jeden egzemplarz programu d-cy pułku.

Naogół raz na tydzień należy przewidzieć ćwiczenia w ciemności.

Tygodniowe programy otrzymują oficerowie albo z góry na cały tydzień, albo też tylko na następny dzień w każdym razie tak wcześniej, by się mogli przygotować do zajęć. D-ca kompanji układa ponadto t. zw. program minutowy na wyznaczoną lekcję. O ile d-ca kompanji rozporządza zdolnymi i znającymi daną gałąź wyszkolenia oficerami, może im pozostawić swobodę układania programów minutowych, zastrzegając sobie jedynie ich kontrolę. W programie minutowym należy przewidzieć czas potrzebny na marsz na plac ćwiczeń, na odpoczynki i na powrót do koszar, o ile tego nie uwzględniono już w rozkładzie dnia.

Program dzienny omawia d-ca kompanji z reguły ze swymi instruktorami, najlepiej w porze odczytywania rozkazu dziennego. O ile d-ca rozporządza instruktorami niewyrobionymi, jak również ze względu na jednolitość w szczegółach, trzeba początkowo w okresie szkoły rekruta przerabiać poszczególne przedmioty wyszkolenia praktycznie.

Obowiązkowo musi wchodzić w program dzienny lekcja gimnastyki, a początkowo również instrukcja strzelecka.

Zależnie od warunków atmosferycznych i od osiągniętych wyników może d-ca regulować długość trwania ćwiczeń. W miarę zwiększenia się sprawności oddziału,

43. Program tygodniowy

44. Dzienny rozkład zajęć.

należy potęgować natężenie pracy aż do osiągnięcia doskonałości.

45. Dziennik zajęć.

D-ca kompanii wpisuje obowiązkowo do dziennika zajęć rzeczywisty przebieg zajęć danego dnia, oraz swe uwagi. Dziennik ten prowadzony nawet w najprostszej formie obrazuje dokładnie pracę oddziału.

Spis szeregowych, którzy w danym dniu nie uczestniczą w ćwiczeniach z podaniem przyczyny nieobecności jest niezbędnym załącznikiem dziennika zajęć.

Organizacja pułku.

46. Skład.

Pułk składa się z baonów numerowanych od 1 do 3 i z baonu sztabowego.

Baon składa się z drużyny d-cy, 3 lub 4 kompanii strzeleckich i w czasie wojny *komp. k. m.* wraz z plutonem działek piechoty.

Baon sztabowy składa się w czasie pokoju z drużyny d-cy, oddziału sztabowego, z *komp. k. m.* i kompanii specjalistów.

W czasie wojny rozwija się *komp. k. m.* w 4 kompanie, zaś kompania specjalistów w kompanię broni specjalnych i w kompanię techniczną.

Kompania strzelecka składa się z 3 plutonów, liczonych od 1 — 3 i z drużyny d-cy.

Pluton składa się na stopie wojennej z 4 drużyn w kompanii strzeleckiej, zaś z 2 drużyn *k. m.* w *komp. k. m.*

Pluton dzielimy na 2 półplutony pod d-twem d-ców półplutonów. D-ca plutonu ma ponadto swego zastępcę.

Drużyny mają wspólną numerację wewnątrz kompanii.

Drużyna składa się z dwóch sekcji, t. j. sekcji fizyljerskiej (*r. k. m.*) i z sekcji grenadjerskiej. Sekcje noszą numer swej drużyny.

47. Drużyna.

Sekcje fizyljerska lub *r. k. m.* jest jądrem drużyny, a w niej *r. k. m.*

Składa się ona z kaprała (karabinowego), z celowniczego, który nosi *r. k. m.*, z amunicyjnego i z 3 fizyljerów. Amunicyjny i dwóch fizyljerów uzbrojeni są w karabinki, karabinowy i jeden fizyljer w karabiny.

Karabinowy niesie 8 magazynów w skrzynce lub torbach, celowniczy *r. k. m.* i po 4 skrzynki amunicyjne w torbach po bokach, amunicyjny i dwaj fizyljerzy dwie skrzynki po 8 magazynów, fizyljer uzbrojony w karabin 8 magazynków.

Sekcja grenadjerska składa się z sekcji-nego-kaprała, z grenadjera wyborowego, grenadjera z garłaczem (Viven Bessiers) i 3 grenadjerów. Uzbrojona w karabinę z wyjątkiem grenadjera wyborowego, który ma karabiniek. Grenadjer V. B. ma ponadto garłacz.

O ile kompania uzbrojona jest w *l. k. m.*, to połowa 48. *L. k. m.* drużyny nie ma *k. m.* (co druga drużyna).

Sprzęt w sekcji fizyljerskiej podzielony jest wtedy następująco:

Karabinowy niesie węża odpływowego i łufę zapasową.

Celowniczy *l. k. m.* z pokrowcem i długi wyciągacz łusek, a w razie potrzeby i bębenek nabojoy W. 16, nasadzony na listwę bębenkową.

Amunicyjny i 2 fizyljerów po 2 skrzynki z bębenkami.

Ostatni fizyljer torbę z częściami zapasowymi i wodnik.

Drużyny, nie mające *l. k. m.*, mają sekcje fizyljerskie, uzbrojone jednolicie w karabiny, zato zwiększoną ilość garłaczy V. B.

Przy kompanii znajduje się wóz amunicyjny lub biedki, na które, w razie większych marszów, obsługa składa *l. k. m.* i sprzęt, wkładając natomiast rynsztunek. Komendantem wozu jest podoficer broni kompanii.

Każdy pułk, baon i kompania ma drużynę d-cy.

Pułkowa drużyna wchodzi w skład oddziału sztabowego. Baonowa drużyna pozostaje pod rozkazami adjutanta baonu.

Drużyna d-cy komp. w składzie swym posiada także zapasową obsługę *r. k. m.*

Każda drużyna składa się z sekcji, np. łączności, sanitarnej, administracyjno-taborowej i t. d.

Skład szczegółowy zawarty jest w etatach.

Liczebność oddziałów należy wyrównywać z chwilą przybycia rekruta. Poraz drugi można to skutecznie przy wydzielaniu obsługi *c. k. m.* i specjalistów. Od tej pory drużyn nie należy mieszać.

Wszelkie ubytki z szeregów uzupełniać należy przez automatyczne powoływanie rezerwistów urlopowych, by zapewnić całkowitość drużyn.

Szkoła szeregowca.

Główne przedmioty szkoły szeregowca stanowią:

a) wychowanie moralne poszczególnego szeregowca;

49. Drużyna dowódców.

50. Liczebność.

51. Przedmioty.

- b) wychowanie fizyczne poszczególnego szeregowca;
- c) wyszkolenie poszczególnego szeregowca w mustrze;
- d) wyszkolenie poszczególnego żołnierza w opanowaniu broni palnej;
- e) wyszkolenie poszczególnego szeregowca w walce bagnietem;
- f) musztra zwarta w małych zespołach, drużynie i mniejszych jednostkach;
- g) musztra luźna drużyny i sekcji;
- h) znajomość i wyzyskiwanie terenu;
- i) szkoła specjalistów (łączników, saperów i t. d.);
- j) szkoła walki ruchowej i pozycyjnej;
- k) służba polowa ;
- l) służba wewnętrzna.

52 Zasada.

Zasady wyszkolenia szeregowca są następujące:

1) Każdy szeregowiec musi władać jedną z broni palnych, jakimi dysponuje drużyna, i bagnietem, ponadto umieć obsługiwać *r. k. m.*

2) Drużyna jest ograniczoną komórką walki piechoty. Każdy szeregowiec w kompanii piechoty musi znać działanie środków walki, jakimi dysponuje kompania piechoty w ramach drużyny. Szeregowiec *komp. k. m.* musi poza normalnem wyszkoleniem piechura znać czynności obsługi środków walki swej kompanii w zakresie drużyny *c. k. m.* i plutonu dział piechoty.

3) Ze zrozumienia działalności każdego środka walki drużyny wynika znajomość działania drużyny samodzielnej i w łączności z innemi.

4) Osiągnąwszy ten wynik, należy sobie zapewnić jaknajwiększą ilość specjalistów.

W ten sposób ustala się ostatecznie podział funkcji w drużynach i tworzy się pewien zapas specjalistów ponad etat kompanii specjalistów.

5) Wyzyskanie i ujednolicenie osiągniętych wyników, dokonywa się przez ćwiczenia bojowe w każdym terenie i rozmaitych okolicznościach.

53. Rekruci.

Wyszkolenie rekruta biegnie następującym trybem:

1) Wszyscy rekruci zostają podzieleni między kompanie strzeleckie, które na ten czas są silniejsze ponad swój stan etatowy. Otrzymują oni w kompaniach linjowych wyszkolenie pierwszego okresu, t. zw. szkoły rekruta. Otrzymują tedy wyszkolenie bez broni, z bronią w mustrze i opanowaniu środków walki. Oficerowie bacz-

nie obserwują uczniów, stwierdzając ich zdadność indywidualną do bronj specjalnych, względnie na żołnierzy wyborowych. Zapoznają się z wszystkimi środkami walki, któremi dysponuje drużyna, jakoteż z wstępnymi pojęciami szyku luźnego. Tym sposobem każdy rekrut jest przygotowany po przejściu szkoły rekruckiej do zadań w drużynie kompanji strzeleckich.

2) Po upływie szkoły rekruta wyznacza się żołnierzy, którzy odejdą do baonu sztabowego, jako obsługa *c. k. m.* i jako specjaliści.

3) W kompanjach strzeleckich rozpoczyna się właściwa szkoła drużyny. Każdy żołnierz otrzymuje swą broń i szkoli się wyłącznie w swej funkcji.

Aż do ukończenia szkoły rekruta żołnierze starszego rocznika ćwiczą osobno. Gdy ją ukończono, należy pomieszać drużyny, aby wyzyskać wprawę starych żołnierzy.

Wyszkolenie starych żołnierzy do tej pory obejmuje służbę specjalistów. Można ich używać również jako pomocników instruktorów, wreszcie jako sekcyjnych.

Ilekoć tylko będzie to możliwe, należy ze starych żołnierzy organizować jednostki do ćwiczeń bojowych. Należy się wystrzegać powtarzania elementarnych ćwiczeń początkowych, by nie obniżać zapалу żołnierzy do służby.

Żołnierze służby pomocniczej mają zastępować żołnierzy w czynnościach nie wymagających wysiłku fizycznego.

Nie należy ich szkolić do służby linjowej. Trzeba w nich jedynie wpoić poczucie karności i porządku wojskowego, t. zn. nauczyć regulaminu służby wewnętrznej.

Należy ich wyszkolić na tyle w mustrze, by mogli stawać w ordynku i wykonywać poruszenia regulaminowe jakoteż na tyle władać bronią, by się nadawali do służby bezpieczeństwa i asystencyjnej. Każdego dnia przechodzą obowiązkowo jedną lekcję gimnastyki, według regulaminu wychowania fizycznego.

Rezerwiści powołani do służby są żołnierzami wyszkolonymi.

Należy pokrótce przypomnieć im poczucie dyscypliny i porządku, których nabrali w czasie służby czynnej i zależnie od potrzeby nauczyć ich zmian i nowości wprowadzonych w międzyczasie do regulaminu.

Rezerwiści przechodzą wszystkie okresy wyszkolenia w różnych latach. Formuje się z nich drużyny i bio-

54. Starszy rocznik.

55. Służba pomocnicza.

56. Rezerwiści.

ra udział w ćwiczeniach tego okresu, na który ich powołano.

Niezależnie jednak od okresu powołania należy w planie szkolenia rezerwistów uwzględnić, uzupełnienie stwierdzonych braków w wyszkoleniu, oraz wprawy w wyszkoleniu fizycznym.

Obsługa
r. k. m. i
l. k. m.

Do obsługi *r. k. m.* i *l. k. m.* wyznaczać należy tylko, zdalnych fizycznie i umysłowo, pewnych i samodzielnych szeregowców.

Nauka obsługiwanego *k. m.* jest podstawą wyszkolenia. Należy ją zatem rozpocząć możliwie jaknajwcześniej.

Nauka strzelania jest warunkiem użyteczności bojowej *k. m.* i stanowi najważniejszy przedmiot wyszkolenia.

Strzelanie szkolne jest środkiem pomocniczym, główny nacisk należy kłaść na strzelanie bojowe w warunkach możliwie podobnych do warunków walki.

Każdy żołnierz z obsługi stałej i zapasowej musi być wyszkolony we wszystkich czynnościach obsługi *k. m.*, przede wszystkim musi umieć pełnić czynności celowniczego. Każdy żołnierz z obsługi musi osiągnąć zupełną pewność w bojowym użyciu *k. m.*, znać dokładnie właściwości swej broni i umieć szybko nawet w ciemności usuwać wady.

Zdolniejsi żołnierze muszą być kształceni w ten sposób, by mogli zastąpić w każdej chwili karabinowego.

Zapobieganie i usuwanie zacięć jest trudną i ciężką częścią wyszkolenia. Przede wszystkim obsługa musi być pouczona, dłaczego powstają zacięcia, trzeba koniecznie prowadzić ćwiczenia w szybkim odnajdowaniu przyczyn na podstawie objawów zacięć. Jeżeli podczas ćwiczeń lub strzelania karabin się zatnie, należy zacięcie poddać jako przedmiot rozważania i nauki dla całej obsługi.

Ważnymi przedmiotami wyszkolenia obsługi *k. m.*, są dla *r. k. m.* sprawne nabijanie magazynów i ładowanie w marszu, zaś dla *l. k. m.* nabijanie taśm (taśmowanie).

Obsługa
r. k. m. i
specjalści.

Wyszkoleniem c. k. m. i specjalistów kieruje naogół d-ca baonu sztabowego.

Obsługa *c. k. m.* i specjaliści otrzymują wyszkolenie rekruckie w kompaniach strzeleckich.

Obsługa *c. k. m.* przechodzi w pułkowej *komp. k. m.* elementarne wyszkolenie z *k. m.*, poczem szkoli się bojowo w ramach swego baonu. Po powołaniu rezerwistów plutony poszczególnych baonów rozwijają się w półkompanje.

Specjaliści są szkoleni w kompanii broni specjalnych.

D-ca plutonu wyznacza ponad przepisany etat pewną ilość żołnierzy, jako nadwyżkę obsługi *c. k. m.* i specjalistów, aby zapewnić pokrycie etatów wojennych. Nadwyżkę tę szkoli się na umyślnie urządzanych kursach w kompanji broni specjalnych, nie przekraczając etatu tej kompanji.

D-ca pułku ustanawia w jakim stopniu każdy rodzaj specjalistów bierze udział w służbie ogólnej.

Wyszkolenie kadrów.

Wartość kadrów tkwi w ich zaletach, a mianowicie w umiejętności dowodzenia i pouczenia. Celem wyszkolenia jest utrzymywanie i potęgowanie tych zdolności.

W czasach pokojowych pouczanie wysuwa się na plan pierwszy.

Z tego co powyżej (pkt. 14) powiedziano o instruktora, wynika, że pierwszym warunkiem dobrego pouczania jest znajomość regulaminu, opanowanie teoretyczne i praktyczne wszystkich jego szczegółów, by móc go przekazywać i wpajać w uczniów. Zespół instruktorski musi sobie wytworzyć z biegiem czasu tradycję nauczania i jednolitość wykonywania posuniętą do najmniejszych szczegółów.

Elementy wyszkolenia są proste. Trudność nastęcza istota ćwiczenia, jego cel i sposób wykonania, jakoteż ułatwienie uczniowi zrozumienia przez stosowanie przykładów i używanie jaknajprostszej, o ile możności, pogładowej formy wykładu. Zdolności pedagogiczne są normalnie cechami wrodzonymi, można je jednak również wyrobić przez pilną pracę pod nadzorem starszych, doświadczonych instruktorów.

Wyszkolenie kadrów w dowodzeniu, dokonywa się przez nauczanie ich zasad taktycznych na prostych założeniach taktycznych. Obejmuje ono ćwiczenia na mapie lub planie, wzgl. planie plastycznym, ćwiczenia w terenie, przyczem mogą być one wykonane bez oddziałów, lub z oddziałami, bez przeciwnika i z przeciwnikiem, przyczem mogą być one jednostronne i obustronne (pkt. 79).

Zakres zadań dla młodszych oficerów nie przekracza plutonu i kompanji.

Podawszy krótkie założenie, wymaga kierownik ćwiczenia wydania rozkazu bez umotywowania decyzji. Następnie stawia ucznia wobec pewnych zaszłych zmian lub nowych założeń, wymagających nowej decyzji.

59. Cel
i treść.

60. Ćwiczenia w dowodzeniu.

Na końcu ćwiczenia omawia wydane rozkazy, przy-
czem może zażądać od ucznia motywów pewnego posta-
wienia.

Te ćwiczenia przyzwyczajają umysł d-ców do decyzji
szybkich, wyrażanych w formie zdecydowanej i zupełnej
i wykluczy wahania lub ogólnikowe wyrażanie się, gdy
dany d-ca będzie dowodził rzeczywistym oddziałem w rze-
czywistej akcji.

Szybkość decyzji i działania zapewnia na wojnie
zwykle sukces, nie pozwalając przeciwnikowi na manewr
i zmuszając go do zmiany rozkazów.

61. Prace pismne.

Podczas ćwiczeń bojowych należy wymagać od ofi-
cerów i podoficerów, by napisali pewien meldunek lub
rozkaz, dołączając prosty szkic polowy.

W ten sposób uczy się oficerów i podoficerów reda-
gowania meldunków i najprostszych rozkazów, przyczem
należy kłaść nacisk na zwięzłość i prostotę stylu, by adre-
sat mógł rzutem oka zorientować się o co chodzi.

Zdjęcia terenowe nawet w zupełnie prostej formie
uczą o wiele lepiej wyzyskania terenu, niż studjowanie
mapy.

Zdolni podoficerowie mogą brać udział w odpowie-
dnich pracach oficerskich.

62. Szkoły podoficer- skie.

Prócz stałych szkół podoficerskich, przygotowują-
cych podoficerów zawodowych istnieje w każdym pułku
szkoła podoficerska.

Kurs szkoły trwa $3\frac{1}{2}$ miesiąca. Rozpoczyną się po
ukończeniu szkoły rekruta. Kandydatami do szkoły podo-
ficerskiej są szeregowcy, którzy wyróżnili się i ukończyli
z najlepszym wynikiem szkołę rekruta, jakoteż żołnierze
starszego rocznika, którzy w ciągu pierwszego roku wy-
szkolenia okazali się odpowiednimi na stanowisko podofi-
cera rezerwowego.

Instruktorów do szkoły podoficerskiej wyznacza
d-ca pułku w porozumieniu z d-cami baonów.

D-ca pułku zapewnia również szkole podoficerskiej
dobre warunki zewnętrzne, niezbędne przy wytężonej
pracy.

63. Zakres nauki.

Zadaniem szkoły podoficerskiej jest nauczanie uc-
niów teorii, t. j. tego zakresu wiedzy wojskowej, który mu-
si znać podoficer w swej służbie bojowej i wewnętrznej.

Obowiązkowo należy zaznajamiać uczniów z ob-
sługiwaniem *c. k. m.* swego pułku, jak również z wszyst-
kimi środkami walki używanymi przez piechotę.

Praktycznie przerabiają i uzupełniają uczniowie na-

byte wiadomości w kompanjach pod okiem d-ców kompanij i nadzorem d-cy baonu.

Uczą się oni dowodzenia i pouczenia w zakresie sekcji zarówno grenadjerskiej jak fizyljerskiej i drużyny.

Po ukończeniu szkoły odbywa się egzamin według osobnych przepisów.

Starsi podoficerowie uzupełniają swe wiadomości teoretyczne i praktyczne w toku służby.

64. Zastępcy oficerów.

Podoficerowie ci muszą znać dobrze regulamin piechoty łącznie z *k. m.* i czołgami, muszą umieć dowodzić drużyną, a ewentualnie plutonem, czytać mapę, używać busoli, układać dobrze meldunki i wykonywać proste szkice polowe.

Podoficerowie specjaliści przechodzą przedewszystkiem normalną szkołę podoficerską.

65. Specjaliści.

Wyszkolenie specjalne otrzymują w kompanji broni specjalnych, a następnie na osobnych kursach urządzanych przez wyższe d-wa.

Wykształceniem oficerów kieruje i ponosi za nie odpowiedzialność d-ca pułku wzgl. detaszowanego baonu.

66. Oficerowie.

Wykształcenie oficera musi być dwojakie, mianowicie: ogólne i zawodowe. Wynika to z nowoczesnego, wysokiego pojęcia o zawodzie oficerskim.

Wykształcenie ogólne zapewnia oficerowi powagę stanowiska. Oficerowie, którzy nie przeszli szkół, muszą stać na poziomie conajmniej takim, jakiego się wymaga od kandydatów do szkół podchorążych, wiedzę ogólną uzupełniają oficerowie zazwyczaj indywidualnie.

Wiedzę zawodową uzupełniają studja indywidualne lub zbiorowe pod ogólnym nadzorem d-cy pułku wzgl. jego zastępcy.

Pozatem środkami do kształcenia oficerów są prócz studjów osobistych prace wspólne, a mianowicie odczyty dla oficerów pułku lub załogi, wspólne studja taktyczne, zadania i wypracowania w pierwszej linii w terenie, a o ile stosunki klimatyczne na to nie pozwalają — w pokoju.

Pomocą w tym zakresie są biblioteki wojskowe. W zakresie zadań taktycznych należy, rolę kierownika ćwiczeń powierzać oficerom szczególnie uzdolnionym w tym zakresie. Podział na grupy oficerów młodszych oraz d-ców kompanij i d-ców baonów zarządza d-ca pułku.

Wiedza zawodowa oficera piechoty poza Regulaminem służby wewnętrznej i Regulaminem służby polowej obejmuje:

1) gruntowną znajomość regulaminu piechoty łącznie z regulaminem *k. m.* i czołgów i z instrukcjami pomocniczymi;

2) znajomość właściwości roli innych rodzajów broni, przede wszystkim artylerji, jazdy i lotnictwa;

3) znajomość teoretyczną i praktyczną wszystkich środków walki i całego sprzętu wojennego w zakresie pułku piechoty;

4) praktykę w dowodzeniu taktycznym i ewentualnie administracyjnym swą jednostką i bezpośrednio wyższą;

5) znajomość terenoznawstwa, zwłaszcza wykonywania szkiców i prostych zdjęć terenowych.

D-cy baonów pomagają d-cy pułku w wyszkoleniu oficerów, zwłaszcza w praktycznym. Sposobność do wpływania na oficerów nadarzają tygodniowe odprawy oficerskie. D-cy baonów meldują d-cy pułku swe uwagi o każdym oficerze.

Środki dowodzenia.

67. Rodzaje.

D-ca posługuje się dla wyrażania swej woli komendami i rozkazami.

Mogą być one wyrażone głosem lub na piśmie, niektóre komendy i rozkazy można wyrazić sygnałami lub znakami.

K o m e n d a jest to wyrażenie woli d-cy, po którym następuje równocześnie natychmiastowe wykonanie przez żołnierzy. Brzmienie komend jest ustalone przez niniejszy regulamin.

R o z k a z jest wyrażenie woli d-cy, po którym następuje natychmiastowe wykonanie przez żołnierza lub oddział; niekiedy muszą być jeszcze wydane rozkazy lub komendy podkomendnych d-ców. Wydaje się je zawsze w szyku luźnym. Komendy i rozkazy wyraża się znakami, gdy nie można ich wypowiedzieć głosem ze względu na panujący hałas lub oddalenie, lub też, gdy ze względów taktycznych działa się w ciszy. Czasami posługuje się równocześnie głosem i znakiem.

Sygnałów używa się w określonych wypadkach już to dla zwrócenia uwagi, już to dla wyrażenia pewnych komend i rozkazów. Sygnały zawarte są w osobnej instrukcji.

67a. Komenda.

Komenda składa się zazwyczaj z zapowiedzi i z hasła. Pierwsza zwraca uwagę wykonawcy i uprzedza go o tem, co nastąpi, drugie jest znakiem do wykonania. Kilka zasadniczych komend wyrażonych jest tylko hasłem.

(W niniejszym regulaminie oznaczono komendy i rozkazy *pochyłym* drukiem, zaś hasła *pochyłym rozstrzelonym* drukiem. Zapowiedź od hasła dzieli myślnik).

Jaka komenda, takie wykonanie. Należy ją tedy wydawać tonem stanowczym, silnym głosem, dostosowanym do wielkości oddziału.

Zapowiedź wypowiada się głosem wysokim i powolnym, przeciągając ostatnią zgłoskę. Hasło wypowiada się krótko i ostro lecz wyraźnie.

Rozkaz różni się od komendy sposobem wyrażania hasła, ponieważ nie idzie o zelektryzowanie oddziału, a tylko o natychmiastowe wykonanie. Hasło rozkazu wypowiada się powoli, przeciągając je analogicznie jak zapowiedź.

68. Rozkaz.

Poniższe znaki są regulaminowo ustalone. O ile zachodzi potrzeba ustalenia innych znaków, mogą to robić d-cy oddziałów w swoim zakresie, pamiętając jednak o tem, by znaki były proste i ograniczając ich ilość do rzeczywistej potrzeby.

69. Znak
ustalone.

a) Znaki za pomocą ruchów ciała.

- „Bacność” — podniesienie ręki pionowo w górę i wytrzymanie w tej postawie.
- „Marsz” podczas postoju lub „Stój” podczas marszu — podniesienie ręki pionowo w górę i energiczne opuszczenie w dół (ręka zgięta w łokciu, pięść na wysokości ramienia).
- „Biegiem marsz” — kilkakrotne powtórzenie znaku „Marsz”.
- „Kierunek” — wskazanie ręką kierunku (dłoń prostopadle do ciała).
- „Padnij” — opuszczenie ręki dłonią poziomo w dół (znak można kilka razy powtórzyć).
- „W tyraljery” — wyprostowanie i wyrzucenie w bok skrzyżowanych na piersiach rąk.
- „Zbiórka” — wyprostowanie w bok rąk i skrzyżowanie na piersiach.
- „Odkrycie nieprzyjaciela” — zataczanie wyprostowaną ręką kół nad głową (ten sam ruch karabinem z nasadzoną furazerką).
- „Bagnet na broń” — odpowiednich ruch dowódcy.

- „Ogień pojedynczy” — odpowiedni ruch dowódcy.
 „Przerwij ogień” — machanie ręką wyprostowaną pionowo nad głową w płaszczyźnie ciała.
 „Cisza” — przyłożenie palca do ust.

b) Znaki świstawką lub trąbką.

- Krótki świst — oznacza „Baczność”.
 Długi świst — oznacza „Zbiórkę”.
 Kilka krótkich świstów — oznacza „Przerwij ogień”.
 Kilka długich świstów lub kilka tonów na trąbce — oznacza (w kolumnie marszawej) „Kryj się przed lotnikami”.

Określenia wojskowe.

70. Znaczenie stałych określeń.

Ustalonych, poniżej podanych terminów wojskowych należy używać bezwzględnie, a wystrzegać się określeń nie regulaminowych.

Określeniami poniższymi należy się posługiwać nie tylko w służbie i korespondencji ale i w mowie potocznej.

Ustalone określenia są jedną z cech porządku wojskowego i wytwarzają jednolitość pojęć.

71. Szykl.

S z y k i e m nazywa się każde, celowe ustawienie oddziału lub oddziałów.

Szyk jest z w a r t y, gdy oddział lub część oddziału składa się z szeregów lub z rzędów, przyczem odstęp i odległość między częściami oddziałów, nie mogą przekraczać odstępów i odległości pełnego rozwinięcia.

Szyk jest l u ż n y, gdy odstęp i odległość między poszczególnymi żołnierzami w szeregach i rzędach zostają wogóle zwiększone, gdy odstęp i odległość między częściami oddziału zostają zwiększone ponad oddalenie pełnego rozwinięcia względnie, gdy podane oddalenia mogą ze względów taktycznych ulegać zmianom.

W szyku zwartym wymaga się normalnie krycia i równania, w szyku luźnym wystarcza łączność.

Szyki można określać również według ich przeznaczenia np. s z y k z b i ó r k i, s z y k m a r s z o w y, s z y k b o j o w y, s z y k z b l i ż e n i a, s z y k a t a k o w y i t. d.

72. Szyki zwarte.

K o l u m n a jest to zwarty szyk, którego głębokość jest równa lub większa od szerokości.

Rozwinięty (szyk) jest to szyk zwarty, którego szerokość jest większa od głębokości.

Rodzaje szyków zwartych są wymienione w dalszych rozdziałach.

Szereg składa się z żołnierzy ustawionych jeden obok drugiego i wyrównanych; odstęp między dwoma żołnierzami na szerokość dłoni. Jeśli oddział szykujemy w dwuszerzeg, trójszerzeg i t. d. to oddalenie szeregu wynosi 1.20 m. licząc od jednej linii obcasów do drugiej.

Dwóch, stojących za sobą żołnierzy tworzy rotę. Regulamin musztry przewiduje rotę z dwóch żołnierzy, mianowicie poprzednika i zaplecznego. Rota jest ślepa, gdy brak zaplecznego.

Rząd składa się z żołnierzy ustawionych jeden za drugim na odległość jednego kroku, z zachowaniem krycia. Gdy ustawimy obok siebie więcej rzędów powstają dówki, trójki i t. d. Gdy ich jest więcej powstaje kolumna dwójkowa, trójkowa i t. d.

Front oznacza:

1) kierunek, w którym żołnierze oddziału stoją zwróceniem twarzami;

2) linię prostopadłą do prostej, łączącej kierunkowego z kierunkiem (linia frontu).

3) przestrzeń wszerz zajęta przez jakiś oddział.

Flanka jest bok szyku.

Skrzydło jest to boczna część szyku, oznacza się jako „prawe“ lub „lewe“ według strony.

Czoło jest to najbardziej naprzód wysunięta część szyku.

Tył jest to najbardziej wgląd wysunięta część szyku.

Szerokość jest to oddalenie flank szyku.

Głębokość jest to oddalenie od czoła do tyłu.

Wysokość jest to położenie jednostki w stosunku do innej jednostki, znajdującej się na równoległej osi.

Odstęp jest to oddalenie dwóch jednostek stojących jedna obok drugiej.

Odległość jest to oddalenie dwóch jednostek stojących jedna za drugą.

Kierunek wym jest żołnierz lub oddział, posuwający się po najkrótszej osi do oznaczonego celu, nadający kierunek całości.

Linja jest to ogólne pojęcie luźnego rozstawienia oddziałów wszerz z bardzo małą głębokością, bez względu na odstępy i szyk.

73. Pojęcia zasadnicze.

74. Szyk luźny.

K o l u m n a l u ż n a jest to ogólne pojęcie luźnego rozstawienia oddziału wgląd, o małej szerokości.

K o l u m i e n k a jest to luźny szyk drużyny lub sekcji w rzędzie lub w dwójkach, ale bez przestrzegania krycia i równania.

T y r a l j e r k a składa się z luźno rozmieszczonych obok siebie strzelców.

Czynność tworzenia tyraljerki nazywa się **r o z s y p y w a n i e m**. Rozluźnianie odstępów i odległości między częściami oddziału nazywa się **r o z w i j a n i e m**.

F a l a jest to tyraljerka drużyny lub sekcji.

S z a c h o w n i c a jest to uszykowanie oddziału wszędy i wgląd w kilka linii, przyczem części tylnej linii kryją na przerwy w linii przedniej.

75. Ogólne
pojęcia tak-
tyczne.

U g r u p o w a n i e jest to podział oddziału na części, z których każda ma określone miejsce i rolę, do osiągnięcia wspólnego celu.

R o z c z l o n k o w a n i e jest to rozstawienie części oddziału w pewnych odstępach i odległościach, by mogły natychmiast działać w jednym lub różnych kierunkach pod d-twem swego d-cy.

M a n e w r jest to kombinacja ruchów oddziału lub jego części, poparta możliwością użycia broni, dla osiągnięcia zamierzonego celu.

S t a n o w i s k o jest to skrawek terenu zajęty dla pewnego określonego celu taktycznego.

P r z e d m i o t w znaczeniu taktycznym jest to punkt terenowy lub część pozycji, wyznaczona oddziałowi jako cel jego działań w ataku lub obronie.

O d w ó d jest to część oddziału, pozostawiona do dyspozycji przez jego dowódcę lub d-cę wyższego. Resztę oddziału nazywamy wtedy zaangażowaną.

P a s d z i a ł a n i a jest to pas terenu, przydzielony baonowi lub jednostkom wyższemu w akcji zaczepnej. (Kompanjom wyznacza się przedmioty ataku i kierunku wewnątrz pasu baonu). Większym oddziałom wyznacza się pasy działań również w obronie.

O ś r u c h u (krótko oś) jest to główna linia komunikacyjna wewnątrz pasu działania.

A k c j a z a c z e p n a, o f e n s y w a (w pojęciu taktycznym) jest to suma działań, mających na celu zlać nieprzyjaciela. Może ona zawierać szereg działań współczesnych lub kolejnych, z których każde może trwać dłuższy czas i może przechodzić kilka faz.

A k c j a o b r o n n a jest to suma działań, mających

na celu utrzymanie i obronę terenu, na którym d-ca postanowił unicestwić działania nacierającego nieprzyjaciela.

Zbliżenie jest to ruch oddziału zbliżającego się do nieprzyjaciela na odległość natarcia, pod ogniem nieprzyjacielskiej artylerji i lotników, a przy poparciu własnej artylerji.

76. Akcja zaczepna.

Natarcie (w ściślejszem znaczeniu) jest to posuwanie się oddziału do nieprzyjaciela przy pomocy działania własnego ognia, by dojść do starcia wręcz.

Szturm jest to właściwy i decydujący moment natarcia, gdy możliwem jest starcie wręcz przy użyciu białej broni.

Obrona jest to zwalczanie ogniem względnie manewrem nacierającego nieprzyjaciela.

77. Akcja obronna.

Przeciw natarcie jest to planowe przeciwdziałanie, celem odebrania utraconej pozycji lub celem odparcia natarcia.

Przeciwdzierzenie jest to odruchowe, miejscowe działanie, celem wydarcia nieprzyjacielowi uzyskanego sukcesu lub odparcia nieprzyjacielskiego szturmu.

Walka pozycyjna jest to długotrwała obrona na jednej pozycji, przy użyciu wszystkich środków technicznych.

Główna linja oporu jest to część pozycji zajęta przez siłę główną obsady; przed główną linią oporu znajduje się linja czat, za główną linią oporu linja głównych odwodów.

Oddziały w walce pozycyjnej dzielą się na obsadę i odwód główny. Obsada dzieli się na czaty, pogotowie i odwód.

Odcinek jest to część pozycji, powierzona do obrony pewnemu oddziałowi. Odcinek części oddziału w stosunku do całości nazywa się pododcinkiem.

W ćwiczeniach połowych przeciwnik może być przylęty, gdy jego siły, pozycja i akcja określona jest przez założenie ćwiczenia.

78. Ćwiczenia połowe.

Nieprzyjaciel jest pozorny, gdy kilku ludzi lub oddział, udaje zachowanie się nieprzyjaciela.

Nieprzyjaciel jest rzeczywisty, gdy walczą dwa oddziały o normalnej liczebności.

Ćwiczenie jest jednostronne, gdy zachowanie się przeciwnika z góry uregulował kierownik ćwiczenia.

Ćwiczenie jest dwustronne, gdy obydwaj przeciwnicy mają swobodę działania w granicach otrzymanego założenia,

Znaki przyjęte.

79. Znaki przyjęte

W dalszym ciągu, w regulaminie są użyte niżej podane znaki przyjęte:

Dowódca baonu.

Adjutant baonu.

Dowódca kompanji.

Oficer kompanijny (dowódca plutonu).

Zastępca dowódcy plutonu (starszy podof.).

Dowódca półplutonu.

Drużynowy.

Karabinowy.

Celowniczy (także *r. k. m.* lub *l. k. m.*).

Amunicyjny lub taśmowy.

Fizyljer.

Sekcyjny grenadjer.

Grenadjer wyborowy.

Grenadjer z garłaczem.

Grenadjer.

Sekcyjny telefonista.

Telefonista.

Sekcyjny sanitariusz.

Sanitariusz.

Podoficer zapasowej obsługi.

Szeregowiec zapasowej obsługi.

Grajek lub goniec.

Chorąży ze sztandarem.

ROZDZIAŁ B. SZEREGOWIEC.

Wskazówki ogólne.

Rozdział niniejszy zawiera elementy musztry formalnej i ruchy wstępne do użycia środków walki. 80. Źródła.

Nie zawiera natomiast szczegółów, dotyczących się użycia tych środków. Szczegóły zawarte są w regulaminach pomocniczych, a mianowicie w:

„Instrukcji strzeleckiej”,
„Instrukcji grenadjerskiej”,
„Instrukcji walki na bagnety”.

W zakresie wychowania fizycznego obowiązuje Regulamin wychowania fizycznego”.

Wyszkolenie obsługi *c. k. m.* i specjalistów odbywa się według „Regulaminu musztry *komp. k. m.* przy piechocie”, i instrukcji dla specjalistów i dla odpowiednich rodzajów broni, np. wojsk łączności, wojsk technicznych i t. p.

Wyszkolenie obsługi odbywa się według Części II „Regulaminu piechoty” i „Regulaminu służby polowej”.

Szkola pojedynczego żołnierza jest podstawą wyszkolenia. 81. Znaczenie szkoły, szeregowca.

Bez drobiazgowego i szczegółowego wyszkolenia każdego szeregowca, nie da się pomyśleć wyszkolenie oddziału.

Jeśli natomiast wyszkolenie jest od początku oparte na zasadach niniejszego regulaminu, to ćwiczenia oddziału nie nasuną najmniejszych trudności, gdyż są naturalnym wynikiem szkolenia pojedynczych żołnierzy.

Po wzorowym przeprowadzeniu szkoły szeregowca, ćwiczenia w małym zespole okażą się nader łatwe, a gdy to zostało osiągnięte, musztra zwarta większych oddziałów zejść może na drugi plan, ponieważ nie jest celem, ale środkiem wyszkolenia. Na plan pierwszy wysuną się ćwiczenia bojowe.

Rzadko kiedy dadzą się naprawić błędy niewłaściwego i niezupełnego wykształcenia jednostki. Tem mniej da się naprawić wadliwe ćwiczenie jednostki przez ćwiczenie zespołu.

Musztra bez broni.

82. Postawa zasadnicza.

Żołnierz przybiera postawę zasadniczą na komendę „*Bacznosc*”.

W postawie zasadniczej stoi żołnierz nieruchomo. Pięty złączone, kolana zbliżone na tyle do siebie, ile na to pozwala budowa ciała.

Stopy tworzą kąt nieco ponad 60°. Oddalenie palców równa się długości stopy. Ciężar ciała spoczywa równomiernie na piętach i przedniej części stóp. Kolana zlekka wypięzione.

Górna część ciała wyprostowana, pierś swobodnie podana naprzód. Ramiona w równej wysokości i nieco wyciągnięte w tył, nie podniesione.

Ręce opuszczone wolno, niewymuszenie, nasada dłoni i końcami palców dotykają uda. Palce zwarte i swobodnie zgięte, palec średni dotyka szwu spodni.

Szyja swobodnie wysunięta z ramion. Głowa podniesiona, broda nieco cofnięta ku szyi. Wzrok swobodny skierowany wprost przed siebie.

83. Na zapowiedź.

Na każdą zapowiedź, bez poprzedniej komendy „*Bacznosc*” przybiera żołnierz sam postawę zasadniczą.

84. „Spocznij”

Na komendę „*Spocznij*” wysuwa żołnierz lewą nogę naprzód, prawą stopę pozostawia w miejscu. Pozatem ma żołnierz zupełną swobodę ruchów, ale nie wolno mu rozmawiać. Na „*Spocznij*” poprawia się ubranie.

85. Zwrot głowy.

Komenda: „*Na prawo (lewo) — patrz!*” może nastąpić tylko po komendzie „*Bacznosc*”. Żołnierz energicznym ruchem zwraca głowę w prawo (lewo) tak, by przeciwne oko znalazło się w środkowej linii ciała. Głowa pozostaje w tym samym poziomie, oczy zwrócone w kierunku zwrotu głowy.

86. Marsz.

Odróżniamy marsz równy i krokiem dowolnym. Krok równy stosuje się w oddziałach zwartych, na dobrych drogach, celem podniesienia sprawności oddziału, podczas przemarszu przez miasta i podczas defilady.

Krok dowolny stosuje się w terenie, na złych drogach oraz w długich marszach.

Na komendę „*Równy krok*—(Oddział)—*mar sz*“: lewą nogę stawia się normalnie (swobodnie) naprzód 75 cm. przed prawą, którą się podnosi poczynając od pięty; ciężar ciała przenosi się na nogę, stojącą na ziemi. Następnie wykracza się prawą nogą w taki sposób i na taką samą odległość, jak wskazano dla lewej nogi.

87. Krok równy.

Głowa i górna część ciała pozostają w postawie zasadniczej. Ruch rąk niewymuszony, kierunek marszu prostopadły do linii ramion. Tempo 114 kroków na minutę.

Nie wolno podnosić nogi wyżej, niż tego wymaga długość kroku, ani wyprężyć nogi przy stawianiu stopy na ziemię, lub stawiać ją z przesadną siłą na ziemię.

Na komendę „(Oddział)—*mar sz*“: długość kroku i miara czasu zależy od terenu i budowy ciała żołnierza. Należy dążyć do wyrobienia pełnego i swobodnego kroku.

88. Krok do wolny.

Dobra postawa powinna być zachowana. Ulgi w marszu dozwolone są dopiero na „*Odtrąbiono*“! (patrz Rozdział C).

Szybkie tempo marszu męczy żołnierza. Co więcej, skoro tempo przejdzie pewne granice, krok się zmniejsza. Stąd powiększenie szybkości powinno osiągać się przez przedłużenie kroku, a nie przez przyspieszenie tempa.

89. Uwagi ogólne.

Postawa ma duży wpływ za zmęczenie podczas marszu.

Należy pochylić nieco ciało ku przodowi i starać się o zmniejszenie wszelkich odruchów ciała, i wogóle wszystkich ruchów, które przy pełnem obciążeniu żołnierza potęgują zmęczenie.

Z równego kroku przechodzi żołnierz w dowolny na rozkaz „*Dowolny — krok*“, z dowolnego w równy na „*Równy — krok*“.

90. Zmiany kroku.

Komenda: „(Oddział) — *stój*“. Żołnierz robi jeszcze jeden krok i dostawia tylną nogę do przedniej.

91. „Stój“.

Komenda: „*Biegiem — mar sz*“. Żołnierz biegnie tak szybko, jak może, zachowując zwartość oddziału lub łączność. Jeśli cel lub odległość były z góry oznaczone, po osiągnięciu celu żołnierz staje lub maszeruje bez osobnej komendy. Jeśli zaś cel ani odległość nie były oznaczone, żołnierz staje lub przestaje biegać na „*Stój*“ lub „*Dowolny — krok*“.

92. Bieg

93. Ćwierć obrotu w miejscu.

Komenda: „*W prawo* (w lewo) — *zwrot*“. Żołnierz wykonywa na lewej pięcie obrót o 90° w nakazanym kierunku. Palce lewej nogi i piętę prawej nogi należy nieco podnieść. Po dokonanych zwrocie dostawia się szybko prawą nogę.

Górna część ciała w postawie zasadniczej.

94. Pół obrotu w miejscu.

Komenda: „*W tył* — *zwrot*“. Wykonywa się w lewo o 180° na lewej pięcie, przy pomocy odbicia się palcami prawej stopy.

Małe błędy wyrównywa się na „*Spocznij*“.

95. Zwroty w marszu.

Hasło należy wydać w marszu krokiem równym przy stawianiu nogi, znajdującej się po stronie obrotu. Przy następnym kroku robi żołnierz zwrot na palcach przedniej stopy we wskazanym kierunku i maszeruje dalej.

96. Zwroty wkos.

Zwroty wkos, t. zn. o 45° nie są przedmiotem musztry formalnej. Można je ćwiczyć wyłącznie w marszu, jako środek utrzymania kierunku (Część II Reg.).

97. Kłękni, padni.

Kłęknięcie i padanie bez broni, wykonywa się tak, jak z bronią (patrz poniżej). Ruchy te nie są przedmiotem wyszkolenia.

Musztra z karabinem.

(Dla wszystkich systemów karabinów i karabinków).

98. Broń u nogi.

W postawie zasadniczej z bronią u nogi karabin ustawiony jest spustem wprzód, przy prawej nodze w ten sposób, że koniec kolby i końce palców u nóg znajdują się w jednej linii.

Lufa przyciągnięta do ramienia.

Prawa ręka, o tyle wyciągnięta, że łokcie obu rąk znajdują się na równej wysokości, obejmuje karabin. Kciuk z tyłu lufy, reszta palców zwarta, przyczem (dla karabinu Mausera 98) palce wskazujący i środkowy na pasie karabinowym.

99. Kłęknięcie.

Rozkaz: „*Kłękni*“. Żołnierz robi lewą nogą jeden krok naprzód, klęka szybko na prawe kolano i przybiera postawę „*Spocznij*“. Karabin stawia pionowo przed prawym kolanem, trzymając go prawą ręką poniżej tylnego bączka. Koniec kolby na równej wysokości z końcami lewej stopy.

Dłoń lewej ręki, oparta na lewym kolanie, zwarta.

Jeśli żołnierz nie ma karabinu, prawa ręka opuszczona swobodnie.

Na rozkaz: „*Powstań*“: żołnierz szybko powstaje.

opierając się lewą ręką o kolano, przystawia prawą nogę do lewej i przybiera postawę „Spoczynj”.

Na rozkaz „*Padnij*”: żołnierz klęka, ujmując karabin w środku ciężkości nakładką w lewo, wylot lufy nieco podniesiony; tułów pochylony wprzód, lewa ręka poziomo wyciągnięta przed siebie. Bezpośrednio po wykonaniu powyższego ruchu pada żołnierz na lewe kolano, lewą dłoń i na prawy łokieć; podczas padania chroni karabin przed uderzeniem.

100. Padanie.

W postawie leżącej nogi razem, wzrok zwrócony naprzód; karabin leży nakładką w lewo na lewym przedramieniu, opierając się o nie częścią między przednim a tylnym bączkiem. Prawa ręka przytrzymuje karabin za nakładkę, obracając go nieco zamkiem ku górze.

Na rozkaz „*Porostań*” żołnierz przekłada karabin w lewą rękę, unosząc przytem wylot nieco ku górze, prawą dłonią opiera się o ziemię, przyciągając równocześnie prawe kolano jaknajbliżej prawego łokcia. Tuż po tym ruchu odbija się prawą ręką od ziemi, wysuwa lewą nogę wprzód, klęka, przerzucając karabin w prawą rękę.

Opiera się lewą ręką o kolano i wstaje, jak z postawy klęczącej i spoczywa.

Poza krótkim przerobieniem nie należy z ćwiczeń w klękaniu i padaniu robić przedmiotu musztry pokazowej.

101. Cel ćwiczeń w padaniu i klękaniu.

Surowo jest zabronione stosowanie padania, jako środka karnego.

Podczas ćwiczeń należy chronić karabin przed uderzeniem i zanieczyszczeniem.

Chwyty wykonywa się tylko ramionami i dłońmi, zresztą ciało pozostaje w postawie zasadniczej. Uderzanie dłonią po kolbie dla zaznaczenia chwytów i stukanie kolbą o ziemię jest zakazane.

102. Chwyty bronią.

Poszczególne tempa wykonane krótko i stanowczo, powinny się łączyć płynnie w jeden chwyt. (Pkt. 103—106 dotyczą zarówno karabinu i karabinka).

Komenda: „*Na ramię—broń*”. Prawa ręka unosi karabin i wprowadza go w pionowe położenie, przed lewą połowę ciała, lufą w prawo. Dolny bączek na wysokości kolan.

103. Chwyt „Na ramię broń”.

Lewa ręka chwytą karabin tuż pod prawą, prawa ręka obejmuje szyjkę tuż pod kurkiem (karabin Berthier i Manlichera tuż pod kabłąkiem).

Skoro prawa ręka podniesie karabin tak wysoko,

że można go oprzeć na płask o ramię, wówczas lewa ręka chwyta kolbę dłonią z góry, tak, aby piętka trzewika kolby leżała między kciukiem, a palcem wskazującym, a dłoń i koniec palców przylegały do płaskiej części kolby. Karabin wspiera się na barku w płaszczyźnie równoległej do płaszczyzny środka ciała. Skrzydełko na wysokości drugiego z rzędu guzika. Kolba przyciśnięta do lewej ładownicy.

Prawa ręka wraca do zasadniczego położenia.

104. Chwyt
„Do nogi
broń“.

Komenda: „*Do nogi — b r o Ń*“. Lewa ręka przyciąga kolbę ku lewemu udowi, prawa ręka obejmuje karabin na wysokości ramion, odchylając lekko łokieć.

Prawa ręka przenosi karabin półkołem w położeniu pionowym, poczem obracając go nieco na zewnątrz, przesuwając w rękę, ile wzrost żołnierza wymaga. Kciuk leży na łożu; lewa ręka wraca do zasadniczego położenia.

Kolbę przesuwa się do końca prawej stopy, uderzając o ziemię.

105. Prezentowanie
broni.

Komenda: „*Prezentuj — b r o Ń*“. Lewa ręka ściąga karabin przed lewą połowę ciała tak, by żołnierz mógł lewym okiem patrzeć w prawo od karabinu; prawa ręka kciukiem ku ciału, obejmuje równocześnie szyjkę kolby, lewa chwyta karabin tak, żeby koniec kciuka wyciągniętego wzdłuż celownika dosięgał górnej jego krawędzi i razem z prawą skręca się ku ciału. Cztery palce prawej ręki wyprostowane tuż pod kabłąkiem na szyjce kolby, kciuk pod zameczkiem. Karabin opuszcza się tak, by lekko przytykał do przedniej krawędzi lewej ładownicy, a dolny bączek przypadł na wysokości kolan żołnierza. Lewe ramię zgięte prawie pod kątem prostym.

106. Powrót
do postawy

Komenda: „*Na ramię — b r o Ń*“. Lewa ręka skręca karabin lufą w prawo, prawa obejmuje szyjkę tuż pod kurkiem (kb. Berthier i Mannlicher tuż pod kabłąkiem) i unosi karabin tak, aby go włożyć na ramię, (jak w pkt. 103).

107. „Na pas
broń“.

Rozkaz: „*Na pas — b r o Ń*“. Żołnierz zakłada karabin wzgl. karabinek na pasie na prawe ramię, wylotem lufy do góry, nadając mu nieruchomą pionową postawę.

Prawa dłoń trzyma pas na wysokości piersi, prawe ramię dotyka tułowia

Reszta ciała w postawie zasadniczej.

108. Powrót
„Do nogi
broń“.

Rozkaz: „*Do nogi — b r o Ń*“. Prawą dłonią wysuwa żołnierz karabin kolbą w przód. Równocześnie chwyta lewą dłonią karabin powyżej pudełka (u Mausera ką-

bląka). Gdy lewa ręka ujęła karabin, wysuwa żołnierz prawe ramię z poza karabinu ku ciału, szybkim ruchem wyrzuca karabin wprzód wylotem, w czasie tego ruchu prawą dłońią chwyta go z góry za nakładkę i stawia w postawie zasadniczej.

Lewa ręka wraca do postawy.

Przewieszanie broni przez plecy wykonywa się na rozkaz i w postawie „Spoczni”. Kolba w lewo, wylot lufy w prawo (rozkaz „Przez plecy — broń”).

109. Przewieszanie.

Podczas wszelkich poruszeń wykonywanych z bronią u nogi unosi żołnierz zlekka broń, przyciskając ją prawą ręką do biodra. Gdy poruszenie skończone, opiera żołnierz kolbę o ziemię.

110. Zwroty z karabinem

Podczas poruszeń z bronią na ramieniu, przyciska żołnierz lekko łokieć do ciała.

Podczas marszu z karabinem łokieć lekko przyciśnięty do ciała. Lewa ręka rusza się swobodnie. Podczas biegu trzyma żołnierz karabin w punkcie ciężkości.

111. Marsz i bieg z karabinem.

Dla ulżenia żołnierzowi można nakazać (rozkaz): „Przełóż — broń”.

112. Ulgi.

Żołnierze przekładają broń na drugie ramię i niosą ją jak na poprzodnim.

Na rozkaz „Odtrąbiono” żołnierz pochyla lufę karabinu w tył, nieco wygodniej go opierając środkiem ciężkości o ramię.

Na rozkaz (dla karabinu Mausera 98) „Pasy — zdłuż”, żołnierz, stojący w miejscu, wyrzuca karabin wysoko, w górę wylotem nieco w lewo, kabląkiem w prawo, prawą ręką zdłuża pas, poczem przyjmuje postawę „Spoczni”.

113. Zdłużenie pasów.

W marszu po zdłużeniu pasa wiesza karabin jak mu wygodnie, o ile nie padnie rozkaz: „Na pas — broń”.

Rozkaz: „Za szyjkę — broń”. Żołnierz, stojący z karabinem u nogi, podnosi karabin pionowo, prawą do góry, poczem, pomagając sobie lewą ręką, chwyta prawą ręką za szyjkę, zatrzymując pionowe położenie karabinu.

114. Za szyjkę

Powrót do postawy na komendę „Do nogi — broń”.

115. Uwaga.

Ćwiczenia pkt. 111 i 114 nie są przedmiotem musztry pokazowej.

Musztra r. k. m.

116. Postawa
zasadnicza.

Komenda: „*Baczność*”. K. m. pionowo, muszka do tyłu, chwyt równoległy do osi ciała, kolba oparta o ziemię, koniec kolby dotyka palców prawej nogi. Ręka prawa obejmuje chłodnicę kciukiem i palcem wskazującym tuż nad złączeniem przednim, reszta palców wyprostowana. Ramię zwisa swobodnie. Ręka lewa przyłożona do uda. Zresztą jak w pkt. 98.

117. „Spocznij”

Komendę: „*Spocznij*” wykonywa się według pkt. 84.

118. „Na pas
broń”.

Na rozkaz „*Na pas—broń*”: zawiesza celowniczy r. k. m. pasem na prawe ramię i utrzymuje go pionowo. Prawą ręką utrzymuje k. m. w tem położeniu, obejmując k. m. pod chwytem. Dłoń spoczywa na lewej płytce chwytu, kciuk oparty o kadłub, dwa pierwsze palce wyprostowane, oparte o lewą ściankę komory zamkowej. Dwa drugie zgięte obejmują chwyt od dołu.

119. „Do nogi
broń”.

Na komendę: „*Do nogi—broń*”: przenosi celowniczy najkrótszą drogą r. k. m. w położenie, jak w pkt. 116.

120. „Na ramię
broń”.

Komendę: „*Na ramię—broń*” wykonywa się według pkt. 118.

121. Porusze-
nie z r. k. m

Na zbiórkę staje celowniczy, jak w pkt. 116 Podczas ruchów, przy których fizyljer lub grenadjer unosi karabin w górę lub bierze go w rękę, podnosi celowniczy r. k. m. nieco w górę. Na wszelką komendę, po której grenadjer lub fizyljer zakłada karabin na ramię lub na pas wykonywa celowniczy komendę „*Na pas—broń*”.

Jeżeli podczas wykonywania chwytów broni przez oddział chce d-ca, by celowniczy nie wykonywał ich równocześnie, zapowiada to rozkazem.

Jeżeli potem, po wykonaniu chwytu przez oddział ma celowniczy inną postawę od reszty oddziału, wydaje d-ca komendę:

„*Celowniczy do nogi — broń*” lub

„*Celowniczy na pas — broń*”.

122. Marsz

Podczas marszu krokiem dowolnym lub podczas biegu, może celowniczy zmienić położenie ręki prawej i nosić r. k. m. nieco skośnie.

Po komendzie „*Odtrąbiono*” może on pozatem nosić r. k. m. na pasie, na lewem ramieniu, przewiesić go przez plecy lub też położyć go na jednym z ramion. przytrzymując go za kadłub.

W czasie marszu należy nosić r. k. m. w pokrow-

cu. Wyjmuje się go z pokrowca dopiero bezpośrednio przed ładowaniem. Zdjęty pokrowiec zawiesza celowniczy z tyłu za pas główny.

Poza walką lufa r. k. m. jest zawsze skierowana ku górze, w czasie walki ku górze lub poziomo wprzód.

Podczas dłuższych marszów fizyljerzy zmieniają się w noszeniu sprzętu.

Muszt ra l. k. m.

W postawie zasadniczej i na „*Do nogi—broń*” stawia obsługa l. k. m. swój sprzęt przy nodze. Karabinki przewieszane przez plecy.

123. Postawa zasadnicza.

Na komendę: „*Na ramię — broń*” obsługa podnosi sprzęt.

124. Chwyty.

Na wszelkie komendy, przy których grenadjery unoszą karabiny, kładą je na ramię lub na pas, — fizyljerzy podnoszą sprzęt.

125. Poruszenia.

Na komendy, przy których grenadjery biorą broń do nogi, oraz podczas klękania lub padania kładą fizyljerzy swój sprzęt.

Jeżeli d-ca, chce, by fizyljerzy nie podnosili swego sprzętu podczas wykonywania chwytów przez grenadjerów, zapowiada to rozkazem.

Jeżeli potem d-ca chce, by fizyljerzy podnieśli sprzęt wydaje rozkaz:

„*Fizyljerzy na ramię — broń*”.

Ruchy wstępne do strzelania z karabinu.

Postawy strzeleckie i składanie się mogą być przedmiotem wyszkolenia w godzinach musztry, ponieważ nie wymagają żadnego sprzętu pomocniczego.

126. Postawy strzeleckie

Idzie o wyrobienie postawy pewnej, ale swobodnej i niewymuszonej.

W szczegółach wykonania uwzględniać należy właściwości budowy poszczególnych żołnierzy. Prócz postaw regulaminowych należy także uczyć innych postaw, które mogą się przydać w boju np. siedząc, z obydwu kolan, składania się z lewego ramienia i t. d.

Przy składaniu się w pozycji leżącej z bronią opratą albo z wolnej ręki, całe ciało leży cokolwiek skośnie do celu, jednak wyprostowane bez zgięcia w biodrach, obie nogi trochę rozstawione i wyciągnięte. Całe ciało pewnie spoczywa na obu łokciach. Prawa ręka trzyma szyjkę kolby, naciskając ją kciukiem

127. Leżące.

z góry. Lewa ręka kciukiem wyciągniętym wzdłuż łoża, podpira broń całą dłoń, palce pozostałe zgięte i lekko położone. Obie ręce normalnie napięte skierowują broń na cel, przyczem szczególnie prawa przyciska mocno broń do ramienia.

Podczas składania się z oparciem broni, wolno strzelającemu objąć kolbę lewą ręką niewyciągniętą i przystawić do ramienia.

Gdy się strzela na dalsze odległości kolba powinna być niżej osadzona.

128. Kłęcząca.

Strzelec składający się w postawie kłęczącej obraca się na palcach prawej stopy, lewą wystawia o krok przed prawą, klęka na prawe kolano, przysiadając jednocześnie na prawej pięcie; przytem można prawą stopę swobodnie wyciągnąć na ziemi, podciągnąć pod siebie lub na płask położyć. Również pozostawia się strzelcowi swobodę co do poprawienia równowagi ciała, przez większe lub mniejsze wysunięcie lewej nogi.

Kolbę opiera się z prawej strony o prawą ładownicę, wylot lufy na wysokości oka. Prawa ręka obejmuje szyjkę kolby, prawe ramię opiera się o zewnętrzną część kolby. Lewa ręka całą dłoń podtrzymuje broń mniej więcej w punkcie ciężkości. Lewe ramię opiera się na lewem kolanie tak, aby łokieć znalazł się na silnie rozwiniętych mięśniach uda tuż nad kolanem, albo też aby ramię powyżej łokcia oparło się o samo kolano. Następnie wysuwa się broń o tyle wprzód, aby kolba nie dotykała ramienia od spodu i gdy ręka skieruje broń na cel, prawa ręka przykładą broń mocno do ramienia.

Głowa cokolwiek pochylona wprzód opiera się lekko o kolbę, mięśnie szyi niewypreżone. Zbyteczne wyteżenie szkodliwie odbija się na właściwem położeniu broni.

Wysokość oka (wysokość składania się) zmienia się przez wystawienie lub cofanie kończyny prawej stopy, przez zmianę położenia lewej nogi, albo punktu oparcia na lewem kolanie. Błędem jest podnoszenie w tym celu lewej stopy, albo lewej ręki.

Przy wyższem nastawieniu celownika należy kolbę osadzić niżej.

129. Stojąca.

Aby złożyć się do strzału z wolnej ręki stojąc, robi strzelec na palcach lewej nogi zwrot na prawo wskos, prawą nogę wystawia o pół kroku w prawo

i przystawia broń kabląkiem wprzód do wewnętrznej strony prawej nogi. Kolana lekko wypreżone.

Biodra i ramiona wykonywują taki sam zwrot jak i nogi. Ciężar ciała spoczywa równomiernie na obu stopach.

Broń, podobnie jak przy składaniu się klęcząc, umieszcza się po prawej stronie piersi, obu rękami skierowuje się na punkt celu i głównie prawą ręką przystawia się do ramienia. Łokieć prawy podniesiony do wysokości ramion.

Głowa wprzód cokolwiek pochylona lekko opiera się o kolbę, mięśnie szyi nienapięte.

Przy składaniu się z poza przedpiersia w okopach, przednia część ciała nachyla się ku przedniej ścianie okopu, oba łokcie opierają się o przedpiersie. Składanie się jak w pkt. 127.

130. Z przedpiersia i w innych okolicznościach.

Składanie się w rozmaitym terenie i wśród różnych okoliczności, znajdujące częste zastosowanie w boju, musi być przedmiotem starannych ćwiczeń jako to: składanie się z za drzewa (cienkiego, grubego), z drzew, okien, do płatowców siedząc lub leżąc nawznak, w górę, w dół, w bok, w rozmaitem położeniu ciała.

Ćwiczenia w ładowaniu trzeba przerabiać w każdym położeniu ciała, w miejscu i w marszu, w dzień i w nocy, także w maskach gazowych.

131 Ładowanie.

Ładowanie wykonywa się na „Spocznij“ dążąc do mechanicznej, największej szybkości, albowiem szybkość ognia oparta jest na szybkim ładowaniu i składaniu się a nie na szybkim oddawaniu strzałów.

Karabin Mausera 98 ładuje się na rozkaz:

„Ładuj — broń“, w następujący sposób:

132. Ładowanie Mausera 98.

Stojąc lub klęcząc otwiera żołnierz lewą ręką najbliższe kłamry ładownicy, przerzuca karabin z prawej ręki do lewej ukośnie przez pierś, wyłotem wysoko w lewo, nakładką w prawo, chwytając go lewą ręką w środku ciężkości, celownik na wysokości oczu. Kciukiem i palcem wskazującym prawej ręki obejmuje gałkę, przyczem drugi staw kciuka leży na rączce, przekręca zamek w lewo, odciągając go jednocześnie w tył i uważając, by nie uderzać zamkiem.

Prawą ręką sięga do ładownicy, kciukiem i palcem wskazującym wyjmuje łódkę z nabojami i wstawia we wkład odchylając ją nieco w tył. Cztery zwarte palce kładzie na wieczko magazynu, od góry zaś wpy-

cha naboje poza czoło prawej ścianki, naciskając opuszką kciuka wierzchni nabój tuż przy lódce, potem dociska naboje, przesuwając po nich kciukiem aż do komory zapasowej i z powrotem.

Prawą ręką znów chwyta za gałkę jak podczas otwierania zamku i silnem pchnięciem połączonem z obrotem zamyka zamek. Późem unosząc łokieć do góry chwyta kciukiem i drugim członem palca wskazującego za szyjkielko bezpiecznika i obraca go w prawo, opuszczając łokieć w dół.

Żołnierz przenosi karabin w położenie pierwotne i zapina ładownicę lewą ręką, poczem pozostaje w postawie „Spocznij”.

Ładując w marszu, postępuje żołnierz tak samo, jedynie ładownicę otwiera i zamyka prawą ręką.

Leżąc obraca się żołnierz na prawy bok i najmniej się podnosząc przekłada prawą nogę w tył, poza lewą. Lewą ręką chwyta karabin przy celowniku, opierając go stopką o ziemię, a wylot unosząc nieco ku górze. Obsada nawprost oczu, prawą ręką otwiera bezpiecznik i zamek (jak przy ładowaniu w postawie stojącej) następnie odpina ładownicę i ładuje. Po naładowaniu — zabezpiecza, zapina ładownicę i wraca do postawy leżącej. Ładowanie w postawie leżącej może się odbywać tylko w szyku luźnym.

133. Rozładowanie Mausera 98.

Rozładowanie karabinu Mausera 98 wykonywa się tylko w postawie stojącej na „Spocznij”.

Na rozkaz: „*Rozładuj*”

żołnierz odpina lewą ręką ładownicę i bierze karabin jak w pkt. 132. Lewą ręką nakłada w ten sposób, że kciuk leży z lewej, a pozostałe cztery palce z prawej strony magazynu. Jeden palec spoczywa na komorze zapasowej, trzy przykrywają wlot.

Prawa ręka odbezpiecza i otwiera powoli zamek.

Ta sama ręka wyjmuje wyciągane przez zamek naboje pojedynczo i chowa do ładownicy. Przy powtarzaniu wystarcza tylko posuwanie zamka wprzód i w tył bez obracania go na prawo.

Po rozładowaniu chwyta żołnierz karabin prawą ręką za szyjkę, trzymając kciuk wzdłuż łoża przyciśnięty do palca wskazującego. Palcem wskazującym naciska spust, obraca karabin prawą ręką, pasem wprzód i zamyka zamek lewą ręką.

Po zamknięciu zamku bierze żołnierz karabin „Do nogi” i zapina lewą ręką ładownicę.

Ładowanie i rozładowywanie karabinu Mannlichera W. 95 i 90 odbywa się na te same rozkazy i według tych samych zasad.

134. Ładowanie i rozładowywanie Mannlichera.

Różnice przy ładowaniu:

a) zamek otwiera się jednym energicznym ruchem w tył i ładuje się magazynem wraz z łódką;

b) przy zamykaniu bezpiecznika wystarczy pościśnięcie kciukiem z lewej strony na bezpiecznik, palec wskazujący i reszta palców pozostają z prawej strony obsady zamkowej.

Różnice przy rozładowaniu:

a) po wyjęciu pierwszego naboju uciska się kciukiem na czepik w kabłąku, poczem cały magazyn wyskakuje w górę wraz z łódką. Aby uniknąć wypadnięcia naboju na ziemię, należy przed naciśnięciem czepika położyć kciuk lewej ręki ponad otwartym zamkiem.

Jeżeli w magazynie nie znajduje się więcej naboju jak dwa, żołnierz podsuwa je, wkładając palec wskazujący lewej ręki w dolny otwór pudełka i wyjmując magazyn prawą ręką;

b) opuszczenie iglicy wykonywa się przytrzymując kurek kciukiem prawej ręki, ciągnąc równocześnie palcem wskazującym tej samej ręki za języczek spustowy.

Wyraz ładowanie oznacza, odnośnie do karabinu francuskiego Berthiera 1916, jedynie włożenie magazynka do pudełka, bez wprowadzenia naboju do komory nabojowej. Tuż przed strzelaniem trzeba w tych wypadkach kiedy Mausera i Mannlichera się odbezpiecza, wprowadzić w karabinie Berthiera 1916 nabój do komory nabojowej. Czynność ta zwie się nabijaniem.

O ile po nabiciu broni żołnierz nie ma zamiaru dłuższy czas strzelać, zabezpiecza broń przez wyjęcie naboju z lufy.

Rozkaz „Ładuj — broń”.

Na ten rozkaz bierze żołnierz karabin Berthier 1916 w tę samą pozycję, pak w pkt. 132.

Prawą ręką wyjmując żołnierz magazyn z ładownicy, stawia go na górnym ramieniu podajnika, podstawą łódki na wiazie nabojowym i wciska go kciukiem prawej ręki aż da się słyszeć lekki trzask (nóżka łódki zaczepiła o dziób czepika).

Oparwszy kolbę o lewe udo, ujmuje żołnierz karabin prawą ręką pod pudełkiem, kciukiem przyciska naboje, przesuwając zamek ponad górnym nabojem przy pomocy lewej ręki i zamyka zamek. Następnie

135. Ładowanie karabinu franc. Berthiera 1916.

136. Wykonanie ładowania.

ujmuje karabin z powrotem w lewą rękę i opuszcza iglicę, ciągnąc palcem wskazującym za język spustowy, a podtrzymując kurek kciukiem.

137. Nabijanie.

By karabin Berthiera 1916 nabić, żołnierz szybkim ruchem powtarza i wprowadza nabój do komory naboowej, poczem otwiera dno pudełka.

Jeśli broń nie była naładowana, postąpić według pkt. 135 z tą różnicą, że przy zamykaniu zamka nie należy naciskać na górny nabój łódki.

O ile ładujemy pojedynczo naboje nie trzeba koniecznie otwierać wieczka.

138. Zabezpieczanie.

Zabezpieczenie karabinu Berthiera 1916 wykonywa się na rozkaz:

„Zabezpieczyć“.

Ruchem jak w pkt. 133, wyjmuje żołnierz pierwszy nabój z karabinu, poczem ruchami według pkt. 136 zamyka zamek nie wprowadzając naboju do komory naboowej, poczem opuszcza iglicę jak przy rozładowywaniu.

139. Rozładowanie.

Rozładowanie karabinu Berthiera 1916 wykonywa się na rozkaz:

„Rozładować“.

Chwyty początkowe aż do wyjęcia pierwszego naboju wykonywa się według pkt. 133, wyjęcie łódki według pkt. 134, opuszczenie iglicy jak w pkt. 136.

Strzelanie z karabinu.

140. Rodzaje ognia.

W zasadzie strzela żołnierz z karabinu ręcznego tylko ogniem pojedynczym.

W wyjątkowych wypadkach określonych Cz. II niniejszego regulaminu dopuszczalny jest ogień salwami.

Strzelanie w szykach zwartych odbywa się wyłącznie na paradach i jest zawarte w Rozdziale H „Honory i uroczystości“.

141. Wykonanie.

D-ca decyduje jedynie o momencie rozpoczęcia ognia i o przeprowadzeniu. Poszczególne strzały oddaje strzelec z własnej inicjatywy.

141. Rozkaz rozpoczęcia.

Rozkaz rozpoczęcia ognia zawiera:

- a) określenie jednostki, która ma strzelać;
- b) ściśle określenie celu tak jak się on strzelającemu przedstawia. (O ile możliwości należy cel w terenie wskazać);
- c) celownik;

d) zapowiedź rozpoczęcia (Ogień pojedynczy).

Przykład:

„Seksja X—tyraljerka namprost, przy lasku, 800, ogień pojedynczy”.

Strzelec szuka z największą uwagą wskazanego przedmiotu w nakazanym kierunku „800” nastawia celownik przyciągając karabin ku sobie i skręcając go równocześnie w prawo i przybliżając ku twarzy.

Na zapowiedź: „Ogień pojedynczy” odbezpiecza się karabin Mausera i Mannlichera, zaś nabija się karabin Berthiera i rozpoczyna się strzelać.

Podczas celowania nadaje się broni takie nachylenie i odchylenie, aby linja celu była skierowana na punkt celu. Krawędzie szczyrbiny winny być ustawione poziomo a szczyt muszki w środku szczyrbiny na równej wysokości z jej krawędziami.

Po przystawieniu broni do ramienia, należy zamknąć lewe oko i dokładnie wycelować według zasad instrukcji strzeleckiej.

143. Celowanie.

Równocześnie ściąga żołnierz języczek spustowy, podstawą pierwszego członka albo drugim członem palca wskazującego. Od chwili rozpoczęcia ściągnięcia języczka, aż do oddania strzału, powinien żołnierz wstrzymać oddech. Z chwilą, gdy punkt oporu języczka spustowego został wyczuły i linja celu skierowana na punkt celu, języczek spustowy zostaje równomiernie dalej ściągnięty z zachowaniem celu.

144. Oddawanie strzału.

Po opuszczeniu iglicy żołnierz otwiera oko, wyprostowuje palec wskazujący i opuszcza broń, podnosząc głowę (patrz regulamin strzelania).

Szybkość ognia zwiększa się na rozkaz:

„Prędzej strzelaj”,

zaś zmniejsza się na rozkaz:

„Wolniej strzelaj”.

145. Szybkość ognia.

Na rozkaz: „Przerwij ogień” przestają strzelcy strzelać i o ile mają karabiny Mausera lub Mannlichera zabezpieczają. Kto oddał strzał, powtarza przedtem i nabija. Kto wystrzelał całą łódkę — ładuje.

146. Przerwanie ognia.

Strzela się dalej na rozkaz „Dalej strzelaj”. Celem zaprzestania ognia wydaje się rozkazy (w razie potrzeby): „Celownik zwykły”, wtedy strzelec ruchem prawej ręki stawia celownik w położenie normalne. Na rozkaz: „Zabezpieczyć”, strzelcy,

uzbrojeni w karabiny Mausera lub Mannlichera zamykają bezpieczniki, jak w pkt. 132 i 134.

Strzelcy uzbrojeni w karabin Berthiera postępują według pkt. 138.

147. Salwa.

O ile wyjątkowo strzela się salwami, komenda brzmi:

*„(Oddział)—kawalerja, w lewo przed rsią, 600.
Salwa! Cel — Pal!”*

Na przedostatnią zapowiedź strzelcy składają się i mierzą, na „Pal” ściągają szybko spust, poczem automatycznie nabijają broń i czekają dalszej komendy, mając wzrok utkwiony w celu.

Pauza między zapowiedzią a hasłem musi być wystarczająco długa, by strzelcy mogli chwycić cel, zwłaszcza, gdy się strzela wyższym celownikiem.

148. Przegląd
broni.

Po każdym strzelaniu nabojami ostremi lub ślepiemi należy przeprowadzić przegląd broni i ładownic. Należy to do obowiązków d-ców kompanji, zwłaszcza kierowników ćwiczeń.

Rozkaz: *„Do przejrzenia — broń”*.

Żołnierz ruchem jak przy ładowaniu otwiera zamek i kładzie karabin z otwartym zamkiem na ramieniu.

Po przejrzeniu przez d-cę zamyka żołnierz zamek, opuszcza iglicę i wraca do postawy pierwotnej, poczem spoczywa.

Ruchy wstępne do strzelania z r. k. m.

149. Rodzaje
postaw.

Z r. k. m. można strzelać z miejsca lub w marszu, z miejsca strzela się zwykle w postawie leżącej.

150. W miej-
scu.

By przyjąć postawę strzelecką w miejscu, rozkłada się dwójnóg i ustawia się r. k. m. w kierunku celu, zwracając uwagę, by rura przednia kadłuba nie dotykała ziemi.

Celowniczy staje dwa kroki z tyłu i jeden krok z lewej strony kolby, klęka na oba kolana i pada w kierunku kolby tak, by ramię prawe było tuż za kabłąkiem, oba łokcie oparte o ziemię, nogi rozłożone.

151. W mar-
szu.

W postawie strzeleckiej w marszu celowniczy zwraca r. k. m. na prawem ramieniu na pasie w ten sposób, by r. k. m. leżał poziomo muszką do góry, kolba pod pachą. Prawy łokieć przyciska kolbę do ciała, prawa ręka obejmuje chwyt, palec wskazujący wyprostowany, oparty o kabłąk. Lewa ręka trzyma rączkę karabinową.

W postawie leżącej na komendę: „Ładuj—broń“, zdejmuje celowniczy pokrowiec z *r. k. m.*, o ile ten był założony według pkt. 122.

152. Ładowanie *r. k. m.*

O ile *r. k. m.* posiada pokrywę komory zamkowej, zdejmuje ją, naciskając kciukiem prawej ręki rączkę wyłącznika wprzód; pokrywa opada sama. Ręka lewa obejmuje kolbę od dołu, kciukiem od strony lewej, reszta palców oparta o stronę prawą i obraca *r. k. m.* w lewo, rączką zamkową do góry.

Ręka prawa cofa rączkę zamkową w tył, aż do napięcia zamka. Kciuk ręki lewej obraca bezpiecznik skrzydełkiem wprzód na literę S.

Amunicyjny otwiera torbę, wyjmując pełny magazynek i podaje celowniczemu. Celowniczy chwytając prawą ręką dno magazynka, zasuwką ku przodowi, a wyłazem nabojoyym ku tyłowi, wciska zasuwkę ukośnie między złączenia przednie, a złączenie średnie, dopycha do przodu zupełnie, aż dziób oprze się o schód złączenia przedniego, następnie wciska wyłaz nabojoyy między złączenia średnie a złączenia tylne, aż ząb wyłącznika zaskoczy za brodawkę magazynka.

Jeżeli *r. k. m.* posiada pokrywkę kadłuba, przesuwa ją celowniczy wprzód.

Ręka lewa obraca *r. k. m.* w prawo tak, by rączka zamkowa zwrócona była w prawo, a muszka pionowo w górę.

Ręka prawa obejmuje chwyt, palec wskazujący wyprostowany, oparty o kablak.

Ładuje się zawsze magazynkami amunicyjnego, z chwilą ich wyczerpania, magazynkami reszty strzelców, a dopiero gdy ich zabraknie magazynkami celowniczego.

153. Kolejność magazynków

Magazynki celowniczego są ostatnim zapasem sekcji, należy je więc przy najbliższej sposobności uzupełnić.

W marszu na komendę: „Ładuj—broń“, odejmuje celowniczy pokrywę komory zamkowej, o ile ta była założona, napina zamek i zabezpiecza *r. k. m.* według pkt. 152. Amunicyjny otwiera torbę, wyjmując pełny magazynek i podaje go celowniczemu, który go wkłada ręką prawą według pkt. 152, przesuwa pokrywkę kadłuba według pkt. 152, a następnie obejmuje chwyt według pkt. 151.

154. W marszu.

Podczas ładowania, wzrok celowniczego skierowany przed siebie.

155. Rozładowanie w miejscu.

W położeniu leżącym na komendę: „*Rozładuj!*”.

Obraca celowniczy *r. k. m.* w lewo, według pkt. 152, naciska kciukiem lewej ręki rączkę wyłącznika wprzód, prawą ręką obejmuje magazynek i podaje go amunicyjnemu, który go wkłada w torbę.

Następnie celowniczy zakłada pokrywę komory zamkowej, jeżeli *r. k. m.* ją posiada, w ten sam sposób, jak się zakłada magazynek, a jeżeli *r. k. m.* posiada pokrywę kadłuba, przesuwa ją w tył, ciągnąc do rączki.

Ręka lewa obejmuje kolbę według pkt. 152 i obraca *r. k. m.* w prawo według pkt. 152.

Kciuk ręki lewej obraca bezpiecznik skrzydełkiem w tył, na literę C. lub M., ręką prawą obejmuje rączkę zamkową. Palec wskazujący ręki lewej naciska spust, ręką prawą wolno przesuwa zamek wprzód.

Celowniczy przyjmuje postawę według pkt. 151 i melduje: „Lufa wolna”.

Na rozkaz karabinowego zakłada celowniczy pokrowiec.

156. Rozładowanie w marszu.

W marszu na komendę: „*Rozładuj!*”.

naciska celowniczy kciukiem ręki lewej rączkę wyłącznika wprzód, prawa ręka chwyta magazynek i podaje go amunicyjnemu według pkt. 155, ręka prawa obejmuje chwyt według pkt. 152, kciuk ręki lewej obraca skrzydełko bezpiecznika w tył, na literę C. lub M., lewa ręka obejmuje z góry rączkę zamkową. Palec wskazujący prawej ręki naciska spust, ręką lewą przesuwa wolno zamek wprzód, poczem powraca do postawy według pkt. 152 i melduje „Lufa wolna”.

Podczas rozładowania wzrok celowniczego skierowany przed siebie.

Strzelanie z *r. k. m.*

157. Rodzaje ognia.

Normalnym ogniem *r. k. m.* jest ogień serjami 7—8 strzałów. Ogień przerywa się natychmiast, skoro skutek zdaje się być osiągnięty, t. zn., że nieprzyjaciół albo się kryje, albo wypadł z walki, lub jeżeli muszka zesłała z celu.

Wyjątkowo używa się krótkich serji 3—4 strzałów dla ognia wiążącego, lub wreszcie strzałów pojedynczych.

158. Serja.

Serję wykonywa się na komendę karabinowego: np. *Namprost linje strzelców (między krzakami) — 900! „Ogień serjami!”*.

Na pierwszą komendę przybiera celowniczy postawę strzelecką według pkt. 151 lub 152, ładuje *r. k. m.*

według pkt. 153 lub 154 i nakierowuje broń w kierunku celu.

Na drugą komendę nastawia celowniczy celownik na podaną cyfrę.

Na trzecią komendę obraca kciukiem prawej ręki bezpiecznik skrzydełkiem do góry na literę M., obejmuje chwyt według pkt. 152, i jeżeli strzela z postawy leżącej, przyciska ręką lewą kolbę do ramienia, we wglębie pod obojczykiem, podnosi głowę w górę tak, by policzek prawy znalazł się przed bączkiem tylnym i nacelowuje *r. k. m.*, przechylając głowę w prawo, możliwie jaknajmniej.

Palec wskazujący naciska drugim członem języczek spustowy, równomiernie i bez zrywania i przytrzymuje go aż do oddania żądanej liczby strzałów według pkt. 157.

Następnie celowniczy popuszcza języczek spustowy, naładowuje *r. k. m.* z powrotem, powtórnie naciska języczek spustowy, a powtarza to, aż padnie komenda „Przerwij ogień”, lub strzela, aż wyczerpią się naboje magazynku. W tym wypadku rozładowuje według pkt. 155, lub 156, bez zmiany położenia skrzydełka bezpiecznika i pokryw komory zamkowej i kadłubka, oraz bez opuszczenia zamka, następnie ładuje według pkt. 152 lub 154 bez zmiany położenia skrzydełka bezpiecznika i powtarza serje jak powyżej.

Krótką serję wykonywa się na komendę:

„Cel (...)”

„Celownik (...)”

„Krótką serję (...)”

według pkt. 158, z tem, że popuszcza się języczek spustowy po oddaniu 3—4 strzałów, znowu wycelowuje *r. k. m.*, powtórnie naciska języczek spustowy i powtarza to, aż padnie komenda „Przerwij ogień” lub aż się wyczerpie magazynek.

W tym wypadku postępuje się według pkt. 158.

Strzały pojedyncze oddaje się na komendę:

„Cel (...)”

„Celownik (...)”

„Strzały pojedyncze”,

według pkt. 159, nastawiając jednak bezpiecznik skrzydełkiem w tył na literę C.

Po oddaniu pierwszego strzału popuścić języczek spustowy, wycelować powtórnie, znowu nacisnąć języczek spustowy i powtarzać to, aż padnie komenda

159 Krótka
serja.

160. Strzały
pojedyncze

„Przerwij ogień”, lub aż się wyczerpie magazynek. W tym wypadku postępuje się według pkt. 158.

61. W marszu.

Podczas strzału w marszu strzela się celownikiem normalnym. Wykonuje się go na komendę:

„Cel (...)”

„Strzał w marszu”

„Strzały pojedyncze” lub „serja”, „krótka serja”, według pkt. 158, 159 i 160. jedynie celowniczy nastawia r. k. m. przez lekkie poziome i pionowe przesuwanie broni, bez dokładnego celowania, i naciska języczek spustowy w chwili, gdy stawia stopę na ziemię.

Normalnym ogniem w marszu są strzały pojedyncze, wyjątkowo tylko krótka serja lub serja.

Dla strzelania w czasie biegu należy się zatrzymać, oddać strzał lub strzały i biec dalej.

162. Przerywanie.

Zaprzestaje się ognia na komendę „Przerwij ogień”. Celowniczy popuszcza języczek spustowy i ustawia bezpiecznik skrzydełkiem wprzód na literę S.

Jeżeli r. k. m. posiada pokrywę, zamyka ją, przesuując jej zaczep nieco wprzód i przesuując pokrywę wyrzutnicy całkowicie do przodu.

163. Dalszy ogień.

Dla powtórnego rozpoczęcia ognia nastawia celowniczy bezpiecznik na literę M. lub C. zależnie od rodzaju ognia i oddaje strzały według pkt. 158—161.

Komendę: „Rozładuj” wydaną po komendzie: „Przerwij ogień” wykonuje się według pkt. 155, lub 156, poczem celowniczy ustawia celownik normalny.

164. Przegląd r. k. m.

Należy bezwzględnie przeglądać broń przed i po każdym strzelaniu ostrem lub ślepem. Należy przegląd przeprowadzić zawsze przed opuszczeniem placu ćwiczeń.

Na komendę: „Do przejrzenia — broń”, zakłada celowniczy r. k. m., jak do strzału w marszu, według pkt. 151.

Skoro dowódca przechodzi na prawo do celowniczego, opuszcza celowniczy ręką lewą rączkę karabinową, obejmuje nią rączkę zamkową i opuszcza języczek spustowy wedle pkt. 154, poczem powtórnie obejmuje rączkę karabinową ręką lewą, ręką prawą napina zamek i obejmuje chwyt.

Dowódca przegląda r. k. m.

Podczas przeglądania stoi on na prawo od celowniczego; nie wolno mu przejść przed celowniczym, jak długo ten nie opuścił języczka spustowego.

Po przejściu dowódcy opuszcza celowniczy powtórnie języczek spustowy, jak powyżej, i przyjmuje postawę „do nogi broń”.

Ruchy wstępne do strzelania z l. k. m.

Postawę strzelecką przyjmuje się wyłącznie w miejscu, zwykle w pozycji leżącej.

Celowniczy stawia *l. k. m.* na ziemię i nastawia go w kierunku, staje około 2 kroki z tyłu i 1 krok z lewej strony kolby, klęka na oba kolana i pada w kierunku kolby tak, by ramię prawe było tuż za kolbą, oba łokcie oparte o ziemię, nogi rozłożone.

165. Postawa strzelecka.

Na komendę: „Ładuj—br o Ń” zakłada taśmowy bębenek na szyję, o ile taśma jest w bębnie, i wsuwa taśmę do donośnika. Pokrywa skrzynki, względnie bębna, otwarta. Celowniczy podsuwa się wprzód, mocno przyciska pierścieniami kolbę do ziemi, przeciąga lewą ręką przesuniętą taśmę, aż się oprze o podajnik, kciukiem i zgiętym palcem wskazującym prawej ręki ujmuje rączkę zamkową za gałkę i podaje naprzód, aż krótsze ramię rączki oprze się o kowadełko, następnie przeciąga taśmę w lewo. Taśmę trzyma z góry, kciuk u dołu i nie tuż przy donośniku, aby ręka miała rozpęd. Po każdym przeciągnięciu taśmy, rękę wraz z taśmą przyciska do donośnika i opiera o komorę zamkową, w ten sposób uzyskuje rozpęd do następnego przeciągnięcia, poczem rzuca rączkę w tył, następnie podaje rączkę wprzód, powtórnie przeciąga taśmę, rzuca rączkę w tył, obraca kciukiem prawej ręki skrzydełko bezpiecznika na literę S., obejmuje prawą ręką chwyt, palec wskazujący wyprostowany i oparty o kadłub, lewa ręka obejmuje kolbę z góry.

166. Ładowanie.

Na komendę: „Rozładuj” celowniczy opuszcza kolbę karabinu i powtarza 2 razy. Taśmowy przyciska lewą ręką skrzydełko osi zaczepów taśmowych, prawą wyciąga taśmę z donośnika, wkłada ją do skrzynki i zamyka. O ile na listwę nałożony jest bębenek taśmowy zwija taśmę o tyle, aby tylko koniec taśmy pozostał w donośniku.

167. Rozładowanie.

Celowniczy kciukiem prawej obraca skrzydełko bezpiecznika na literę S. Po rozładowaniu melduje „Lu-fa wolna”.

Na rozkaz karabinowego odejmuje taśmowy bębenek.

Strzelanie z l. k. m.

Normalnym ogniem *l. k. m.* jest ogień serjami, około 50 strzałów. Jeżeli cel i warunki strzału są korzystne, można przejść do ognia ciągłego.

168. Rodzaje ognia.

L. k. m. może strzelać również strzałami pojedynczemi.

169. Ogień punktowy

Zwykle stosuje *l. k. m.* ogień punktowy t. j. ogień skierowany na jeden punkt. Jeżeli należy ostrzeliwać cel szeroki, *l. k. m.* uskutecznia to przez kolejną zmianę punktu celowania.

Jedynie na odległościach najbliższych może *l. k. m.* stosować ogień wszere.

170. Ogień serjami.

Ogień serjami wykonywa się na komendę karabinowego:

„Cel (...)”

„Celownik (...)”

„Ogień serjami”!

Na pierwszą komendę przybiera celowniczy postawę strzelecką wedle pkt. 165, ładuje *l. k. m.* wedle pkt. 166 jedynie bez zabezpieczenia względnie jeżeli *l. k. m.* jest już naładowany — odbezpiecza przez przekręcenie skrzydełka bezpiecznika na literę F i nakierowuje broń w kierunku celu.

Na drugą komendę nastawia celowniczy celownik na podaną cyfrę.

Na trzecią komendę przyciska celowniczy lewą ręką z góry kolbę silnie do ramienia, prawy łokieć oparty o ziemię, palec wskazujący naciska drugim członem spustu równomiernie i bez zrywania i przytrzymuje go aż do oddania około 50 strzałów. Ogień należy przerwać wcześniej, jeżeli muszka zesła z celu, jeżeli cel znikł z oczu, lub jeżeli skutek został osiągnięty.

Następnie popuszcza celowniczy spust, nacelowuje powtórnie oddaje serję i powtarza to, aż padnie komenda „Przerwij ogień” albo aż wyczerpią się naboje taśmy, w tym wypadku odejmuje taśmowy bębenek o ile ten był założony i *l. k. m.* ładuje się wedle pkt. 166, jednak bez zabezpieczenia, poczem rozpoczyna ogień jak powyżej.

Należy przeciwdziałać podnoszeniu ramienia podczas strzelania, oparcie chłodnicy o worek z piaskiem lub inną podpore jest bardzo korzystne.

Wodę należy dodać do chłodnicy po 500 pierwszych strzałach i po każdych 250 następnych.

171. Ogień wszere.

Jeżeli cel wskazany był celem szerokim, celowniczy zmienia po każdej serji punkt celowania w ten sposób, by wiązki torów zachodziły na siebie aż do całkowitego pokrycia celu.

172. Krótkie serje.

Można również nakazać krótkie serje, podając komendę (zamiast „ogień serjami”) — „serje po (...)”

strzałów". Komendę wykonywa się jak wyżej z tą odmianą, że celowniczy przerywa ogień po każdym oddaniu „n” strzałów.

Jeżeli karabinowy chce, by celowniczy wykonał ogień wszerz, wydaje komendę:

„Cel (...)”

„Celownik (...)”

„Ogień wszerz”

„Ogień serjami”!

Komendę tę wykonywa się wedle pkt. 170, lecz celowniczy nie celuje w jeden punkt, ale wodzi równomiernie muszką po ostrzeliwanej linii.

Ognia tego używa się jedynie na odległości najbliższe.

Ogień ciągły wykonywa się na komendę:

„Cel (...)”

„Celownik (...)”

„Ogień ciągły”!

wedle pkt. 170, lub na komendę:

„Cel (...)”

„Celownik (...)”

„Ogień wszerz”

„Ogień ciągły”!

wedle punktu 172; wtedy jednak celowniczy popuszcza spust dopiero na komendę: „przerwij ogień” lub z chwilą wyczerpania się naboju taśmy.

Strzały pojedyncze oddaje się na komendę:

„Cel (...)”

„Celownik (...)”

„Strzały pojedyncze”.

Komendę tę wykonywa się wedle pkt. 170, jedynie strzelec popuszcza szybko spust tak, by padł tylko jeden strzał, nacelowuje, ściąga powtórnie i powtarza to tak długo, aż padnie komenda: „przerwij ogień” lub aż wyczerpią się naboje taśmy. W tym wypadku postępuje się wedle pkt. 170.

Jeżeli przewidziane są już przy ładowaniu strzały pojedyncze to na rozkaz karabinowego:

„Ładuj do strzałów pojedynczych” ładuje celowniczy wedle pkt. 166 bez powtórnego przeciągania taśmy.

W tym wypadku należy po każdym strzale podać rączką wprzód i rzucić ją w tył.

Ogień przerywa się na komendę: „Przerwij ogień”.

173. Ogień ciągły.

174. Strzały pojedyncze.

175. Ładowanie do strzałów pojedynczych.

176. Przerwij ogień.

Celowniczy popuszcza spust i nastawia kciukiem prawej ręki bezpiecznik skrzydełkiem na literę S. Na rozkaz karabinowego rozładowuje wedle pkt. 167.

**177. Przegląd
l. k. m.**

Po każdym strzelaniu ślepem lub ostrem, oraz przed opuszczeniem pola ćwiczeń należy zawsze przeglądać broń jak i po przerwaniu lub zakończeniu walki.

Przegląd broni wykonywa się na komendę: „Do przejrzienia — broń”.

Celowniczy stawia l. k. m. na ziemię, klęka za nim, otwiera pokrywę komory zamkowej, cofa rączkę zamkową w tył, podnosi zamek do góry, bez wyjmowania go ze stopy zamkowej, obraca go w tył, puszcza wolno rączkę zamkową wprzód, a zamek kładzie na dźwigni zamkowej; lewa ręka przytrzymuje pokrywę komory zamkowej w górze.

Skoro dowódca przejrział broń, wkłada celowniczy ładunek na miejsce, podaje rączkę wprzód, rzuca ją w tył, zamyka pokrywę komory zamkowej, wstaje i przyjmuje postawę „spocznij”.

Ciężki karabin maszynowy.

**178. Zna-
czenie.**

W boju żadna broń palna piechoty niema takiej potęgi ognia, jak c. k. m. Z tego względu żaden c. k. m. nie śmie pozostać bezczynny.

Każdy oficer czy podoficer ma bezwzględnie obowiązek zapewnić użycie c. k. m. pozostawionego bez obsługi, chyba, że niedozwala na to szczególne zadanie, jakie otrzymał.

**179. Zna-
jomość.**

Każdy żołnierz musi się zapoznać z c. k. m. używanym w jego pułku na tyle, by mógł obsłużyć c. k. m. pozostawiony bez obsługi.

W tym celu powinien się on zapoznać z tym typem c. k. m. w ogólnych zarysach t. zn. poznać jego przyrządy celownicze, i umieć celować, poznać podstawę i kierownicę.

180. Praktyka.

Pozatem powinien każdy żołnierz umieć c. k. m. załadować i rozładować (Reg. musztry K. M. przy piechocie), nastawić, przygotować do przenoszenia, oraz umieć z niego strzelać.

Należy przytem kłaść nacisk nie na sprężystość i ścisłość wykonania, lecz na zdolność obsługiwania c. k. m. samemu, najwyżej we dwójkę.

Komendy, podane w Reg. musztry Komp. K. M. p. piech. nie mogą być przedmiotem wyszkolenia. Na-

leży uczyć żołnierza bez podawania komend, przyzwyczajając go do samodzielnego obsługiwania broni.

Szkoła grenadjera.

Szkoła grenadjera obejmuje sposoby użycia granatów ręcznych i karabinowych. Sposoby te są zawarte w osobnej instrukcji. 181. Treść.

Każdy żołnierz musi umieć rzucać granaty z trzech zasadniczych postaw strzeleckich i w marszu. Instruktor powinien zastosować pewne odmiany w wykonywaniu rzutu stosownie do budowy ciała poszczególnych żołnierzy. Ma on również uzupełnić naukę pokazaniem innych możliwych pozycji według właściwości terenu, z których żołnierz może być zmuszony rzucić granat.

Grenadjerzy wyborowi muszą być specjalnie szkoleni w celnem rzucaniu granatów, grenadjerzy V. B. w celnem strzelaniu granatami.

Granaty V. B. (Viven Bessieres) wyrzuca się z gardłacza umieszczonego na lufie. Normalnie wyrzuca się granaty w postawie klęczącej według pkt. 128. 182. V. B.

Karabin umieszcza się kolbą nieco na lewo, koło prawego kolana, nie opierając przytem kolby o ile możliwości o twarde podłoże.

Granatami V. B. można strzelać także z innych postaw zarówno w miejscu jak i w marszu.

Rozkaz: „*Gardłacze cel (...) ogień pojedynczy*”.

Na zapowiedź „*gardłacze*” bierze się granat do prawej ręki, w dół zapaleni, opuszcza się karabin lewą ręką ku przodowi tak, aby się znalazł w takiej odległości od prawej ręki, by można było swobodnie włożyć granat w gardłacz. Włożywszy granat wraca się do postawy pierwszej i nabija się broń; palec wskazujący na kaptaku. 183. Strzelanie z gardłacza.

Na oznaczenie celu ocenia się odległość, nadaje karabinowi odpowiedni kąt podniesienia i umieszcza się go w płaszczyźnie celu. (Podczas szkolenia i czasami w boju, gdy warunki na to pozwalają, nadaje się karabinowi kąt podniesienia przy pomocy osobnego aparatu. Wyszkolony grenadjer obejdzie się zupełnie dobrze bez niego).

Na „*ogień pojedynczy*” pociąga strzelec za języczek spustowy, powoduje wystrzał, wyrzucając granat, powtarza te strzały aż do rozkazu: „*Przerwij ogień*” lub „*zabezpieczyć*”.

O ile w chwili, gdy pada jeden z tych rozkazów, grenadjer ma w garłaczu granat, powinien go jeszcze wystrzelić.

Szkoła walki na bagnety.

184. Bój na bagnety.

Każdy żołnierz musi umieć bić się na bagnety i wręcz, by mógł wyzyskać w boju na najbliższe odległości wszystkie środki walki.

Walka na bagnety jest przedmiotem osobnej instrukcji. Przygotowuje do niej gimnastyka.

Wszyscy instruktorzy powinni wpoić w żołnierza przekonanie, że właśnie w ostatniej fazie boju, t. j. podczas szturmowania rozstrzyga wola zwyciężenia.

185. Nakładanie i zdejmowanie.

Ważnym warunkiem użyteczności zasad walki na bagnety jest wprawa w szybkim nakładaniu bagnetu. Należy je ćwiczyć przy wszelkich położeniach karabinu, w miejscu i w ruchu, zawsze w postawie „spocznij” zarówno na rozkaz jak i na znak.

186. Bagnet na broń.

Rozkaz: „*Bagnet — na broń*”.

W postawie stojącej lub klęczącej stawia żołnierz karabin pionowo przez środek ciała, trzymając go prawą ręką między przednim a tylnym bączkiem. Lewą ręką wyjmuje bagnet, chwytając go za rękojeść od strony kosza — kciukiem od strony ciała, pozostałymi palcami od zewnątrz i nasadza bagnet na karabin, po czem stawia go w położenie normalne.

187. Zdejmowanie.

Rozkaz: „*Bagnet — zdejm*”.

Wykonuje się szybko, stając w miejscu. Żołnierz stawia karabin przed środkiem ciała, jak w pkt. 186. Lewą ręką zdejmuje bagnet i chowa go do pochwy.

Po włożeniu bagnetu do pochwy wraca karabin w normalne położenie.

188. Na bagnety.

Na rozkaz: „*Na — bagnety!*”

żołnierz trzyma karabin swobodnie w ugiętych ramionach, bagnetem skierowanym w górę skośnie w kierunku bocznym. Dłoń, obejmująca szyjkę karabinu, znajduje się w środkowej linii ciała na wysokości pasa, — dłoń obejmująca karabin koło celownika, mniej więcej na wysokości ramienia. Kabłąk karabinu zwrócony wprzód. („Walka na bagnety”).

189. Do szturmowania.

Na rozkaz: „*do szturmowania — broń*”,

przyjmuje żołnierz (w miejscu postawę szermierczą) złożenie zwykle według instrukcji „Walka na bagnety”. W tej postawie trzyma żołnierz karabin poziomo pod

ładownicami kabłąkiem skierowany na zewnątrz. Jedną ręką obejmuje karabin około celownika, drugą ręką obejmuje szyjkę karabinu.

Ręka, obejmująca szyjkę karabinu, przylega ściśle przedramieniem do kolby. Kolba jest przyciśnięta do biodra i nie wystaje poza nie.

Łopatka.

Łopatka jest niezbędnym sprzętem zarówno w boju zaczepnym, jak i w obronie.

Każdy żołnierz powinien umieć pracować łopatką dla własnego użytku i wspólnie z kolegami, ponadto powinien umieć użyć jej do planowych, pilnych robót na większą skalę.

Należy kłaść wielki nacisk na okopywanie się w nocy, ponieważ większa część umocnień pierwszej linii wykonywa się w nocy.

W zakresie wyszkolenia saperskiego żołnierzy piechoty, miarodajnymi są przepisy o umocnieniach polowych.

Stosując się umiejętnie do przepisów, oszczędza się siły żołnierzy.

Normalnie nosi żołnierz łopatkę w pokrowcu. Używa jej do ułatwienia posuwania się naprzód (np. w gęstym lesie), do spotęgowania korzystnego ukształtowania terenu, do okopywania się pojedynczo lub w kilku (np. k. m.) i do maskowania.

Na każdym stanowisku musi d-ca zarządzić, jakie roboty mają być wykonane, by zapewnić osłonę swym podkomednym.

Okopując się w ogniu, kładzie strzelec przed sobą tornister, a obok karabin.

Położywszy się na lewym boku, okopuje się strzelec, pracując prawą ręką, lub obydwoma. Wykopowaną ziemię wyrzuca początkowo przed siebie, następnie także z boków, bacząc na szerokość przedpiersia, a nie na wysokość. O ile to jest możliwe, pracuje żołnierz, kłęcząc, obydwoma rękami.

Początkowo, lub o ile strzelec pracuje z własnej inicjatywy, wykopuje się wnęki strzeleckie, które, w miarę czasu, przekształca się w doły do strzelania, kłęcząc lub stojąc. Częstokroć przerabia się je w ciągłe rowy strzeleckie.

Każdy żołnierz musi:

1) umieć pracować przy budowie prostych umoc-

190. Wartość łopatkł.

191. Użytek osobisty.

192. Umocnienia polowe

nień ziemnych, np. rowów strzeleckich, łącznikowych, ziemianek i zwyczajnych schronów;

2) znać wystarczającą grubość osłon, chroniących od pocisków;

3) umieć kopać sapami rowy strzeleckie i łącznikowe w ogniu;

4) umieć wykonywać umocnienia w nocy.

Należy ćwiczyć okopywanie się przy każdej sposobności, podczas ćwiczeń bojowych, ucząc przystosowania się do kształtów terenu i sytuacji bojowej.

Rzadko da się wykończyć rozpoczęte prace. Należy natomiast zawsze omawiać z podoficerami, w jaki sposób należałoby poprowadzić pracę dalej.

W każdym razie trzeba żołnierzowi pokazać na placu ćwiczeń wzorowe umocnienia w walce pozycyjnej.

Maska gazowa

(francuski Appareil Respiratoire Spécial).

193. Zastosowanie.

Wszyscy żołnierze wszystkich stopni muszą się umieć obchodzić z maską, nałożyć ją jaknajsprawniej, poruszać się i działać bronią w masce nawet przez kilka godzin.

194. Sposób użycia.

By mieć maskę w pogotowiu, wyjmuje się ją z pudełka i wiesza na taśmie na szyi. O ile żołnierz chce założyć maskę na twarz, zdejmuje hełm i kładzie go na ziemi. Karabin opiera o jakiś przedmiot lub trzyma między kolanami. Tasiemkę, okrążającą szyję, odrzuca się nazewnątrz maski. Obydwie tasiemki elastyczne bierze się obydwoma rękami z obydwu stron w ten sposób, by kciuk był nazewnątrz, palec wskazujący zgięty jak haczyk podtrzymywał tasiemkę, która ma opasać głowę na potylicy, zaś trzeci palec przytrzymywał w ten sposób tasiemkę, która ma opasać głowę na ciemieniu.

Wkładając maskę trzeba się posługiwać obydwoma rękami, przyczem nie powinno się trzymać w rękach żadnych innych przedmiotów.

Zadartszy głowę do góry, wkłada się do maski najpierw brodę jak najgłębiej, uważając przytem by się kraj maski nie zawinał.

Wyciągnawszy mocno tasiemki gumowe, naciąga się je pierwszą na ciemie, drugą na potylicę.

Tasiemka przechodząca od czoła przez środek głowy ma być dobrze wyciągnięta i przylegać mocno do głowy.

Tasiemkę okrążającą szyję trzeba zapiąć na haczyk.

Masę trzeba pielęgnować tak starannie jak kabin. Przechowuje się ją w stalowem pudełku, do którego nie wolno wkładać żadnych innych przedmiotów.

195 Obcho-
dze nie się
z maską

Po dłuższem noszeniu ścianki wewnętrzne maski są wilgotne. Przed włożeniem do pudełka, trzeba je dobrze wytrzeć szmatą. Okularów nie należy wycierać ani od wewnątrz ani od zewnątrz, gdyż można je bardzo łatwo porysować.

By oczyścić okulary trzeba poczekać, aż wyschną poczem można je wytrzeć na sucho.

Części metalowe należy również czyścić. Przewody przepuszczające powietrze muszą dobrze działać. O ile się stwierdzi w ciągu kilkuminutowego noszenia, że aparat dobrze działa, nie należy ich wogóle dotykać.

Wyszkolenie w użyciu maski obejmuje tedy:

1) ćwiczenia na wolnem powietrzu, które przyzwyczajają żołnierza do długotrwałego noszenia maski, podczas marszów, ćwiczeń bojowych i strzelania. (Jedno strzelanie szkolne w masce jest obowiązkowe).

2) ćwiczenia w izbach wypełnionych gazem, które uczą użycia maski w rzeczywistych warunkach, pozwalają dobrać maskę i wyrabiają zaufanie do jej wartości: trzeba przy tej sposobności uczyć szybkiego zmieniania pochłaniaczy lub całej maski, przyczem oddech musi być bezwzględnie wstrzymany.

Szczegóły wyszkolenia jakoteż przepisy użycia innych masek zawarte są w osobnym regulaminie.

ROZDZIAŁ C.

DRUZYNA.

Uwagi ogólne.

197. Rola dru-
żyny.

Drużyna jest najmniejszą jednostką wyszkolenia i podstawową jednostką w walce małych oddziałów piechoty.

Jądrem drużyny jest broń samoczynna, którą obsługuje sekcja fizyljerska, a zabezpiecza, współdziała ogniem i wyzyskuje jej działanie wspólnie z częścią fizyljerów-sekcją grenadjerską.

Szkoła drużyny winna jednak kłaść nacisk na poczucie wartości żołnierza, podkreślając, że z chwilą gdy z jakiegokolwiek bądź przyczyny broń samoczynna odpada, wartość bojowa drużyny nie zanika.

Drużyną dowodzi drużynowy.

Szkoła drużyny uczy żołnierza walczyć w zespole zgranym i znającym się dobrze. Każdy szeregowiec uczy się działać w gronie towarzyszy broni i musi być gotów ewentualnie zastąpić każdego z nich.

Szkoła drużyny następuje po szkole poszczególnego żołnierza, która odbywa się atoli w ramach drużyny administracyjnej. Drużynowy może tedy poznać swych ludzi, i żołnierze drużyny mogą się zaznajomić dobrze nawzajem.

Musztra zwarta drużyny zawiera te ćwiczenia zwarte, które wykonywają drużyny w ramach plutonu i kompanji.

Musztra luźna drużyny zawiera ćwiczenia w szyku luźnym, w rozwijaniu kolumnienek i rozsypywaniu tyraljerki.

198 Ćwicze-
nia w zespole.

Już podczas wyszkolenia pojedynczego żołnierza zachodzi potrzeba ustawienia kompanji, maszerowania na plac ćwiczeń, formowania kolumny marszowej do ćwiczeń marszowych, jednym słowem kompanja musi sprawiać pewne szyki zwarte drużynami o uzbrojeniu jednakowem przed podziałem na właściwe drużyny.

Stąd też zachodzi potrzeba wyuczenia żołnierza już w okresie szkoły rekruta ćwiczeń zwartych.

Ćwiczenia te wykonywa się na placu ćwiczeń w drużynach na zbiórce i podczas marszu całą kompanją, nie są to atoli zespoły etatowe ale przygodne.

Stąd też ćwiczenia drużyny o składzie, liczebności i uzbrojeniu etatowym poprzedzają ćwiczenia małych zespołów.

Rozdział niniejszy obejmuje tedy:

- a) musztrę zwartą zespołu;
- c) musztrę zwartą drużyny;
- c) musztrę luźną drużyny.

199. Podział rozdziału.

Musztra zwarta zespołu.

Gdy pojedynczy żołnierze wyuczyli się poszczególnych elementów musztry, zaczyna się przerabiać je w małych zespołach t. j. szeregach, odpowiadających mniej więcej liczebnie drużynie, lecz uzbrojonych jednakowo. Przy tej sposobności zaznajamia się żołnierz z podstawowymi szykami t. j. szeregiem, dwuszeregiem, rzędem i dwójkami i z pojęciem krycia i równania.

200. Treść.

Stopniowo uczy się żołnierz równoczesnego wykonywania pewnych ćwiczeń zwartych, jako też zaznajamia się z temi ćwiczeniami, które się wykonywa jedynie w zespole.

Normalnym szykiem zbiórki jest dwuszeręg. Żołnierze muszą atoli od początku uczyć się ustawienia we wszystkich szykach podstawowych t. j. szeregu, dwuszeregu, rzędzie i dwójkach.

201. Szyk zbiórki.

Szyk zbiórki formuje się na komendę, której zapowiedź określa rodzaj szyku, a której hasłem jest słowo „zbiórka”.

Rozkaz zbiórki poprzedza zawołanie np.:

„Pierwsza — kompanja”, lub np. „Trzecia — drużyna”.

Na ten rozkaz żołnierze zrywają się na baczność w tem miejscu, gdzie stoją. Następnie pada właściwy rozkaz, np.:

„W szeregu — zbiórka”,

„W dwuszeregu — zbiórka”,

„W rzędzie — zbiórka”,

„W dwójkach — zbiórka”.

Na hasło „zbiórka” szybkim krokiem (jeśli nakazano, biegiem) podążają żołnierze przed swego dowódcę. Najwyższy wzrostem szeregowiec (najwyższa

rota) staje o 3 kroki za dowódcą. Reszta w lewo od niego, przyjmując ten sam front, kryjąc i równając. Żołnierze stają według wzrostu w postawie „baczność”.

Zbiórki wykonywać można w miejscu i w marszu. O ile zbiórka ma być wykonana biegiem, należy to zaznaczyć w zapowiedzi, np.:

„*W dwójkach, biegiem — z b i ó r k a*”.

Szyki formuje się również w pewnym kierunku, np.: „*W kierunku (...), w rzędzie — z b i ó r k a*”.

Najwyższy wzrostem (rota) staje frontem w danym kierunku, reszta ustawia się w nakazanym szyku według niego (niej).

202 Spocznij

Gdy sprawiono szyk, dowódca wydaje komendę: „*Spocznij*”.

Żołnierze postępują według pkt. 84 i równają w prawo. Równanie to obowiązuje żołnierza na każde „*spocznij*”.

203. Zbiórka
w marszu

Zbiórka może być wykonana w marszu.

Rozkaz: „*W kierunku (...), w dwójkach, w marszu — z b i ó r k a*”.

Drużynowy maszeruje w podanym kierunku, najwyższy wzrostem żołnierz (w dwójkach lewoskrzydłowy pierwszej dwójki) idzie 3 kroki za drużynowym. reszta szykuje się według pkt. 201.

204. Ślepa
rota.

Jeśli liczba szeregowców jest nieparzysta, pozostaje w dwuszeregu, na lewym skrzydle, w tylnym rzędzie, jedno miejsce wolne t. zw. ślepa rota. (W dwójkach miejsce ostatnie w prawym rzędzie).

205. Rozejść
się.

Na komendę: „*Rozejść się*” występują szeregowi z szeregu.

206. Zbiórka
w ordynku

Celem zorganizowania pewnej ilości żołnierzy w oddział wydaje się rozkaz: „*W ordynku — z b i ó r k a*”.

Na ten rozkaz wszyscy obecni podoficerowie ustawiają się na 3 kroki przed dowódcą w szeregu, za nimi na 3 kroki szeregowcy w dwuszeregu.

207 Odliczanie.

Na komendę: *Do (...)* — *odlicz!*” żołnierze zrywają się na bacznąć i wykonywają zwrot głowy w prawo, prawoskrzydłowy w lewo. W szeregu każdy żołnierz, w dwuszeregu żołnierze pierwszego szeregu odliczają kolejno, zwracając głowę w chwili wymawiania cyfry do lewego sąsiada. Np. na komendę: „*Do dwóch — odlicz!*” żołnierze wymawiają kolejno: „raz”, „dwa”, „raz”, „dwa” i t. d.

208. Równanie.

Na komendę: „*Równaj — w p r a w o!*” (*lewo*), wydawaną tylko po „*baczność*”, żołnierze w szeregu

(w dwuszeregu, tylko żołnierze pierwszego szeregu) zwracają głowę w prawo (lewo) i lekko w górę, łączą i równają linię frontu tak, by widzieć prawem (lewem) okiem tylko swego sąsiada, drugim zaś zarys całej linii.

W dwuszeregu na tę komendę drugi szereg kryje i poprawia odległość od pierwszego szeregu, a ewentualnie na komendę: „*Drugi — szereg*“, wyrównuje, jak pierwszy szereg.

Przy równaniu należy uważać nie tylko na linię stóp, ale i barków. Nie dopuszczać do przekręcania ramion.

Równanie na komendę stosuje się wyjątkowo. Należy wyrabiać w żołnierzu poczucie zachowywania równej linii, wymagając równania na każde „*spocznij*“.

W zespole, ustawionym początkowo tylko w cztery zasadnicze szyki, przerabia się całą musztrę bez broni i z bronią. Zwroty i chwytty wykonywa się jednocześnie.

Na rozkaz: „*Padnij!*“ w dwuszeregu, pierwszy szereg robi krok wprzód, poczem pada.

O ile oddział ma ruszyć z miejsca, musi komenda zawierać przed hasłem „*marsz*“ nazwę oddziału, np.: „*Sekcja*“, „*Drużyna*“ i t. p.

Oddziały mniejsze od etatowych określa się nazwą bezpośrednio wyższą.

We wszystkich miejscach, gdzie w niniejszym regulaminie figuruje słowo „*oddział*“, należy w praktyce wstawić rzeczywistą nazwę oddziału. W komendzie słowa „*oddział*“ nie wolno używać.

W służbie wewnętrznej i polowej wolno określać oddziały według ich przeznaczenia, np. patrol, straż i t. d.

O ile zatrzymywanie się poszczególnych żołnierzy (oddziałów) ma się odbywać w miarę dochodzenia do poprzednika, wydaje się komendę: „*Czoło — s t ó j!*“

Dla łatwiejszego przeglądu poszczególnych żołnierzy i dla zapewnienia żołnierzom swobody ruchów, rozluźnia się odstęp w szeregach przez odstępowanie.

Komenda: „*Na trzy kroki w prawo (lewo) biegiem — o d s t ą p!*“.

Łączenie wykonywa się na komendę: „*W prawo (lewo) biegiem — ł ą c z!*“ lub „*Do środka — ł ą c z!*“

O ile odstępowanie i łączenie wykonywa się w dwu kierunkach, trzeba wskazać żołnierza, który ma

209. Stosowanie.

210. Poruszenia i chwytty.

211. Marsz oddziału.

212. Kolejne zatrzymywanie.

213. Odstępowanie.

214. Łączenie.

215. W obydwu kierunkach.

stanowić podstawę. Wyznaczony żołnierz podnosi rękę w górę.

**216. Stawanie
w prawo.**

Celem ustawienia maszerujących dwójek lub rzędów w bok, w dwusereg lub szereg, wydaje się komendę: „*Stawaj — w prawo (lewo)*”.

Na ten rozkaz czołowa dwójka lub żołnierz zatrzymuje się, wykonywa zwrot w nakazanym kierunku, zapleczny odstepuje na oddalenie w myśl p. 72 i spoczywa. Wszystkie następne dwójki (wszyscy następni żołnierze) dołączają do poprzednich i wykonywają te same ruchy).

**217. Stosowa-
nie pkt.
214—217.**

Odstępowanie, łączenie i ustawianie się w prawo (lewo) nie może być tematem ćwiczeń pokazowych.

**218. Szyk
marszowy.**

Szykiem marszowym piechoty jest naogół kolumna czwórkowa. Oddziały mniejsze od półplutonu maszerują dwójkami.

Kolumnę czwórkową i kolumnę dwójkową formuje się zasadniczo tylko z drużyn etatowych. O ile oddział składa się z żołnierzy nie podzielonych na drużyny etatowe, formuje się kolumnę czwórkową według tych samych zasad. Należy atoli uprzednio ustawić podoficerów na odpowiednie miejsca.

**219. Kolumna
dwójkowa.**

Oddziały od półplutonu w dół ustawiają się zasadniczo w szeregu według pkt. 201. Odliczanie do dwóch odbywa się według pkt. 207.

Na komendę: „*W dwójki w prawo — zwrot!*” wszyscy żołnierze, którzy są oznaczeni cyfrą „1”, wykonywują zwrot na prawo. Żołnierze, oznaczeni cyfrą „2”, wykonywują zwrot w prawo na palcach prawej stopy, zaskakują wprzód na lewo, obok swych poprzedników, formując w ten sposób dwójki.

Formowanie kolumny dwójkowej w lewo wykonywa się analogicznie na komendę:

„*W dwójki w lewo — zwrot!*”

Wszyscy żołnierze oznaczeni cyfrą „2” wykonywują zwrot w lewo, zaś żołnierze oznaczeni cyfrą „1” zwrot w lewo na palcach lewej nogi i zaskakują wprzód na prawo od swych poprzedników.

Dwójki w lewo wolno formować tylko wyjątkowo do nieznacznych przesunięć oddziału w bok. Zasadniczo do marszu formuje się kolumnę dwójkową tylko w prawo.

**220. Powrót
do szeregu.**

Na komendę: „*W szereg w lewo — front!*” żołnierze lewego rzędu wykonywują zwrot w lewo na palcach, żołnierze prawego rzędu wykonywują zwrot

lewą stopą i zaskakują na prawo od swych poprzedników, formując w ten sposób szereg.

Kolumnę czwórkową formuje się w oddziałach od plutonu w górę. Oddział ustawia się w dwuszeręg według pkt. 201. Odlicza się do dwóch według pkt. 208, przyczem odliczenie obowiązuje dla rot.

Na komendę: „*W czwórki w prawo — z w r o t*” wszyscy żołnierze oznaczeni cyfrą „1” wykonują zwrot w prawo, zaś żołnierze oznaczeni cyfrą „2” zwrot w prawo na palcach prawej stopy i zaskakują wprzód na lewo od swych poprzedników, formując w ten sposób czwórki.

221. Kolumna czwórkowa.

Komendę: „*W czwórki w lewo — z w r o t*” wykonywa się zgodnie z powyższem, analogicznie jak formowanie dwójek w lewo. Czwórki w lewo wolno formować tylko wyjątkowo celem nieznacznego przesunięcia oddziału w bok.

222. Powrót do dwuszeręgu.

Na komendę: „*W dwuszeręg w lewo — f r o n t*” wszyscy żołnierze, którzy stoją w lewym skrajnym rzędzie i w rzędzie trzecim od lewego, wykonywują zwrot w lewo, zaś żołnierze drugiego i czwartego od lewego rzędu zwrot w lewo na palcach zaskakują wprzód na prawo od swych poprzedników. W ten sposób formuje się z powrotem dwuszeręg.

223. Zmiana szyków w tył

Przejście z kolumny dwójkowej w rząd i z kolumny czwórkowej w dwójkową, odbywa się na komendę:

„*W rząd — w tył*” lub

„*W dwójki — w tył*”.

Żołnierze, którzy w pkt. 222 wykonywali zaskakiwanie, zaskakują w tył za swych sąsiadów.

224. Zmiana szyku w marszu.

Zmiana szyku w marszu wykonywa się według pkt. 223, z tą odmianą, że żołnierze, którzy przy formowaniu dwójek względnie kolumny czwórkowej wykonywali zaskakiwanie, zwalniają kroku i wstępują za swych sąsiadów.

225. Marszowa.

Przejście w kolumnę marszową odbywa się na rozkaz: „*Odtrąbionol*” Na ten rozkaz dozwolona jest swobodna postawa, rozmawianie, śpiew (o ile nie zakazano ze względów taktycznych), palenie tytoniu i trzymanie karabinu na prawem lub lewem ramieniu w położeniu dogodnem, byle nie przeszkadzało ono sąsiadom.

Krycie i równanie nie obowiązuje, lecz zwartość i spójność kolumny musi być utrzymana.

Dalsze ulgi, a mianowicie dowolny krok, prze-

wieszenie broni na pasie lub przez plecy, rozpięcie kołnierza, zdejmowanie czapek dopuszczalne są tylko na rozkaz dowódcy.

Nikomiu nie wolno opuszczać swego miejsca w kolumnie.

226. Powrót
do kolumny
czwórkowej.

Do normalnej postawy powracają żołnierze na komendę: „*B a c z n o ś ć!*”.

Dowódcy powinni zawczasu zarządzić uporządkowanie ubioru i ewentualne skrócenie pasów u karabinów (Mausera).

227. Kierunek
marszu.

Kierunek maszerującemu oddziałowi nadaje dowódca, który znajduje się na 3 kroki przed nim.

O ile dowódca nie nadaje kierunku, zapowiada to rozkazem:

„*Kierunek (...)*” podając jakiś wyraźny przedmiot terenowy.

Jeśli niema wyraźnego przedmiotu w terenie, wystarczy wskazanie ręką lub zapowiedź „*Za nią*”.

228. Zmiana
frontu.

Oddział wyszkolony zmienia front na rozkaz „*Front na (...)*” przedmiot terenowy. Kierunkowy staje w nakazanym kierunku, a wedle niego ustawia się oddział.

229. Kozły.

Ustawianie broni w kozły i rozbieranie kozłów wykonywa się w postawie „spocznij”. Nie należy wyłączać równoczesności ruchów.

230. Ustawia-
nie kozłów.

Ustawianie kozłów wykonywa się zawsze w dwójkach względnie czwórkach, przyczem każde trzy dwójki (sześciu żołnierzy) ustawiają wspólnie jeden kozioł, lub dwa kozły zależnie od uzbrojenia (długości broni).

Rozkaz brzmi: „*W kozły — broń!*”

Obydwa rzędy wykonywują zwrot do środka. Żołnierze ustawiają kozły. O ile cały oddział ma jednolite uzbrojenie ustawia się kozły po 3 karabiny. Po ustawieniu kozłów przyjmują żołnierze poprzedni front i stają na spocznij.

231. Rozbie-
ranie kozłów.

Na komendę: „*Do broni!*” ustawiają się żołnierze po obydwu stronach swych kozłów.

Na rozkaz: „*Za broń!*” wykonywują żołnierze zwrot do środka, biorą zwolna i uważnie swe karabiny, poczem przyjmują dawny front i spoczywają.

232. Zdejmo-
wanie ryn-
sztunku.

Na rozkaz: „*Rynsztunek — zdejm!*” żołnierze odpinają naramienniki, zdejmują tornistry, poczem składają je przed sobą, klapą tornistra wprzód, opiera-

jąc tornister na naczyniu. Zdejmowanie ryszunku wykonywa się w postawie „spocznij“.

Na rozkaz: „*Pasy — zdejm!*” żołnierz rozpina pas, zdejmując go wraz z przynależnościami i kładzie na tornistrze. Pas ma leżeć klamrą do przodu, ładownice zsunięte do klamry, pokrywka — nie do góry. Bagnet rękojeścią do przodu leży przez środek tornistra. Jeżeli niema tornistrów, pasy składa się na ziemi tak jak na tornistrach.

233. Zdejmowanie pasów.

Zdejmowanie pasów wykonywa się w postawie „spocznij“.

Na rozkaz: „*Ryszunek — róló!*” żołnierze wkładają tornistry. Wkładanie ryszunku wykonywa się w postawie „spocznij“.

234. Wkładanie ryszunku.

Na rozkaz: „*Pasy — róló!*” żołnierze nakładają pasy. Wkładanie wykonywa się w postawie „spocznij“.

235. Wkładanie pasów.

Musztra zwarta drużyny.

Drużyna zbiera się i maszeruje według zasad powyżej wyłuszczonych. Od chwili podziału na drużyny etatowe, każdy żołnierz ma swe ściśle określone miejsce w szyku.

236. Ogólne cechy.

Na komendę: „*W szeregu — z b i ó r k a!*” ustawiają się żołnierze w porządku uwidocznionym na rys. 1, grenadier wyborowy za drużynowym.

237. Szyk zblórkł.

O ile brak pewnych żołnierzy, pozostają luki, które uzupełnia drużynowy. Nadliczbowi stają na lewo od grenadierów.

Drużyna etatowa nie formuje dwuszeregu. Rząd przedstawia rys. 2, dwójki rys. 3.

238. Inne szyki elementarne.

Rząd powstaje przez zwrot w prawo.

Dwójki formuje się według zasad pkt. 220.

Jeśli dowódca chce ustawić oddział według wzrostu, wydaje zapowiedź „*według wzrostu*”, np.: „*Według wzrostu, w szeregu — z b i ó r k a!*”.

239. Według wzrostu.

Wykonanie według pkt. 203.

Każdy żołnierz wykonywa te chwytty, jakie dla jego broni przewiduje Rozdział B.

240. Chwytty.

Szykiem marszowym drużyny są dwójki. Dwójki formuje się zawsze w prawo. Wyjątkowo dla nieznacznych przesunięć wolno formować dwójki w lewo.

241. Szyk marszowy.

W komendach na rozpoczęcie marszu i zatrzymanie oddziału wydaje się zapowiedź: „*Drużyna!*”

Dowódca maszeruje na 3 kroki przed lewym szeregiem. Przejście w rząd odbywa się według pkt. 224. W kolumnę marszową dwójkami przechodzi się na rozkaz „Odtrąbiono!”. Wykonanie odbywa się według pkt. 226.

242. Ustawianie kozłów.

Ustawianie kozłów dokonywa się według pkt. 230. Kozły ustawia się sekcjami.

W razie braku długiej broni (np. w sekcji fizyljerskiej) bierze się karabin od drużynowego. O ile nie wystarcza karabinów na jeden kozioł, wiesza się je, lub dostawia do kozła z karabinów. W drużynie uzbrojonej etatowo sekcja fizyljerska ustawia 1 kozioł z karabinów długich i r. k. m. i 1 kozioł z karabinków. Sekcja grenadjerska ustawia wspólny kozioł.

Musztra luźna drużyny.

243. Sposób przerabiania.

Pierwsze ćwiczenia luźne nie zawierają żadnego założenia taktycznego i mogą być wykonywane na placu musztry. Wykonywa się je obowiązkowo z bronią na pasie lub w ręku. Postawa żołnierza swobodna. Uwaga jego ma być skupiona, by mógł jaknajszybciej orjentować się w wydawanych komendach i znakach.

Wyrabiać trzeba od pierwszej chwili zwrotność i spostrzegawczość.

Z chwilą, gdy szeregowi potrafią wykonać formalnie ćwiczenia luźne, należy przeprowadzić wszystkie dalsze ćwiczenia na podstawie pojedynczych założeń, wśród rozmaitych okoliczności w różnym terenie (według cz. II regulaminu).

244. Rola drużynowego.

Drużynowy znajduje się tam, gdzie uważa swą obecność za potrzebną. W zasadzie idzie na czele drużyny, przed kierunkowym, który jest obowiązany posuwać się ściśle we wskazanym kierunku.

Kierunek należy zawsze obowiązkowo wyznaczyć, ponieważ różne względy mogą wpływać na stanowisko drużynowego, a drużyna musi się trzymać nakazanego kierunku.

O ile nie było zapowiedzi, kierunek nadaje drużynowy. Drużynowy idzie co najmniej na 6 kroków przed drużyną, odległość musi być wystarczająco wielką, by wszyscy żołnierze widzieli drużynowego.

Drużynowy ułatwia strzelcom zrozumienie rozkazów, uzupełniając je znakami.

Podczas ćwiczeń sekcijni pomagają drużynowemu, udzielając znakami lub półgłosem wskazówek.

Musztrę luźną można przerabiać także w oddziałach uzbrojonych jednolicie (w pierwszym okresie wyszkolenia).

245. Uzbrojenie jednolite.

Należy ćwiczyć początkowo, ale bardzo krótko, sekcjami, przechodząc rychło do ćwiczeń całą drużyną.

Wyszkolenie bez broni samoczynnej jest utrudnione, ponieważ żołnierz nie widzi logicznego uzasadnienia pewnych poruszeń, wynikających z właściwości tej broni.

Kierunkową sekcją w drużynie jest sekcja fizyljerska. Sekcja grenadjerska rozwija się, o ile niema innego rozkazu w lewo od fizyljerskiej.

246. Sekcja kierunkowa.

W kolumnie całą drużyną kierunkowym jest karabinowy, w kolumnie sekcjami dla swych sekcji — sekcijni, w tyraljerce, w jednej fali dla całej drużyny — celowniczy, w tyraljerce w dwóch falach dla sekcji — grenadjer wyborowy.

a) Rozwijanie.

Drużyna w marszu sformowana jest w kolumnie — dwójkami. Może ona przejść w kolumnie — rzędem i w kolumnie sekcjami, przyczem sekcje uszykowane są w rzędach.

247. Kolumnienki.

Kolumnienki formuje się szybkim krokiem. Z chwilą, gdy sformowano szyk luźny, drużyna pada lub maszeruje szybkim krokiem.

Na rozkaz: „*w kierunku (...) dwójkami — marsz!*” formuje drużyna kolumnie — dwójkami.

248. Całą drużyną.

Na rozkaz: „*W kierunku (...) rzędem — marsz!*” formuje drużyna kolumnie — rzędem i, o ile drużyna stała w miejscu, rusza na ten rozkaz naprzód.

Na rozkaz: „*W kierunku (...) sekcjami, odstęp (...) kroków — marsz!*” formują sekcje rzędy. Sekcja fizyljerska idzie za drużynowym, sekcja grenadjerska odbija „n” kroków w lewo.

249. Sekcja mi.

Na rozkaz: „*W kierunku (...) sekcjami, odległość (...) kroków — marsz!*” sekcje formują rzędy, sekcja fizyljerska idzie za drużynowym, sekcja grenadjerska pozostaje „n” kroków w tyle.

Na rozkaz: „*W kierunku (...) sekcjami, odstęp (...) kroków, odległość (...) kroków — marsz!*” sek-

cja grenadjerska odbija w lewo i pozostaje w tyle. Zresztą wykonanie jak wyżej.

O ile drużyna rozwija się sekcjami, sekcjni idą na 6 kroków przed swemi sekcjami.

250. Zmiany
odstępów
lub odle-
głości.

Zmiana odstepu lub odległości między sekcjami następuje na rozkaz:

„Odległość (...) kroków — *mar sz!*”.

„Odstęp (...) kroków — *mar sz!*”

251. Marsz
i zatrzyma-
nie.

Drużyna rozwinięta, o ile stoi, rusza z miejsca, o ile maszerowała, podąża dalej w oznaczonym kierunku.

Zatrzymuje się drużynę rozkazem: „*Padnij!*”.

Każdy strzelec pada jaknajszybciej i kryje się.

Wyjątkowo, ze względu na stosunki atmosferyczne lub właściwości terenowe (co jednak należy żołnierzom zapowiedzieć), wystarczy komenda „*Stój!*”.

Strzelcy stają i zatrzymują broń w postawie strzeleckiej.

Marsz dalszy, zmiany kierunku i zwroty wykonywa się, jak w szyku zwartym, bez wymaganej tam precyzji, ale szybko i sprężyście.

b) Rozsypywanie.

252. Tyra-
ljerka.

Drużyna formuje tyraljerkę w jedną lub dwie fale, przez rozsypywanie strzelców w pewnych odstępach wszcz, ewentualnie z równoczesnem rozwinięciem sekcji wgląd.

253. Cel ćwic-
zeń.

Ćwiczenia formalne w rozsypywaniu tyraljerki mają nauczyć żołnierza mechanicznego przyjmowania szyku bojowego, aby w terenie mógł zwrócić całą uwagę na wyzyskanie terenu i akcję bojową.

Ćwiczenia formalne w rozsypywaniu są bezpośrednim wstępem do ćwiczeń bojowych. Atoli już podczas ćwiczeń formalnych luźnych należy wymagać od strzelców zachowania się bojowego, by w ich wyobraźni szuk luźny, a zwłaszcza tyraljerka, związała się z pojęciem boju.

254. Sposoby.

Tyraljerkę formuje się w miejscu lub w marszu z każdej postawy szybkim krokiem. Jeśli kierunek rozsypywania jest zbyt skośny do frontu drużyny, trzeba przyjąć przed rozsypywaniem się nowy front.

O ile tyraljerka ma być sformowana w miejscu lub biegiem, należy to podać w zapowiedzi.

Drużyna rozsypuje się jedną falą na komendę: 255. Jedna fala.
„(...) drużyna w kierunku (...) odstęp (...) kroków w tyraljerę”.

Drużynowy rusza z miejsca lub maszeruje dalej. Celowniczy podąża w nakazanym kierunku. Amunicyjny (taśmowy) na prawo, karabinowy w lewo od niego. Reszta sekcji rozsypuje się jak na rys. 4, 5 i 6.

Sekcja grenadjerska może się rozsypać całą po jednej lub po obydwu stronach sekcji fizyljerskiej. O ile grenadjery mają się rozsypywać w prawo lub w lewo, uzupełnia się rozkaz zapowiedzią:

„Grenadjery w prawo!” lub

„Grenadjery w lewo!”

Wszyscy strzelcy biorą od celowniczego nakazane odstęp i regulują je w marszu stale. Sekcyjni pozostają w tyraljerce. Jeśli nie nakazano innego odstępu, odstęp normalny między strzelcami wynosi 5 kroków.

Rozsypywanie w jedną falę odbywa się:

- a) z dwójek normalnie (rys. 4).
- b) z dwójek grenadjery w prawo (rys. 5).
- c) z dwójek grenadjery w lewo (rys. 6).
- d) z rzędu (rys. 7).
- e) z kolumnienki sekcjami (rys. 8).

256. Przykłady rozsypywania w jedną falę.

Rozsypywanie w dwie fale wykonywa drużyna na komendy: *„W kierunku (...) dwie fale na odległość (...) kroków odstęp (...) kroków — w tyraljerę!”*

257. W dwie fale.

Sekcje rozsypują się każda dla siebie według swych kierunkowych, sekcja fizyljerska za drużynowym, sekcja grenadjerska w nakazanej odległości za fizyljerską. Normalna odległość między sekcjami wynosi 20 kroków. Tyraljerzy drugiej fali nie kryją na pierwszej.

Drużynowy może zwiększyć odstęp drugiej fali, aby chronić jedno lub obydwa skrzydła pierwszej.

258. Różne odstęp.

N.p.: a) z dwójek (rys. 9).

b) z rzędu (rys. 10).

c) z kolumnienki sekcjami (rys. 11).

259. Przykłady rozsypywania w dwie fale.

O ile drużyna rozsypuje się z kolumnienki sekcjami, wgląd, w tyraljerę, w dwóch falach, to odległość między sekcjami nie ulega zmianie.

260. Z kolumnienki.

Drużyna musi umieć rozwijać się w tyraljerę także z każdego nieregularnego ugrupowania strzelców.

Sekcja fizyljerska rozsypuje się wtedy po obydwu stronach celowniczego i amunicyjnego, którzy się

261. Tyraljerka z nieregularnej grupy.

stale trzymają razem. Grenadjerzy rozsypują się wtedy po obydwu stronach fizyljerów. Rozsypywanie może nastąpić też w 2 falach.

Ruchy tyraljerki i ogień.

262. Ruchy.

Podczas ruchów tyraljerki stosuje się te same komendy, jak przy ruchach drużyny zwartej.

Idzie atoli o wpojenie w strzelców poczucia, iż rozsypują się pod działaniem ognia nieprzyjacielskiego. Tyraljerka albo maszeruje, albo leży. Zatrzymywanie się w postawie stojącej, może być uzasadnione tylko właściwościami terenu lub, podczas wyszkolenia, ze względu na zdrowie żołnierzy. Wykonanie jak w pkt. 252 i nast.

263. Stanowisko ogniowe.

Przed rozpoczęciem ognia z danego stanowiska wydaje się rozkaz: „*Na linję*”.

Strzelcy wyszukują stanowiska strzeleckie z dobrym ostrzałem i osłoną. Drużynowy umieszcza się w pobliżu *r. k. m.*

Karabinowy obiera stosowne stanowisko dla *r. k. m.* Celowniczy umieszcza się na tem stanowisku. Amunicyjny kładzie się po prawej stronie celowniczego, wyjmując skrzynkę z nabojami, otwiera ją i kładzie obok siebie.

Należy unikać zbytniego, dłuższego skupiania się karabinowego, celowniczego i amunicyjnego, by nie powiększać niepotrzebnie celu.

Nie ładuje się *k. m.*, jeśli drużynowy lub karabinowy z góry to zapowie.

Sekcja uzbrojona w *l. k. m.* postępuje analogicznie wedle przepisów Rozdziału B.

264. Nagłe rozwinięcie.

O ile drużyna ma bez rozwijania otworzyć ogień w nagłych wypadkach (np. przeciw jeździe), wystarcza komenda: „*Na linję*”.

Strzelcy chwytają za broń i grupują się koło swego drużynowego. O ile broń nie naładowana, bez dalszej komendy ładują broń.

265. Ogień drużyny.

Drużyna może działać:

1) ogniem *r. k. m.* pod kierownictwem drużynowego a dowództwem karabinowego;

2) ogniem pojedynczym fizyljerów i grenadjerów uzbrojonych w karabiny i karabinki;

3) wyjątkowo, w wypadkach przewidzianych

przez Cz. II niniejszego regulaminu, ogniem zbiorowym na komendę drużynowego lub sekcyjnych;

4) granatami ręcznymi i garlaczami na najbliższe odległości.

Komendy na rozpoczęcie i prowadzenie ognia podano w pkt. 142—147, 158—163, 169—176 i 183.

W sferze działania ognia karabinowego posuwanie się tyraljerki wykonywa się tylko małemi falami i wyłącznie skokami.

266. Posuwanie się w ogniu.

Rozkaz: „Do stanowiska (...) skok (...) biegiem — marsz!”

267. Wykonywanie skoku.

Na „skok” strzelcy przerywają ogień, ładują (zabezpieczają, o ile mają kb. Mausera lub Mannlichera), zamykają ładownice i przygotowują się do powstania. W tym celu przekładają chwilowo karabin do lewej ręki, opierają się na prawej dłoni i przyciągają prawe kolano możliwie blisko do tułowia, nie podnosząc się jeszcze z ziemi. Ruchy te powinny być wykonane rażno i zwinnie. Po krótkiej pauzie, w czasie której strzelcy kończą przygotowania do skoku, sekcyjny, zrywając się, komenderuje: „biegiem — marsz!”

Tyraljerka zrywa się i pędzi naprzód, utrzymując ogólny kierunek, wyznaczony drużynie.

Skok kończy się na nakazanie stanowisku.

W boju często nie będzie mógł drużynowy wydawać rozkazów; w takich wypadkach podaje się rozkaz od żołnierza do żołnierza, gwizdkiem, na kartce i t. p.

Hasło: „m a r s z!” przed każdym skokiem powtarzają wszyscy żołnierze.

Przy wykonaniu skoku należy o ile możliwości przestrzegać odstępów. Nie wolno zwłaszcza zdradzać stanowiska r. k. m. przez skupienie się koło niego.

268. Odstępy po skoku.

Na nowem stanowisku reguluje drużynowy odstęp i stanowiska strzelców.

Skoki wykonywa się zwykle sekcjami lub pojedynczo czasami całą drużyną.

269. Sposoby.

Z zasady sekcja fizyljerska rozpoczyna skok pod osłoną ognia grenadjerów, którzy naodwrot wysuwają się na wysokość fizyljerów pod osłoną ognia r. k. m.

Drużynowy zapowiada zwykle skok zawczasu Amunicyjny i fizyljerzy wkładają magazynki i luźne naboje w skrzynki, torby i ładownice.

270. Skok r. k. m.

Celowniczy nie zaprzestaje ognia aż do rozkazu „skok”. Na ten rozkaz przerywa ogień i zabezpiecza

wedle pkt. 153, składa dwójnóg i przygotowuje się do skoku.

Karabinowy melduje „gotów”.

Rozładowuje się dopiero na rozkaz karabinowego. Zwykle wykonywa się skoki z *r. k. m.* naładowanym i zabezpieczonym.

**271. Skok
l. k. m.**

W sekcji uzbrojonej w *l. k. m.* na „skok” taśmowy i fizyljerzy zamykają skrzynki, celowniczy przerywa ogień i zabezpiecza, jeśli się strzelało z bębena, a rozładowuje, jeśli się strzelało ze skrzynki. W tym wypadku taśmowy wyciąga taśmę i układa ją w skrzynkę.

Celowniczy zakłada węża parowego na kolbę.

Karabinowy melduje: „gotów”.

Bębenek zdejmuje się dopiero na rozkaz karabinowego. Karabinowy zarządza również, czy przed skokiem założyć nowy bębenek.

Skoki wykonywa się zwykle z *l. k. m.* zabezpieczonym i bębniem założonym.

Krótkie skoki można wykonać na rozkaz karabinowego z bębniem założonym, z *l. k. m.* naładowanym i zabezpieczonym.

272. Stanowisko drużynowego

Stanowisko drużynowego podczas wyszkolenia nie odpowiada ściśle stanowisku bojowemu. Z chwilą, gdy drużyna jest wyszkolona, znajduje się drużynowy wewnątrz drużyny w bezpośrednim sąsiedztwie *r. k. m.*

Pozwala mu to na kierowanie ogniem *r. k. m.* bez narażenia się na ogień celnych strzelców nieprzyjacielskich.

273. Zbiórka

Zbiórka rozsypanej drużyny odbywa się zawsze frontem do nieprzyjaciela na rozkaz: „Zbiórka” lub znak. Drużyna zbiera się w miejscu w szeregu, zaś w marszu w dwójkach.

Zbiórkę wykonywa się według zasad, podanych w pkt. 237 i 239.

ROZDZIAŁ D.

PLUTON.

Treść rozdziału.

Pluton jest zgrupowaniem czterech drużyn, (wyjątkowo trzech) pod dowództwem oficera. 274. Skład

Pluton dzieli się organizacyjnie na dwa półplutony po 2 drużyny. D-two nad jednym z półplutonów obejmuje zastępcę d-cy plutonu.

Pluton jest wyłącznie jednostką bojową. Ponieważ atoli jest sformowany z drużyn w pewien charakterystyczny sposób, musi być szkolony w musztrze zwartej. Jest to wstęp do ćwiczeń zwartych całą kompanją. 275. Szkoła plutonu.

Szkoła plutonu mieści w sobie tedy musztrę zwartą i musztrę luźną. 276. Treść rozdziału

Musztra zwarta plutonu.

Szykiem zbiórki plutonu i półplutonu jest dwusze-reg powstały przez ustawienie dwóch drużyn w szere-gach jedna za drugą na odległości 1.20 (rys. 12), ko-menda: „*W dwusze-regu — z b i ó r k a !*” 277. Szyki zbiórki.

O ile poprzednio wydana była komenda „Rozejść się” poprzedza się komendę zbiórki zawołaniem: „*(...) pluton!*”

Wyjątkowo ustawia się pluton w szeregu: druży-ny obok siebie.

Szykiem marszowym normalnym jest kolumna czwórkowa, wyjątkowo w czasie walki kolumna dwój-kowa lub rząd. 278. Szyki marszowe.

Kolumnę czwórkową, (rys. 13) formuje się we-dług pkt. 221 i 224. Drużynowi wykonywują ruchy te-go numeru, jaki na nich wypada. 279. Kolumna czwórkowa.

Kolumna dwójkowa i rząd powstaje przez kolej-ne dołączanie drużyn jedna za drugą. Powrót do ko-lumny czwórkowej odbywa się przez dochodzenie dru- 280. Kolumna dwójkowa i rząd.

żyn wprzód na wysokość pierwszych drużyn półplutonów.

Komendy:

„Kolumna dwójkowa — marsz!”

„Rząd — marsz!”

„Kolumna czwórkowa — marsz!”

281. Nierówna
ilość drużyn.

O ile ilość drużyn w plutonie jest nieparzysta, trzecia drużyna formuje kolumnę czwórkową w ten sposób, iż sekcja grenadjerska wstępuje na miejsce czwartej drużyny.

Atoli z chwilą, gdy pluton zaczyna się rozwijać lub też gdy drużyna oddala się od plutonu wstępują grenadjery tej drużyny na swe miejsce za fizyljerami.

Musztra luźna plutonu.

282. Środki.

D-ca plutonu dowodzi plutonem za pomocą rozkazów i dyspozycji.

W walce d-ca plutonu tam się znajduje skąd kierownictwo plutonu jest najbardziej możliwe

Jeżeli pluton działa częściami, d-ca plutonu znajduje się przy większej części względnie przy tej, która otrzymała ważniejsze zadanie.

Musztra luźna plutonu uczy drużyny działać w związku wzajemnym.

283. Szyki

Szyki luźne plutonu powstają przez rozrzucenie drużyn wrzesz i wgląb w pewną ilość linii.

D-ca plutonu decyduje sam o szyku drużyn albo pozostawia drużynowemu wybór szyku. Zależy to od poziomu wykształcenia drużynowych.

Pomiędzy drużynami wszecz musi być odstęp, który się równa co najmniej normalnej szerokości frontu rozsypanej drużyny w dwu falach (szerokość frontu sekcji), co najwyżej zaś normalnej szerokości frontu drużyny rozsypanej w jednej fali.

O ile drużyna nie posiada broni samoczynnej, wówczas łączy bezpośrednio do jednej z sąsiadujących drużyn.

Pluton może być rozwinięty w kolumienki, może być równocześnie częściowo rozwinięty, częściowo rozsypany, czasami rozsypuje się na komendę d-cy plutonu.

284. Kierunkowa
drużyna.

O ile niema innego rozkazu kierunkową jest drużyna pierwsza. Druga drużyna rozwija się na prawo od pierwszej. Drugi półpluton albo pozostaje w drugiej

linji, albo też rozwija swe drużyny, na zewnątrz pierwszego półplutonu. Trzecia drużyna rozwija się na lewo od pierwszej, czwarta na prawo od drugiej.

N. p. a) rozkaz:

„(...) pluton, kierunek (...) rozwinąć się w dwie linje w odległości 100 x., odstęp 50 x., drużyny w kolumnienkach — marsz”.

Drużynowi półgłosem: „Za mną — marsz!”

b) rozkaz:

„(...) pluton, kierunek (...) pierwsza linja, pierwsza drużyna w tyraljerce, druga linja reszta w kolumnienkach. Odległość linji 100 x., odstęp drużyny 30 x. — Wykonać!”

1 drużynowy: „Drużyna (...) w jedną falę. Odstęp 8 x.—w tyraljery!”

2, 3, 4 drużynowy: „Za mną — marsz!”

Przykłady rozsypywania całego plutonu:

a) rozkaz:

„(...) pluton, kierunek (...) w dwie linje, odległość 100 x., drużyny w dwojgu falach—w tyraljery”.

b) rozkaz:

„Cały pluton w kierunku (...) w tyraljery!”

Im krótszy rozkaz d-cy plutonu, tem więcej rozkazów muszą wydać drużynowi. Do nich należy regulowanie szyku drużyny, o ile go zarządzono, wielkość odstępów między sekcjami, odstępów w tyraljerce i t. d.

Wybór szyku zależy od sytuacji, terenu i innych względów i stanowi jeden z celów wyszkolenia bojowego.

Poniższe przykłady obrazują rolę drużynowych, gdy d-ca plutonu wydaje dyspozycje:

a) (...) pluton, kierunek (...). Rozwinąć się w dwie linje, pierwsza linja 3 drużyny, rozsypane w odstępie 50 x., czwarta drużyna za pierwszą. Odległość 80 x.—Wykonać!”

1 drużynowy: „Kierunek (...) w jednej fali odstęp 8 x. — w tyraljery!”

2 drużynowy: „Za mną—marsz!” (gdy odbyto 50 x.)—kierunek (...) w dwie fale — w tyraljery!”

3 drużynowy: jak 2-gi.

4 drużynowy: „w kierunku (...) odległość 30 x., sekcjami marsz!”

b) „(...) pluton, kierunek (...). Rozwinąć się półplutonami w dwie linje. Pierwsza linja w tyraljerce,

285. Przykłady.

286. Rozsypywanie całego plutonu.

287. Dyspozycja.

288. Przykłady.

druga linja w kolumnienkach w tył na lewo w odległości 150 x. — *Ja idę za drugą linją. — Wykonać!*"

D-ca 1 półplutonu:

„pierwszy półpluton, odstęp między drużynami 40 x., odstęp w tyraljerce 10 x."

1 drużynowy:

„Kierunek (...) w jednej fali, odstęp 10 x. — w tyraljerzy".

2 drużynowy:

„Za mną marsz!" poczem: *„Kierunek (...) w drużynach, odległość 40 x. — w tyraljerzy"*

D-ca plutonu idzie z trzecią drużyną i kontroluje odległość linji.

3 i 4 drużynowy:

„Za mną — marsz" i odstepują naznaczony odstęp.

289. Osoblate dowodzenie.

Jeśli d-ca plutonu lub jego zastępca zamierza osobiście prowadzić pewną drużynę, zapowiada: *„Na mój rozkaz!"*

290. Ogień plutonu.

Pluton działa temi samemi rodzajami ognia, co drużyna. D-ca plutonu kieruje przedewszystkiem działaniem *r. k. m.*

Obowiązki jego w tym zakresie zawarte są w Cz. II Regulaminu.

D-ca plutonu musi ponadto:

1) skupić ogień granatów V. B. na pewien przedmiot pod swem kierownictwem;

2) wyjątkowo kierować ogniem zbiorowym plutonu, stosując salwy w wypadkach określonych w cz. II Reg.

291. Na linję.

Na rozkaz: *„Na linję!"* wydany w jakimkolwiek szyku zwartym lub luźnym, nawet gdy broń złożona w kozły, poszczególne drużyny zajmują stanowiska ogniowe za przewodem swych drużynowych.

D-ca wskazuje ramionami linję frontu.

292. Zbiórka.

Pluton zbiera się na rozkaz: *„Zbiórka"* lub znak. Poszczególne drużyny zbierają się ze swymi drużynowymi i formują:

1) w miejscu dwuszereg;

2) w marszu kolumnę czwórkową.

ROZDZIAŁ E.

KOMPANJA.

Kompanja jest jednostką bojową organizacyjną i administracyjną, grupującą plutony, manewrującą niemi i zapewniającą im w boju poparcie różnemi środkami walki. 293. Rola.

Ponieważ d-ca kompanji wychowuje kompanję i szkoli plutony, przeto musztrę zwartą ćwiczy się w ramach kompanji, natomiast ćwiczeń w szyku luźnym na placu musztry się nie przerabia. Ćwiczenia kompanji w szyku luźnym mają zawsze pewne założenia taktyczne, skutkiem czego są tematem cz II niniejszego regulaminu.

Rozdział niniejszy zawiera:

- 1) musztrę zwartą kompanji,
- 2) wskazówki, tyjące się szyków luźnych.

294. Treść.

Musztra zwarta kompanji.

Szykiem zbiórki kompanji jest rozwinięty. Szykiem marszowym jest kolumna czwórkowa. Kolumna kompanijna jest wstępem do szyków zbliżenia.

295. Szyki kompanji.

Kolumna plutonowa jest zasadniczo szykiem składowym szyku zbiórki baonu, t. j. masy. Wyjątkowo w brak miejsca można ją zastosować, jako szyk zbiórki.

Na rozkaz: „*Drużynami—zbiórka!*” drużyny ustawiają się półplutonami (po dwie jedna za drugą na odległość 1 m.), wedle numerów porządkowych, licząc od. prawego skrzydła, drużynowy na prawem skrzydle drużyny, między drużynami odstęp 1 m., którzy zajmują zastępcy d-ców plutonów. Ustawienie drużyn wedle pkt. 237.

296. Zbiórka

Drużyna d-cy. na lewem skrzydle.

Rozkaz: „*Drużynami—raport!*” Drużynowi wykonywują 1 krok ze zwrotem w lewo, komenderują swym drużynom „*baczność*” i udają się do d-cy z bronią w ręku tak, by wszyscy stanęli na 3 x. przed nim

297. Raport

w szeregu, równocześnie i wedle drużyn. Jednocześnie oddają honory.

D-ca komenderuje całości: „*Na moją komendę—spocznij!*” odbiera kolejno raport od drużynowych. Po odebraniu komenderuje drużynowym: „*Drużynowi—wstąp!*”

Drużynowi oddają honory, wykonują zwrot w tył i udają się do swych drużyn.

298. Uporządkowanie.

D-ca, zbadawszy stan drużyn, orjentuje się, ile pełnych drużyn może wystawić. Uzupełnia luki w drużynach i dzieli kompanję na plutony, względnie półplutony.

299. Rozwinięty.

Komenda: „*W rozwiniętym—zbiórka!*”

Plutony ustawiają się kolejno obok siebie wedle numerów porządkowych. D-cy plutonów na prawem skrzydle swych plutonów. O ile d-ców plutonów nie ma, wstępują na ich miejsce zastępcy. Między półplutonami pozostaje wtedy odstęp równy szerokości frontu 1 żołnierza.

Szczegóły przedstawia rys. 14.

Z chwilą, gdy szyk sformowano, wydaje d-ca komendę „*spocznij!*” i udaje się na swe miejsce 20 x. przed środkiem kompanji.

O ile poprzednio była wydana komenda: „*Rozzejść się!*”, w takim razie komendę zbiórki trzeba poprzedzić zawołaniem: „*(...) kompanja!*”.

300. Kompanja uzbrojona w l. k. m.

Kompanja uzbrojona w l. k. m. posiada wóz k. m., który na zbiórce staje 3 x. z tyłu za środkiem. O ile kompanja posiada biedki na l. k. m. stają one na zbiórce za środkowym plutonem obok siebie z odstępem 3 x.

301. Kompanja nieetatowa.

O ile kompanja nie została podzielona na drużyny etatowe formuje się już podczas porządkowania drużyny liczebnie równe etatowym i wyznacza się drużynowych, poczem formuje się plutony. Nadliczbowi podoficerowie wstępują w szeregi. Szykowanie kompanji nie ulega zmianie. W tych wypadkach żołnierzy ustawia się według wzrostu.

302. Drużyna d-cy.

Drużynę d-cy formuje zawczasu najstarszy w niej podoficer na tyle sekcji, na ile pozwala jej liczebność.

Porządek ustawienia jest następujący:

- 1) zapasowa obsługa k. m.,
- 2) telefoniści,
- 3) sanitariusze,

- 4) łącznicy i obserwatorzy,
- 5) grajkowie.

Podczas ćwiczeń bojowych towarzyszy ona d-cy kompanji. O ile nakazano jej pozostać w szeregach, dołącza się, jako tylna drużyna ostatniego plutonu.

Kolumny czwórkowe formuje się, wysuwając tylne dwójki na prawo od przednich tak, jak przewidymano w pkt. 219—221 dla drużyny etatowej.

Równanie, zwroty, chwyt, ustawienie broni w kozły, zdejmowanie ryszunka wykonywa się według rozdziału C. Komendy do marszu lub zatrzymania poprzedza się zapowiedzią: „*Kompanja*”.

303. Ćwiczenia zwarte.

Sprawianie szyków kompanji odbywa się w miejscu lub w marszu, zależnie od szyku krokiem lub biegiem.

304. Sprawianie szyków.

Zmiany szyków należy przeprowadzić tylko wtedy, gdy tego istotnie potrzeba.

Sprawianie szyków zwartych dla parady i popisu jest zakazane.

Kolumnę czwórkową formuje się według pkt. 221, 223. Oficerowie zajmują swe miejsce bez osobnej komendy. Kolumnę czwórkową przedstawia rys. 15.

305. Kolumna czwórkowa.

Komenda:

„*W czwórki w prawo — zwrot!*”

„*Kompanja — marsz!*”

D-ca kompanji maszeruje tam, gdzie uważa swą obecność za wskazaną.

Kolumnę dwójkową i rząd formuje się według zasad rozdziału D. pkt. 280.

306. Kolumna dwójkowa i rząd.

Kolumnę plutonową przedstawia rys. 16. Odległość między plutonami równa się odległości pełnego rozwinięcia.

307. Kolumna plutonowa.

Sprawienie odbywa się na komendę: „*Kolumna plutonowa na prawy (lewy, środkowy) pluton!*”

D-cy plutonów, zależnie od potrzeby, wydają komendy: „*W czwórki w prawo (w lewo) — zwrot!*” i prowadzą swe plutony na przepisane miejsce, poczem zatrzymują je i przyjmują front czołowego plutonu.

Na „*spocznij*” plutony równają i kryją.

Kolumnę kompanijną przedstawia rys. 17. Sprawia się ją z rozwiniętego i z kolumny plutonowej.

308. Kolumna kompanijna.

Formując ją z rozwiniętego, sprawia się najpierw czwórki, poczem wydaje się komendę:

„Kolumna kompanijna wprzód (wprzód na prawo, wprzód na lewo) — marsz!”
poczem wyznacza się kierunek. Kierunkowym jest pluton pierwszy.

Z kolumny plutonowej powstaje kolumna kompanijna przez sformowanie czwórek. Wystarczy podać krótką zapowiedź: „Kolumna kompanijna”, by d-cy plutonów zajęli przepisane miejsce.

309. Rozwinięty z czwórkowej.

Szyk rozwinięty w bok formuje się z kolumny czwórkowej przez sfrontowanie według pkt. 223.

310. Rozwinięty z kolumny plutonowej.

Rozwinięty formuje się z kolumny plutonowej na zapowiedź:

„Rozwinięty wprzód na lewo (wprzód na prawo) wprzód — marsz!”

D-cy plutonów wydają komendy na sformowanie czwórek i prowadzą swe plutony najkrótszą drogą na ich miejsce, poczem nakazują przyjęcie frontu według plutonu, który się z miejsca nie ruszał. Na „spocznij” żołnierze równają i kryją.

311. Kolumna plutonowa w bok.

Z kolumny czwórkowej formuje się kolumnę plutonową w bok (zasadniczo w lewo) na zapowiedź:

„Kolumna plutonowa w lewo!” D-ca czołowego plutonu wydaje komendę: *w lewo — front!*”, którą powtarzają następni d-cy, gdy czoło ich plutonu dojdzie na wysokość skrzydła poprzedniego plutonu.

Na komendę: „pierwszy pluton — stój” zatrzymuje się tenże. Następne plutony dochodzą kolejno na przepisaną odległość od poprzedniego i zatrzymują się.

Na „spocznij” żołnierze kryją i równają.

312. Kolumna czwórkowa z kompanijnej.

Z kolumny kompanijnej przechodzi się w kolumnę czwórkową na rozkaz:

„Kolumna czwórkowa na N — pluton”.

313. Kolumna czwórkowa z plutonowej.

By sprawić kolumnę czwórkową z kolumny plutonowej formuje się czwórki i wydaje komendę jak w punkcie 312.

314. Zbiórki.

Zbiórki w razie potrzeby stosować można we wszystkich sztykach kompanji a mianowicie w kolumnie czwórkowej, kompanijnej i plutonowej.

Kompanja musi umieć ustawić się żwawo, bez tłoczenia się i w ciszy.

315. Kierunkowi.

Kierunkowymi w różnych sztykach są:

1) w kolumnie czwórkowej prawoskrzydłowy czołowej czwórki

2) w kolumnie dwójkowej i rzędzie d-ca czołowego oddziału,

3) w kolumnie plutonowej prawoskrzydłowa rota czołowego plutonu,

4) w kolumnie kompanijnej prawoskrzydłowy czołowej czwórki środkowego plutonu,

5) dla całej kompanji d-ca czołowego plutonu, w kolumnie kompanijnej środkowego plutonu.

Równanie i łączność należy utrzymywać zasadniczo w prawo. W rozwiniętym równa pierwszy szereg i szereg drużynowych. W kolumnie kompanijnej równają czołowe czwórki plutonów do czołowej czwórki środkowego plutonu.

316. Zasady równania.

W szyku rozwiniętym drugi szereg kryje na pierwszy, w kolumnie plutonowej tylne plutony na czołowy. W kolumnie czwórkowej i kompanijnej kryją prawoskrzydłowe rzędy.

317. Zasady krycia.

Marszów i zachodzenia długimi frontami nie ćwiczy się i nie wykonywa.

318. Marsze frontowe z zachodzeniem.

Ćwiczenia luźne kompanji.

W miarę wielkości oddziału ćwiczenia luźne z ćwiczeń szeregowca stają się ćwiczeniami d-ców. Przerabianie suchych form, bez żadnej myśli taktycznej staje się bezprzedmiotowe.

319. Zasady.

Ćwiczenia luźne kompanji są z reguły ćwiczeniami bojowymi.

D-ca kompanji znajduje się w takiej odległości od kompanji, by mógł swobodnie bez utykania wybierać najlepszą linję marszu. Zwykle towarzyszy mu drużyna d-cy.

ROZDZIAŁ F.

BATALJON.

320. Szyki.

D-ca bataljonu dowodzi baonem zapomocą rozkazów, czasami zapomocą komend.

Szyki baonu są następujące:

1) szyk zbiórki — masa (w kolumnach plutonowych),

2) szyk marszowy — kolumna czwórkowa,

3) szyk przeglądowy — rozwinięty.

Ponadto może d-ca baonu zarządzić każdy inny szyk, jakoteż może zmienić ustalone odstępki i odległości między kompanjami.

**321. Komp.
k. m.**

Komp. k. m. ustawia się jako czwarta względnie piąta kompanja baonu.

322. Masa.

Szykiem zbiórki jest masa w kolumnach plutonowych, czyli krótko masa. Przedstawia ją rysunek 18. Odległości między plutonami reguluje się według najsilniejszej kompanji.

**323. Kolumna
czwórkowa.**

Odległość między kompanjami w kolumnie czwórkowej wynosi 10 kroków.

**324. Rozwi-
nięty.**

Baon w rozwiniętym składa się z kompanji ustawionych w jednej linii z odstępem 10 x.

**325. Miejsca
d-ców.**

D-ca baonu znajduje się z reguły 20 x. przed środkiem baonu frontem do baonu. Adjutant o pół długości konia, względnie o krok w tył, i w lewo od d-cy. Trębacz na jeden krok za adjutantem. D-cy kompanji z reguły przy swych kompanjach.

W kolumnie czwórkowej jedzie d-ca baonu 10 x. przed d-cą czołowej kompanji (ewentualnie przed muzyką lub grajkami).

326. Zbiórka.

Bataljon ustawia się w nakazanym szyku na „spocznij“.

Przy formowaniu nowego szyku prowadzą d-cy kompanji swe kompanje najkrótszą drogą na wyznaczone miejsca.

Kompanja kierunkowa staje i czeka aż do niej dołączą pozostałe kompanje.

Po przyjęciu nowego szyku stają kompanje na „spocznij”.

Jeżeli wykonanie pewnej zmiany szyku wymaga pośpiechu, może d-ca kompanji zarządzić dla swej kompanji wykonanie biegiem bez rozkazu d-cy baonu.

Szyki wszerek formuje się z kolumny na rozkaz: 327. Szyki. wszerek.
„Masa (rozminięty), wprzód (wprzód na prawo, wprzód na lewo) — maszerować!”

Kolumnę formuje się na rozkaz:

328. Kolumny.

„Kolumna czwórkowa na (...) kompanję — maszerować!”

Odległość między kompanjami wynosi 10 x.

Dla zatrzymania baonu wydaje d-ca rozkaz: 329. Zatrzymanie.
„Stać!”

Drużyna d-cy ustawia się i posuwa wedle zasad ustalonych dla drużyny d-cy kompanji. Konni ustawiają się na innem skrzydle. Na przeglądach o ile nie ma innego rozkazu ustawia się drużyna d-cy jako czwarty pluton trzeciej kompanji (wzgl. czwartej) strzeleckiej. 330. Drużyna d-cy.

Na rozkaz: *„Raport kompanjami”*, oddają kompanje kolejno honory wojskowe od skrzydła d-cy komp., meldując ilość ludzi (według Rozdz. II). 331. Raport.

Rozkazy d-cy baonu wykonywują żołnierze na komendę swych d-ców kompanji. D-ca baonu może wydawać rozkazy głosem, przesyłać pisemnie lub ustnie przez adjutanta lub gońca, ewentualnie zapomocą znaków. 332. Wykonywanie rozkazów.

Czasami zachodzi konieczność wydawania komend przez d-cę baonu (zwłaszcza na paradach). 333. Komendy d-cy baonu.

W tych wypadkach d-ca baonu komenderuje osobiście, dodając przed każdą komendą zapowiedź: *„Bataljon!”*; żołnierze wykonywują ruchy na komendę d-cy baonu.

Celem wyrównania baonu zapowiada d-ca baonu: *„Równanie na (...) kompanję!”* D-ca wyznaczonej kompanji równa pierwszy, d-cy pozostałych kompanji równają na wskazaną kompanję. 334. Wyrównanie.

335. Zmiany
szyków.

Z każdego szyku zwartego może baon przejść w inny na dowolną kompanję i w dowolnym kierunku.

Zmiany szyków wykonywa się tylko, gdy zachodzi potrzeba; ewolucje te nie mogą być przedmiotem ćwiczeń pokazowych.

Kompanje zachowują się naogół jak plutony w mustrze kompanijnej, tylko że wykonywują ruchy na komendę swych d-ców.

ROZDZIAŁ G.

P U Ł K.

D-ca pułku dowodzi pułkiem zapomocą rozkazów i dyspozycyj. ^{336. Użyko-}
^{wanie.}

Zbiórkę i może przesunięcia wykonywa się według prawideł przepisanych dla bataljonu.

Baony ustawia się normalnie na 20 x. obok siebie, baon sztabowy względnie jego części na lewem skrzydle.

Porządek ustawienia oddziałów baonu sztabowego jest następujący:

1) *Komp. k. m.*, sztabowa i pluton działek piechoty,

2) kompanja techniczna,

3) oddział łączności,

4) drużyna d-ey pułku.

O ile zachodzi potrzeba ustawienia baonów za sobą, następuje to z odstępem 20 x. od ostatniego oddziału przedniego do pierwszego oddziału tylnego baonu.

O ile pułk występuje z chorągwią, znajduje się ona przy czołowej kompanji. ^{337. Chorąg-}
^{glew.}

Przepisy noszenia chorągwi zawarte są w Rozdziale H.

Przepisy dla kapeli zawarte są w Rozdziale H. ^{338. Kapela}
^{pułkowa.}

ROZDZIAŁ H.

HONORY I UROCZYSTOŚCI.

Oddawanie honorów.

a) Pojedynczo bez broni.

9. Postawa

Żołnierz oddaje honory zarówno w miejscu jak i w ruchu, z karabinem lub bez, przez szybkie i sprawne przyjęcie postawy zasadniczej i zwrot głowy ku zwierzchnikowi, poczem saltuje, jeżeli prawa ręka nie zajęta i niema karabinu.

Oddawanie honorów zaczyna się 6 x przed a kończy 3 x. za zwierznikiem.

Jeżeli salutowanie prawą ręką odbyć się nie może, saltuje żołnierz bez karabinu lewą ręką.

10. Salutowanie.

Żołnierz saltuje, podnosząc krótkim ruchem prawą rękę i przykładając palec wskazujący do wierzchu daszka czapki nad prawym kątem prawego oka. Palec średni wyciągnięty za wskazującym. Inne palce złożone na dłoni kciukiem lekko przyciśnięte. Dłoń odwrócona ku przodowi, łokieć skierowany nieco w dół i na prawo wskos. Lewa ręka nieruchoma.

Po salutowaniu żołnierz zwraca głowę na wprost i energicznym ruchem opuszcza rękę w dół.

Przez sa-
postawę.

Oddawanie honorów przez przybranie postawy w miejscu wykonywa się wedle pkt. 84 i pkt. 87, w marszu zaś przez równy krok i zwrot głowy.

b) Pojedynczo z bronią.

11. Z kara-
binem.

Żołnierz przechodzący zwolna z karabinem na ramieniu, przyciąga podczas oddawania honorów przedramię do ładownicy; prawa ręka porusza się swobodnie; jeżeli żołnierz miał karabin na prawem ramieniu, przekłada go zawczasu na lewe.

W miejscu staje żołnierz frontem ku zwierzchnikowi, z bronią u nogi.

Jeśli karabin jest na pasie ręka prawa przytrzymuje karabin, ramię zgięte prawie pod kątem 45°. Wolna ręka porusza się swobodnie.

Zwrot głowy jak w p-cie 85.

c) Przez zwarte oddziały.

Zwarte oddziały oddają honory na komendę swych d-ców. Stojąc bez karabinu i z karabinem u nogi na rozkaz: „*Bacznóść — na prawo (lewo) patrz!*” żołnierze zwracają głowę według pkt. 85 i patrzą na zwierzchnika. Na „*bacznóść*” zwracają z powrotem głowę na wprost.

343. W miejscu.

Przejeżdżającego lub przechodzącego wzdłuż frontu zwierzchnika przeprowadzają obrotem głowy i oczu aż do trzeciego sąsiada, poczem wyprostowują głowy bez komendy.

O ile oddaje się honory przez prezentowanie broni komenda brzmi: „*Prezentuj broń — na prawo patrz!*”

Komenda: „*Równy krok*”. Na prawo — *patrz*” Wykonywa się bez broni i z bronią na ramieniu wedle rozdziału B. Postawa żołnierzy i krok ma być dziarski i sprężysty. Wzrok skierowany w przełożonego.

344. W marszu.

Na komendę „*Bacznóść*” żołnierze zwracają z powrotem głowy na wprost.

Oficerowie dobywają szabli podczas musztry, przeglądów, parad i podczas marszu krokiem równym przez miasto.

345. Dobycie szabli.

Chwyty szablą odpowiadają chwytom karabinem. Ponadto można szablą salutować.

346. Chwyty

Oficerowie wykonywują chwyt równocześnie z oddziałem.

Postawa: „*Do nogi — broń!*” Cała prawa ręka obejmuje rękojeść szabli czterema palcami z góry, kciukiem z dołu. Ramię jest naturalnie opuszczone. Szabla opuszczona wdół, koniec brzeszczotu oddalony od ziemi o szerokość dwóch dłoni. Jelce szabli przy szwie spodni. Położenie szabli prostopadłe do linii frontu, ostrze zwrócone nazewnątrz.

347. Broń u nogi.

Na koniu trzyma się szablę tak samo, ramię pionowo opuszczone, koniec brzeszczotu w poziomie stopy.

Postawa: „*Na ramię — broń!*” Oficerowie piesi trzymają szablę w prawej ręce następująco: palec wskazujący i średni obejmują rękojeść z prawej, wiel-

348. Na ramię broń.

ki z lewej strony, czwarty i mały wyprostowane na rękojeści.

Tylna część rękojeści między przedłużeniem palca wielkiego i wskazującego, ramię jak w postawie zasadniczej. Rękojeść szabli przy szwie spodni. Tylce brzeszczotu oparte o szew rękawa. Lewa ręka na pochwie w postawie zasadniczej.

Na koniu położenie szabli jak wyżej, lecz ręka spoczywa na udzie, głownia oddalona o szerokość dłoni od pasa.

349. Spocznij.

Na „spocznij” wolno koniec brzeszczotu oprzeć o ziemię.

350. W marszu.

Podczas marszu ujmuję oficer pieszy szablę tak, że rękojeść leży w pełnej dłoni, obróconej do ciała. Wielki palec obejmuje pręciak kosza tuż przy głowni. Ręka porusza się swobodnie w takt marszu.

351. Wykonywanie chwytów.

Przejdzie z postawy „na ramię broń” do „do nogi broń” i naodwrot wykona się jednym szybkim ruchem po najkrótszej drodze.

352. Prezentuj broń.

Na komendę: „Prezentuj — broń!” ręka obejmuje całą rękojeść, podnosi szybkim ruchem szablę z postawy „na ramię broń” lub „do nogi broń” tak wysoko, by jelce znalazło się na wysokości oczu. Brzeszczot pionowo w środkowej linii ciała, płazem do twarzy, ostrzem w lewo. Dłoń trzymająca szablę oddalona od twarzy o szerokość dłoni.

Chwyt ten wytrzymuje się tak długo jak długo oddział prezentuje broń. Dowódcy baonów na komendę „prezentuj broń” salutują szablą jak w pkt. 353.

353. Salutowanie.

Oficer salutuje na trzy tempa:

- 1) wykonywa chwyt „prezentuj broń”,
- 2) wytrzymuje jedno tempo,
- 3) opuszcza szablę szybkim ruchem po najprostszej drodze do postawy „do nogi broń”.

354. Powrót do postawy po prezentowaniu

Powrót do postawy po prezentowaniu wykonywa się przez przeniesienie szabli po najkrótszej drodze do postawy „na ramię broń” lub „do nogi broń”.

355. Powrót po salutowaniu.

Powrót do postawy po salutowaniu wykonywa się również na trzy tempa:

- 1) chwyt „prezentuj broń”,
- 2) wytrzymanie jednego tempa,
- 3) opuszczenie najkrótszą drogą do tej postawy, jaką ma oddział.

Wszyscy oficerowie i podoficerowie wydobywają szablę. Nie wydobywają ich jedynie adjutanci, którzy w chwili prezentowania szabli salutują ręką.

336. Wykonywanie chwytów.

Podoficerowie wykonywują chwyt szabłą, lecz nie salutują. W wypadkach, gdzie oficer salutuje szablą, podchorążowie i podoficerowie zatrzymują broń na ramieniu.

Podczas defilady salutują wszyscy oficerowie, idący przed oddziałami, przyczem oficerowie idący przed frontem jednego oddziału salutują równocześnie. Inni oficerowie i podoficerowie zatrzymują broń na ramieniu.

Salutowanie w marszu musi być ukończone na 6 x. przed odbierającym defiladę, a powrót do postawy rozpoczyna się na 3x. za przełożonym.

357. Salutowanie w marszu.

Salutowanie zaczyna się tedy na 9x. przed przełożonym, na lewą nogę; postawienie prawej nogi przetrzymuje się jako drugie tempo, trzecie tempo znów na lewą nogę. Szablę i ręce pozostają nieruchome, zwrot głowy w stronę odbierającego honory.

Powrót do postawy „na ramię broń” wykonywa się również na trzy tempa na lewą nogę w 3 krokach.

Chwyty chorągwią.

W postawie zasadniczej stoi chorągiew przy prawej nodze, trzewik drzewca chorągwi na równej wysokości z nosem buta.

358. Postawa zasadnicza.

Na komendę: „*Na ramię — broń!*” kładzie chorągiew prawą ręką na prawe ramię. Chorągiew spoczywa trzewikiem w tulei na bandoljerze. Rozwiniętą chorągiew nosi się w ten sposób, że płótno chorągwi musi być oddalone przynajmniej na szerokość dłoni od barków chorążego.

359. Na ramię broń.

Na komendę: „*Do nogi — broń!*” przenosi chorągiew prawą ręką chorągiew w postawę zasadniczą.

360. Do nogi broń.

Na komendę: „*Prezentuj — broń!*” stawia się chorągiew drzewcem pionowo przy prawym ramieniu, prawa ręka obejmuje trzewik, lewa przytrzymuje drzewce na wysokości ramienia.

361. Prezentuj broń.

W niektórych wypadkach salutuje się chorągwią. Chorąży stawia chorągiew w postawie, jak przy prezentowaniu, nie wkładając atoli drzewca w tuleję.

362. Salutowanie chorągwią.

Następnie obydwoma rękami pochyla chorągiew

wprzód, wykonywując równocześnie zwrot na prawo wskos. Drzewce chorągwi prostopadle do linii frontu. Płótno chorągwi dosięga prawie ziemi.

Wytrzymawszy w tej postawie tak długo, jak długo salutowany przechodzi mimo, przenosi ją z powrotem do postawy „prezentuj broń” i pozostawia w tej postawie, aż do dalszej komendy.

363. Powrót
do postawy
na ramię
broń.

Z postawy „prezentuj broń” wraca się do postawy z bronią na ramieniu, ujmując drzewce prawą ręką tuż pod lewą i kładąc na ramieniu według pkt. 359.

Lewa ręka wraca w normalne położenie.

364. W mar-
szu.

W dłuższym marszu nosi chorągwy chorągiew na prawem lub lewem ramieniu. O ile marsz jest długo-trwały, zakłada się na chorągiew pokrowiec.

Poczet chorągwiany.

365. Skład.

Poczet chorągwiany składa się z jednego oficera, którym jest najmłodszy podporucznik kompanii chorągwianej, z chorążego, który nosi chorągiew, i z dwóch podoficerów chorągwianych w stopniu sierżanta sztabowego lub sierżanta.

Poczet ten tworzy w szyku rozwiniętym dwie rotę, tuż obok na prawo od d-cy 1 plutonu (rys. 19). W kolumnie czwórkowej tworzy samodzielną czwórkę (rys. 7).

Salwa honorowa.

366. Cel.

Salwa honorowa, jako sposób oddania honorów, musi być wykonana na tempa. Oddanie strzału musi być jaknajbardziej równoczesne.

367. Wyko-
nanie.

Broń musi być zawczasu naładowana. Zapowiedź brzmi: „*Salwa honorowa!*”

Na komendę: „*Gotuj — broń!*” obydwie szeregi przyjmują stojącą postawę strzelecką według pkt. 129, drugi szereg wykonywa przedtem pół kroku wprzód na prawo wskos, kryjąc na lukę między dwoma poprzednikami.

Zależnie od systemu broni otwiera się bezpiecznik lub nabija.

Na „*W górę — cel!*” składają się strzelcy do strzału w górę lekkim popchnięciem karabina wprzód, wzrok skierowany przed siebie.

Na „*Pall*” pociągają energicznie za języczek spustowy.

Po oddaniu salwy żołnierze bez komendy odrazu przenoszą broń do postawy „gotuj broń”, powtarzają, ładują (o ile karabin ma bezpiecznik zabezpieczają) i czekają dalszych komend.

Na komendę: „*Do nogi — broń!*” prawą ręką bierze żołnierz za nakładkę i przenosi broń w postawę zasadniczą. 368. Do nogi broń.

Drugi szereg cofa się pół kroku na lewo w tył i kryje.

Łusek wystrzelonych naboii nie podnosi się podczas parady. 369. Łuski.

Modlitwa i przysięga.

Rozkaz: „*do — modlitwy!*” wykonywa się na cztery tempa: 370. Modlitwa.

- 1) żołnierz opiera karabin o przedramię lewej ręki, nie ruszając kolby z miejsca;
 - 2) podnosi prawą rękę do czapki;
 - 3) zdejmuję czapkę i wkłada do lewej ręki;
 - 4) prawa ręka wraca do postawy zasadniczej.
- Po wykonaniu żołnierz bez dalszej komendy spoczywa.

Rozkaz: „*Po modlitwie*” wykonywa się na cztery tempa: 371. Po modlitwie.

- 1) żołnierz bierze czapkę w prawą rękę,
- 2) wkłada ją na głowę,
- 3) ujmując karabin prawą ręką za nakładkę,
- 4) przenosi karabin do normalnej postawy, równocześnie lewa ręka wraca do postawy.

Po wykonaniu żołnierz bez dalszej komendy spoczywa.

Na rozkaz: „*Do przysięgi*” trzy pierwsze tempa wykonywa się jak „do modlitwy”, 4) prawą rękę składa się do przysięgi; przedramię pionowo do góry dłonią do przodu, palec mały i serdeczny zgięte, przyciśnięte zlekka kciukiem. 372. Do przysięgi.

Żołnierz pozostaje w postawie zasadniczej.

Rozkaz: „*Po przysiędze*” wykonywa się jak „po modlitwie”. 373. Po przysiędze.

Żołnierz bez dalszego rozkazu spoczywa.

KOMPANJA HONOROWA

374. Szyk.

W wypadkach przewidzianych Reg. St. Wewn. wystawia się kompanję honorową. Kompanja honorowa występuje uzbrojona cała w karabiny, o ile możności z chorągwią i z kapelą. Plutony muszą być jednakowe, kompanja występuje bez drużyny d-cy.

375. Ustawienie.

Kompanja szykuje się w oznaczonym miejscu w rozwiniętym. Chorągiew według pktu 365, kapela według przepisów o przeglądach.

376. Honory.

Oddawanie honorów wedle pkt. 343. Hymn narodowy gra kapela w wypadkach przewidzianych regulaminem służby wewnętrznej.

Defilada kompanji honorowej odbywa się według odnośnych przepisów o defiladach D-ca komp. honorowej maszeruje za kapelą, kapela nie wykonywa atoli zachodzenia, lecz maszeruje nawprost.

Przyprowadzanie i odprowadzanie chorągwi.

377. Kompanja chorągwiwana.

Celem przyprowadzenia chorągwi wysyła się kompanję honorową z kapelą. Jest to zwykle kompanja chorągwiwana.

Kompanja chorągwiwana zachowuje się naogół według przepisów dla kompanji honorowej.

Poczet chorągwiwany udaje się osobno do pomieszczenia chorągwi i oczekuje tam przybycia kompanji.

378. Przyprowadzenie.

Przybywszy przed budynek, gdzie się znajduje chorągiew, ustawia się rozwiniętym frontem do niego, prawe skrzydło naprzeciw wejścia do budynku.

Gdy kompanja jest ustawiona, występuje poczet chorągwiwany z budynku.

Kompanja prezentuje broń; kapela gra hymn narodowy. Poczet chorągwiwany wstępuje na swoje miejsce, poczem kompanja wyrusza.

Z chwilą wyruszenia rozpoczyna kapela grać przepisany marsz.

379. Odprowadzenie.

Gdy kompanja chorągwiwana znajdzie się w pobliżu pomieszczenia chorągwi, rozpoczyna kapela grać przepisany marsz.

Gdy kompanja stanęła, d-ca wyrównuje i nakazuje prezentowanie broni.

Po sprezentowaniu broni kapela gra hymn narodowy.

Poczet chorągwiwany udaje się do budynku.

Po oddaniu chorągwi wstępuje poczet na prawe skrzydło kompanji, poczem kompanja odchodzi.

O ile kilka pułków zbiera się na paradę, przy-

380. Kilka chorągwi.

prowadza wszystkie chorągwie jedna kompanja. Po przybyciu na miejsce parady komenderuje d-ca kompanji: „Chorągwie — wstąpi”.

Poczty odchodzą do swych oddziałów.

Przy wstępowaniu chorągwi oddziały prezentują broń, kapele grają hymn narodowy.

Gdy oddziały ustawione są na paradę, w bezpośrednim sąsiedztwie pomieszczenia chorągwi, nie wysyłają kompanji chorągwianej.

381. Przypro-
wadzenie bez
komp. cho-
rągwianej.

Poczty chorągwiane udają się w nakazanym czasie do budynku, gdzie się mieści chorągiew.

Z chwilą, gdy wychodzą z budynku wojska prezentują broń, kapele grają hymn narodowy.

W polu przyprowadzenie i odprowadzenie chorągwi odbywa się w uproszczony sposób, oraz bez gry.

382. W polu.

Parady.

Do parad ustawiają się oddziały:

383. Szyk.

kompanja w rozwiniętym,

baon w masie,

pułk w rzucie baonów,

wieksze jednostki w jednym lub kilku rzutach pułkami (samodzielnymi jednostkami).

Większe związki ustawiają się w rzutach według rodzajów broni, przyczem piechota staje w pierwszym rzucie, jazda z drugim, artylerja w trzecim.

O ile tego miejsce wymaga, zarządza się inne uszykowanie. Szyk musi być z góry obmyślany i przesłany w formie szkicu wszystkim oddziałom, biorącym udział w paradzie.

Miejsca dla poszczególnych pułków (baonów samodzielnych i t. d.) należy przed paradą naznaczyć przez wysłanych oficerów (adjutantów) lub podoficerów, którzy oczekują na swe oddziały w tych miejscach.

Przesuwania oddziałów i zmian szyków na placu parady tuż przed jej rozpoczęciem należy unikać.

D-ca całości stoi w oddziałach do baonu włączone przed środkiem oddziału. Gdy jest więcej baonów, d-cy baonów stoją we wszystkich wypadkach przed środkiem swych baonów.

384. D-ca ca-
łości.

D-ca całości znajduje się wtedy na skrzydle, gdzie jest oczekiwany przyjmujący parade, na zewnątrz od kapeli.

385. Szable.

Oficerowie w szeregach dobywają szabli.

386. Wyżsi d-cy.

Wyżsi d-cy oddziałów biorących udział w parady do d-cy pułku włącznie, ustawiają się, o ile nie dowodzą, na skrzydle przyjmującym obok d-cy kompanji na 1 x. od niego, i z odstępem 1 x. między sobą, d-cy wyżsi w ten sam sposób na skrzydle przyjmującym obok kapeli.

Każdy d-ca przy sobie ma tylko swego adjutanta; d-cy od brygady w górę adjutanta sztabowego, wzgl. szefa sztabu i adjutanta osobistego.

Oficerowie ci ustawiają się w jednym lub dwu szeregach na 1 x. za swymi d-cami.

387. Oficerowie nieprzydzieleni.

Reszta oficerów, nie sprawujących d-twa, ustawia się na skrzydle przeciwległym według starszeństwa w dwu lub kilku szeregach. Gdy oddziały prezentują broń, oficerowie salutują ręką.

Oficerowie, nie przydzieleni, nie przechodzą wzdłuż szeregów wojska.

388. Świta

Przyjmującemu parade towarzyszy, prócz jego świty, d-ca całości i d-cy w myśl pkt. 386, w wyższych związkach d-cy pułków, gdy są przeglądane ich pułki, podczas przeglądu podległych im oddziałów.

389. Odstępy i odległości.

Odstępy między oddziałami na paradach wynoszą:

między baonami 20 x.

między pułkami 40 x.

między brygadami 50 x.

między dywizjami 100 x.

Odstępy mogą być zmniejszone stosownie do miejsca. Odległość między rzutami 50 x.

390. Stanowisko muzyki.

Kapela ustawia się w odstępie co najmniej 6 x. od d-cy kompanji skrzydłowej.

391. Równanie na szarżę.

Przy wyrównywaniu kilku oddziałów we wskazanym wspólnym froncie zastosowuje się równanie na szarżę.

Na komendę: „*Równanie na szarżę, szarżę (...) kroków — marsz!*” Skrzydłowi podoficerowie maszerują wskazaną ilość kroków, wykonywują zwrot i kryją na czołowego. Na komendę: „*Równaj — w prawo!*” podoficerowie przyjmują właściwy front, oddziały podchodzą na ich linję i równają.

Skoro przyjmujący paradę się zbliży nakazuje d-ca prezentowanie broni. 392. Raport.

D-ca oddziału do baonu włącznie wydaje komendę, wyżsi d-cy rozkazują.

D-ca całości podjeżdża do przyjmującego paradę i składa mu raport. Raport należy wręczyć także na piśmie.

Kapela gra, o ile to przewiduje reg. sł. wewn. hymn narodowy.

O ile jest więcej kapel, grają kolejno w miarę jak d-ca podchodzi.

Dowodzący towarzyszy przyjmującemu paradę przy lustrowaniu szeregów, idąc o krok w tyle i na zewnątrz od niego. D-cy wymienieni w pkt. 386 towarzyszą przyjmującemu paradę, obok d-cy dowodzącego, według starszeństwa, najstarszy obok dowodzącego. W wyższych związkach d-ca pułku towarzyszy przyjmującemu paradę, podczas przeglądu swego pułku, idąc o 1 krok w tyle i na wewnątrz od przyjmującego paradę.

W miarę, jak przyjmujący paradę przechodzi przed oddziałami, komenderują d-cy baonów przejście do postawy zasadniczej i ewentualnie odejście na miejsce defilady.

W oddziałach od pułków wzwyż zarządza się kolejno oddawanie honorów baonami. D-cy pułków towarzyszą przyjmującemu paradę.

Defilada odbywa się zwykle w kolumnie czwórkowej lub jeżeli to zarządzono baonami w kolumnie w głąb (kompanje w kolumnach kompanijnych, artyl., jazda i tabory w kolumnie marszowej. 393. Defilada.

Odległość między kompaniami 10 x.

„ „ baonami 20 x.

„ „ pułkami 40 x.

„ „ brygadami 50 x.

„ „ dywizjami 100 x.

Przyjmujący paradę zarządza kierunek defilady, który d-ca rozkazuje wytyczyć przez ustawienie dwu oficerów kierunkowych (adjutantów). 394. Oficerowie kierunkowi.

Ustawiają się oni w odległości 20 x. od siebie frontem w kierunku, skąd nadejdą oddziały.

Z chwilą, gdy oddziały się zbliżają stoją oficerowie kierunkowi w tym froncie, co przyjmujący defiladę.

395. Przyjmujący parade.

Przyjmujący defiladę ustawia się w połowie odległości między oficerami kierunkowymi i 3 x. wgłąb. Wszyscy obecni oficerowie ustawiają się według starszeństwa 3 x. w tył i w kierunku przeciwnym do kierunku defilady.

396. Zapowiedź i komendy.

Dowodzący wydaje zapowiedź: „*Defilada w prawo (lewo) — maszerować!*”

Komendy wydają tylko d-cy kompanji na odległość 25 x. od przyjmującego defiladę.

„*Równy krok!*”. Na *prawo (lewo) — patrz!*”

Powrót do normalnego marszu odbywa się, gdy tył kompanji minie oficera kierunkowego.

397. Miejsca d-ców.

Poszczególne d-cy wyżsi od d-ców pułku porządkowo jadą w odległości 9 x. od siebie.

D-ca pułku 15 x. przed muzyką.

D-ca baonu 15 x. przed czołową kompanją, d-ca kompanji 6 x. przed kompanją.

D-com towarzyszą tylko adjutanci względnie szefowie sztabów (adj. sztabowi) i adjutanci osobiści.

398. Muzyka

Kapela maszeruje 15 x. przed d-cą kompanji czołowego baonu. Gdy kapelmistrz znajduje się na wysokości 1-go oficera kierunkowego, bez komendy zwraca się muzyka w lewo (w prawo), zachodzi pod kątem prostym, ustawia się naprzeciw przyjmującego parade w odległości 15 x.

399. Salutowanie oficerów.

Wszyscy oficerowie salutują szablą, rozpoczynając ukłon na wysokości 1-go oficera kierunkowego.

O ile odbiera defiladę Prezydent Rzeczypospolitej powiększa się odległość między 1-szym oficerem kierunkowym a przyjmującym defiladę o 6 x.

Odpowiada na ukłon tylko przyjmujący defiladę.

Wszyscy obecni salutują przechodzącym chorągwiom (także oficerowie kierunkowi).

400. Dowodzący defiladą.

Gdy dowodzący znajdzie się na wysokości 2-go oficera kierunkowego skręca w kierunku przyjmującego i zachodzi (zajeżdża galopem) do przyjmującego defiladę, ustawiając się za nim 3 x w tył i na zewnątrz w kierunku skąd idzie defilada.

To samo tyczy się wszystkich d-ców pułków.

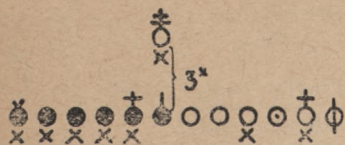
401. Zmiana muzyki.

O ile jest więcej muzyk pułkowych, to muzyka znajdująca się naprzeciw przyjmującego defiladę odchodzi kolejno, gdy tył ostatniego, przynależnego jej oddziału, minie 2-go oficera kierunkowego.

Objaśnienie znaków przyjętych.

- Dowódca baonu.
- Adjutant baonu.
- Dowódca kompanji.
- Oficer kompanijny (dowódca plutonu).
- Zastępca dowódcy plutonu (starszy podof.).
- Dowódca plutonu.
- Drużynowy.
- Karabinowy.
- Celowniczy (także *r. k. m.* lub *l. k. m.*).
- Amunicyjny lub taśmowy.
- Fizyljer.
- Sekcyjny grenadjer.
- Grenadjer wyborowy.
- Grenadjer z garłaczem.
- Grenadjer.
- Sekcyjny telefonista.
- Telefonista.
- Sekcyjny sanitariusz.
- Sanitarjusz.
- Podoficer zapasowej obsługi.
- Szeregowiec zapasowej obsługi.
- Grajek lub gonlec.
- Chorąży ze sztandarem.

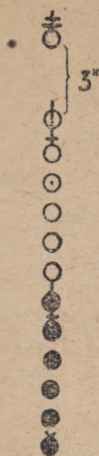
RYSUNKI.

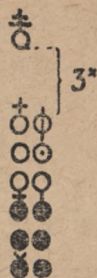
Rys. 1.

W szeregu — zbiórka

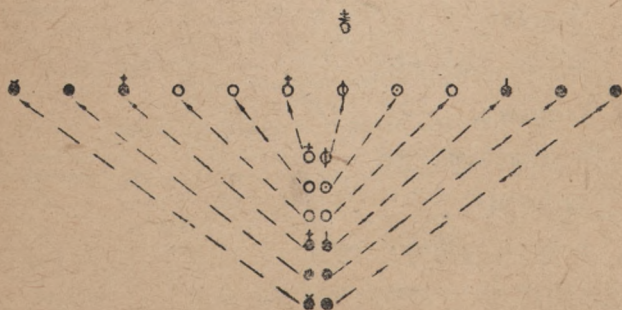
(Oznaczeni X uzbrojeni w długie karabiny, reszta z wyjątkiem celowniczego, w krótkie).

Rys 2
Rząd.

Rys. 3.
Dwójki.

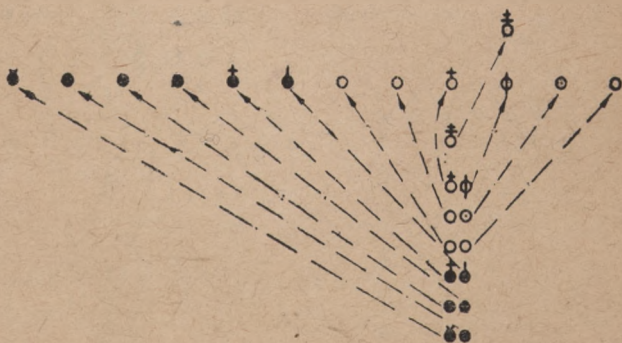
Rys 4

Rozsypywanie się z dwójek w jedną fałę.

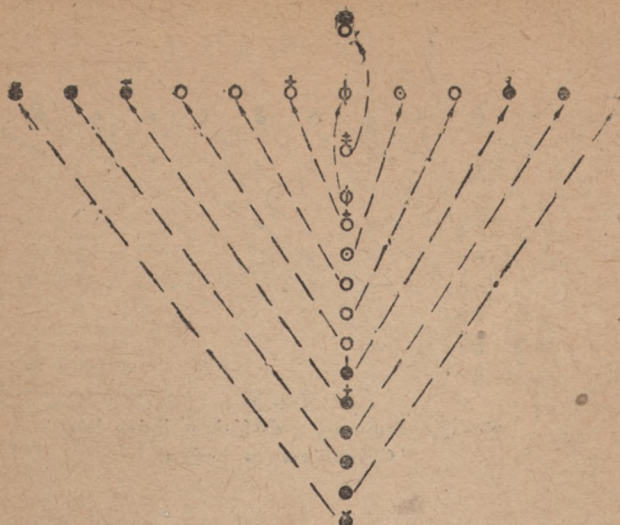
Rys. 5.

Rozsypywanie się z dwójek w jedną falę.
Grenadjerzy w prawo.

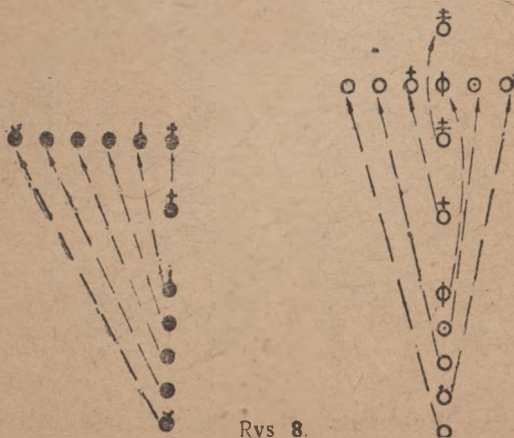
Rys. 6.

Rozsypywanie się z dwójek w jedną falę.
Grenadjerzy w lewo.

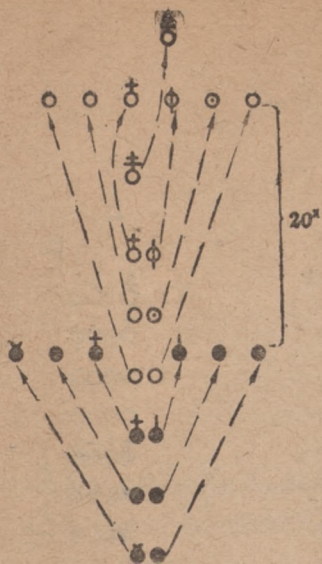
Rys. 7.

Rozsypywanie się z rzędu w jedną falę.

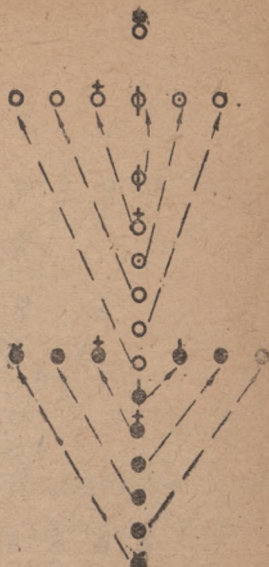
Rys 8.

Rozsypywanie się w jedną falę z kolumnienki sekcjami.
(Grenadjerzy). (Fizyljerzy).

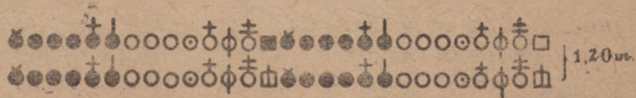
Rys. 9.

Rozsypywanie się w dwie fale
z dwójelek.

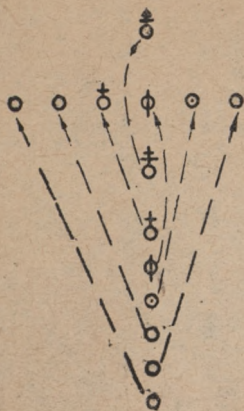
Rys. 10.

Rozsypywanie się w dwie fale
z rzędu.

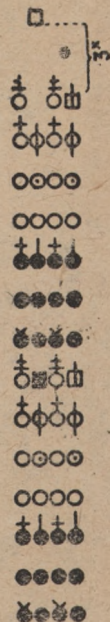
Rys. 12.

Pluton w dwuszeregu.

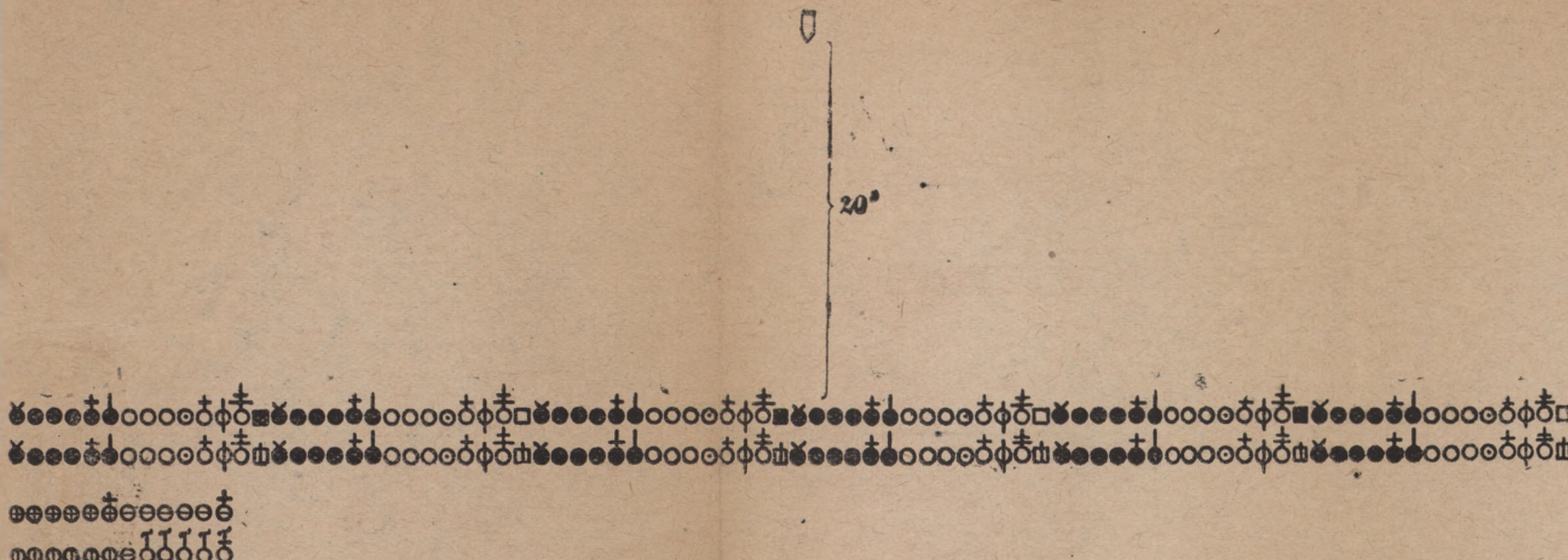
Rys 11.

Rozsypywanie się w dwie fale
z kolumnienki sekcjami.

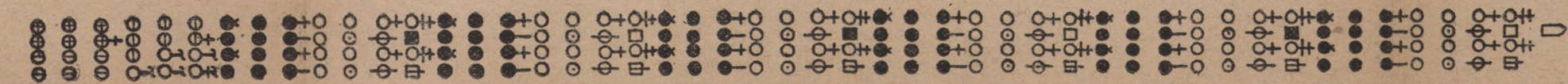

Rys 13

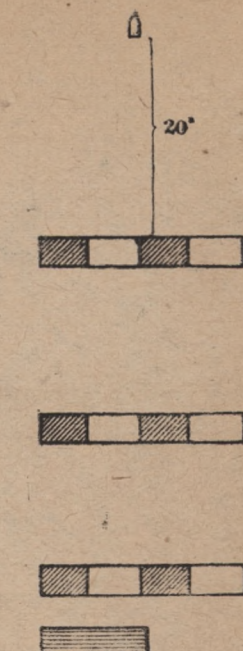
Kolumna
czwórkowa.

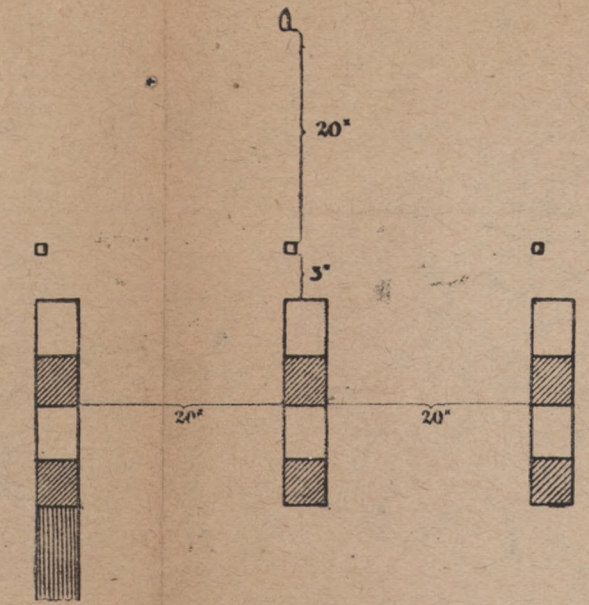
Rys. 14 Szyk rozwinięty

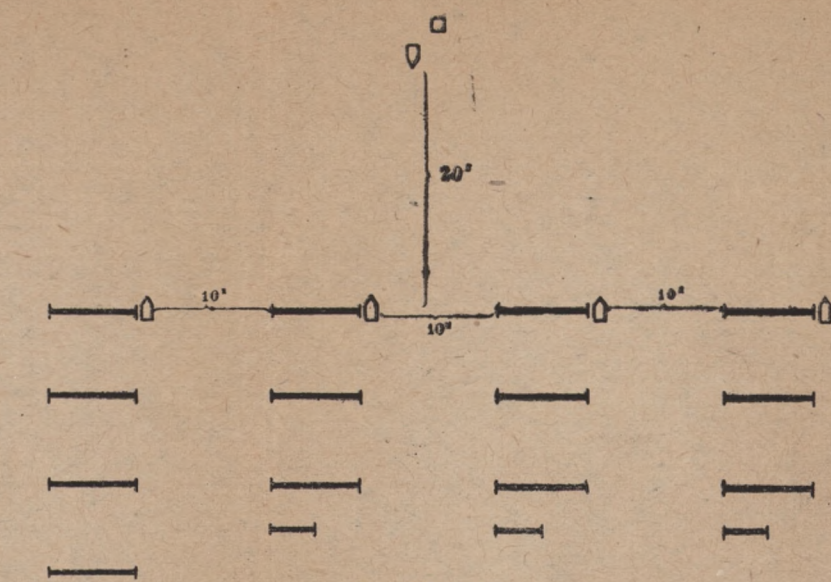
Rys. 15 Kolumna czwórkowa kompanji.

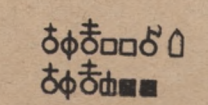
Rys. 16.
Kolumna plutonowa.

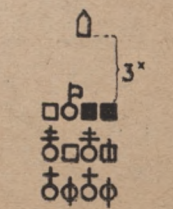
Rys. 17.
Kolumna kompanijna.

Rys. 18. Masa.

Rys. 19.

Rys. 20.

Poczet chorągwi.